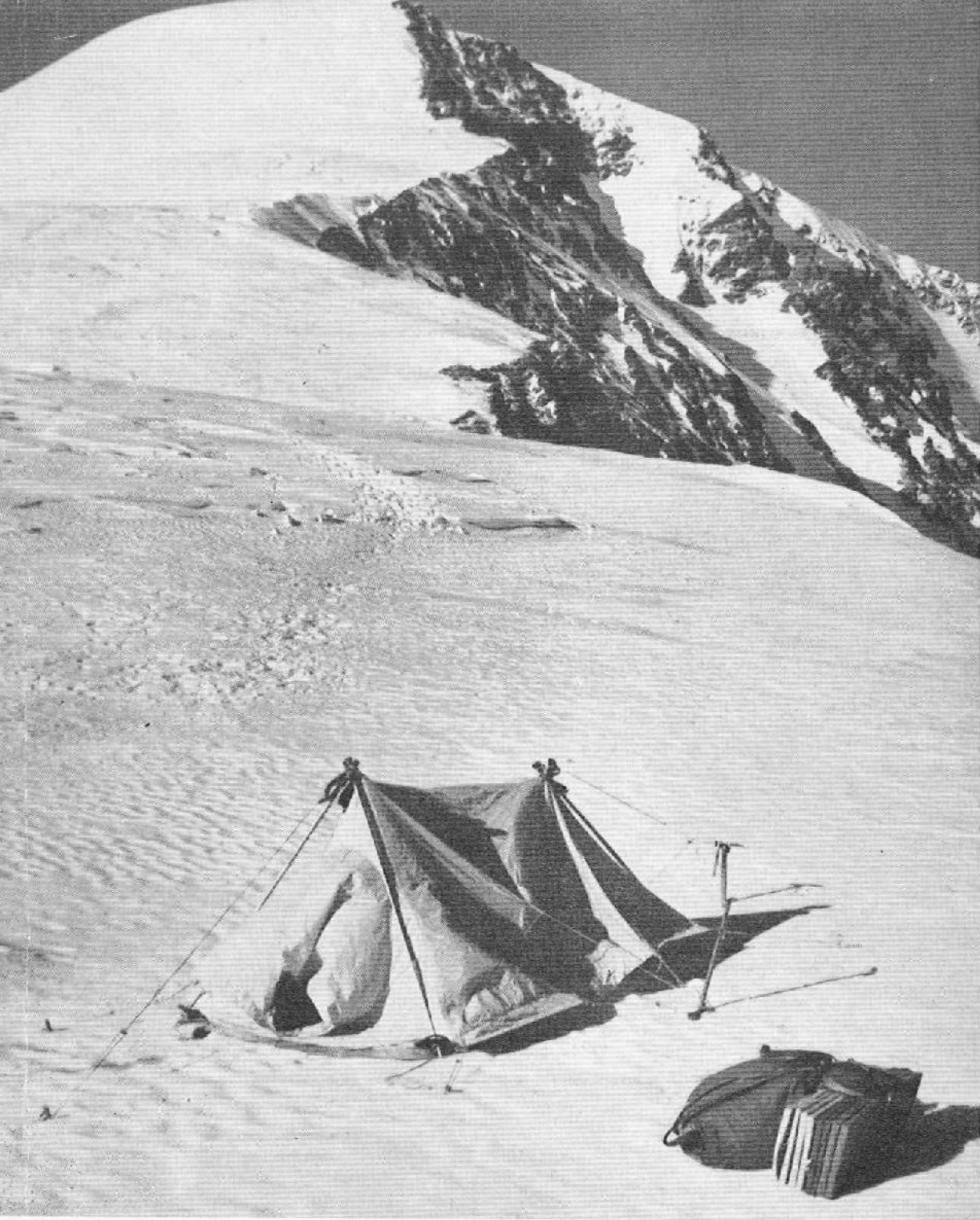

PLANINSKI VESTNIK
GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

5¹⁹⁶⁸

poština plačana v gotovini

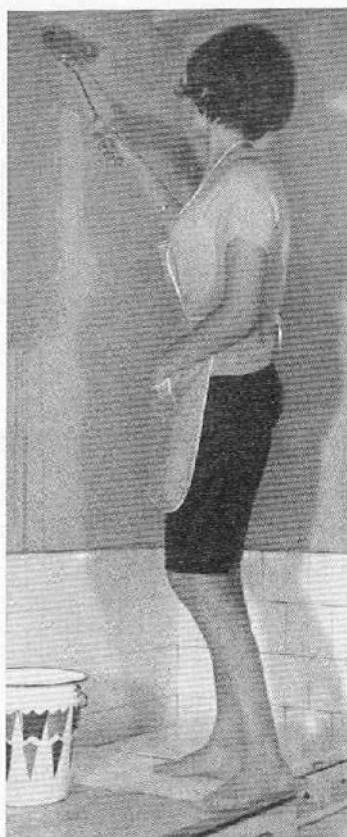
VSEBINA:

PLANINSKI JUBILEJ IN NAŠE ODPRAVE	
Ing. Pavel Šegula	193
STREHA SVETA	
Dr. Miha Potočnik	196
ČEZ TRI GORE, ČEZ TRI VODE	
Barbka Lipovšek-Ščetinin	201
TRAMONTO	
Ludvik Zorut	213
NA VRHU SEDENTISOČAKA	
Pavle Dimitrov	216
PREČENJE PIKA LENINA	
Peter Ščetinin	218
NAŠI CILJI V PAMIRU	
Sandi Blažina	221
S KAMERO PO PAMIRU	
Franci Ekor	225
PETINSEDEMETLETNIKU DR. VIKTORJU VOVKU	
DUHTEČ PLANINSKI SOPEK	
Ludvik Zorut	227
ZA KULISAMI COPOVEGA STEBRA	
Aleš Kunaver	229
DRUŠTVENE NOVICE	
IZ PLANINSKE LITERATURE	237
75-LETNICA SPD V HALI TIVOLI	238
RAZGLED PO SVETU	239

NASLOVNA STRAN: BIVAK POD VRHOM PIKA LENINA
NA SV GREBENU (6700 m) Foto Barbka Lipovšek-Ščetinin

»Planinski Vestnik« je glasilo Planinske zveze Slovenije / Izdaja ga PZS - urejuje ga uredniški odbor. Odgovorni urednik: Stanko Hribar; glavni urednik: Tine Orel. Revija izhaja dvanaajstkrat na leto. Članke pošiljajte na naslov: Tine Orel, Planinska zveza Slovenije, Ljubljana / Uprava: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, Dvorčakova 9, p. p. 214, telefon 312 553 / Tu se urejajo: reklamacije (ki se upoštevajo dva meseca po izidu številke), naročnina, honorarji, oglasi, razvid naslovov / Tiska in klišeje izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani / Letna naročnina je N din 24.-, ki jo morete plačati tudi v štirih obrokih (naročnina za inozemstvo N din 37.- ali 3 USA \$) / Takoči račun revije pri Narodni banki 501-8-5/1 / Spremembo naslova javljajte na Upravo Planinskega vestnika, pri čemer navedite poleg prejšnjega vedno tudi novi naslov, po možnosti s tiskanimi črkami.

Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pa pismene adpovedi, ki jih naročniki izročijo Upravi do 1. decembra za prihodnje leto. Rokapisov ne vračamo.

Želite sami pobarvati stanovanje?

Z VOBA barvate:

HITRO

VOBA barvo stresite iz vrečice v vado (razmerje 1:1) in mešajte dokler se barva v vodi popolnoma ne raztopi.

Dobljena mešanico pustite stati pol ure, nato dolijte toliko vode, da dobite željeno gostoto.

ENOSTAVNO

Apno, klej, kreda ali drugi dodatki niso potrebni. Barva lahko vsaka gospodinja sama.

POCENI

Z 1 kg VOBA barve lahko pobarvate 10 do 12 m² zidu. Če barvate sami, se stroški obnavljanja vašega stanovanja zmanjšajo za 40 S din pri 1 m².

OKUSNO

Naše podjetje proizvaja 31 lepih pastelnih barv. S kombiniranjem teh barv lahko še sami napravite mnogo nians.

CINKARNA CC CELJE
METALURŠKO KEMIJA INŽENIRJA

planinski vestnik

glasilo planinske zveze slovenije l. 1968 — št. 5

PLANINSKI JUBILEJ IN NAŠE ODPRAVE

isati za Planinski Vestnik mi je bilo vedno prijetno in častno opravilo, pa naj sem pisal o čemerkoli. Kadar pa gre pisati o stvareh, ki so tesno povezane z dejavnostjo, v katero človek vложи poleg obilice prostega časa še dobro voljo in svoje bistvo, takrat so občutki še posebej svojski. Tako tudi tokrat, ko naj se ob številki naših »pamircev« za hip pomudim pri delu naših odprav in komisije za odprave v tuja gorstva.

Naše želje po odpravah so stare, kot je star naš alpinizem. Seveda je razloček: Nekdaj so bile samo želje, v obdobju med obema vojnama evropska gorstva, sedaj pa je tudi marsikaj tistega, kar sodi prav na vrh lestvice naših želja.

Bolj zares gre pravzaprav komaj deset let. Čeprav se po obliki odprav ne moremo primerjati s kakimi Japonci, vendarle lahko rečemo, da smo poduhali Himalaje, Ande, Spitzberge, Kavkaz in Pamir. Za prvo desetletje kar dobro, čeprav obstaja na kupe želja in še več tistega, kar bo treba počasi vendarle obdelati. Izkušnje, ki smo jih prenesli od vsepovsod.

Ko ob mislih na Pik Lenina praznujemo 75-letnico obstoja slovenske planinske organizacije, lahko ugotovimo, da imamo lepo število zelo uspešnih alpinistov. Kot organizatorji odpravarstva pa gremo še dlje v svojih ocenah. Kadar nam uspe, da odpravo vodi dober vodja in kadar so vse sile v odpravi osredotočene v eno samo prizadevanje skupaj doseči cilj, takrat zagotovo ne gremo domov brez popolnega uspeha. To seveda ni nobena izjema, ki bi veljala le za Slovence. Vsaka odprava mora imeti dobre priprave, požrtvovalne člane in nesebične naveze v času, ko teče veliko dogajanje na gorah, in obilo vztrajnosti po vrnitvi, ko je treba dati od sebe kaj več kot golo sporočilo: »Bili smo na vrhu.« Kakor že vse to zveni samo po sebi umevno, se je treba teh resnic spomniti spet in spet, če nečemo, da bodo bilance negativne.

V času, ko je tekla večina naših odprav, si je PZS prizadevala, da bi s sredstvi skupnosti in prispevkom organiziranih planincev dala enake možnosti vsem enako sposobnim. Iluzorno bi bilo trditi, da nam je to v celoti uspelo, vendar je glavnim središčem slovenskih alpinistov uspelo, da so se preko svojih članov udeležili odprav in da noben AO ni bil prizadet, če je imel primerne kandidate.

Napačno bi bilo delati sklepe brez sodelovanja večjega števila objektivnih poznavalcev. Pa vendar bi lahko rekli, da je izbor po teh »vseslovenskih« vidikih vzgojno slab, saj za marsikoga pomeni določeno a priori jamstvo ob razmeroma majhnem naravnem izboru.

Kljub lepim kriterijem in znanim pogojem, ki zagotavljajo uspeh, so na pot pogosto odhajali člani odprav brez znanja in ustreznih lastnosti.

Tole prav gotovo ni mesto za analize dela in napotke za bodoče delo. Kljub temu lahko trdimo, da bi danes otroške bolezni slovenskih odprav morale biti za nami. Počasi se uvaja miselnost, da je tudi odprava neke vrste podjetje, ki ima svoj program, ljudi, ki ga bodo uresničili, in potrebno opremo.

Vijak je treba prijeti s kleščami, ne z obloženim kruhom. Udeleženci naj bodo uglasena enota, vodja naj ima obsežna pooblastila in moralno podporo članov. Znanje jezika je pogoj, če naj udeleženci po vrnitvi vedo kaj več kot najbolj preproste resnice o področju, kjer je delovala odprava. Pismenost odprave je nujnost, če hočemo, da bodo o naših odpravah napisane knjige, posneti filmi, zbrani dobri diapozitivi in fotografije. Vse to je namreč vedno bila samo ob sebi umevna naloga vseh odprav; brez zavesti o kulturnem poslanstvu, ki spremlja fizično dejavnost, bi bili naši podatki o dogajanju v svetovnih gorstvih in še kje presneto revni. Vsej naši finančni revščini res ni treba dodajati še duhovno lenobo in nesposobnost. Če ni vnaprej jamstva za solidno in uspešno delo odprave po tej plati, potem je bolje, da odprav ni. Nimamo satelita, zato tudi na luno ne rinemo, in vsakomur je to jasno. Razložka ni, čeprav je primerjava zmogljivosti s pomočjo satelita morda nekoliko trda.

Mislím, da je naše prihodnje ravnanje jasno. Komisija bo še pozivala planince in alpiniste k sodelovanju, toda vsakdo bo povedal, kaj še zmore poleg Čopovega stebra in bivaka pozimi. Razumljivo je, da bodo bolj kulturni in bolj pismeni imeli absolutno prednost, če se bodo primerno zavezali, da bodo izpolnili naloge, ki dajejo vsebino in ton vsaki resni odpravi. Nedeljski izleti in podvigi za dobro voljo ter rekreacijo so pač stvar, ki sodi v račun posameznika. Organizatorji odpravske dejavnosti mnogo razmišljamo in mnogo delamo in škoda bi bilo, da bi vsa ta prizadevanja izvenela v prazno samo zato, ker nekaj članov odprav ni bilo dobro izbranih. Naš odnos mora biti neusmiljeno pošten in pravičen, če hočemo, da bodo dosežki primerni našim željam. Pred nami je še mnogo ciljev. Z disciplino in trdnim delom jih bomo zagotovo dosegli, seveda če ne bomo polovičarski in nemarni.

ing. P. Šegula

Ljubitelje planinskega čtiva opozarjamo na knjigo izbranih spisov **dr. Mihe Potočnika**, predsednika Planinske zveze Slovenije. Izšla bo pri Cankarjevi založbi letošnjo jesen. Naši naročniki in bralci jo lahko naprej naroče — naročilnice so tej številki PV priložene spredaj. Pohitite z naročilom! UO PD naj knjigo nabavi za planinsko knjižnico, za kočje in domove in posebej za mladinske odseke.

Priljublja se knjiga izbranih spisov **Janka Mlakarja** pod naslovom »Iz mojega nahrbtnika«. Z njo bo Mladinska knjiga v kratkem ustregla mnogim častilcem Mlakarjevega sočnega, hudomušnega peresa.

Obe knjigi je uredil in spremno besedo napisal urednik PV T. Orel.

Na Leninovem ledeniku, tabor v višini 4593 m, v ozadju vrh brez imena

Vse slike s Pamira so iz arhiva pamijske odprave

STREHA SVETA

dr. Miha Potočnik

»Gore se ne morejo srečavati,
lahko pa se srečujejo ljudje«.

Končno se nam je izpolnila dolgoletna želja: sovjetski alpinisti so nas povabili, naj pridamo v Pamir. O njem in njegovih veličastnih gorah so nam ob naših obiskih Kavkaza in ko so prihajali k nam, pripovedovali toliko vznemirljivega in zapeljivega, da smo vsako leto ob načrtovanju odprav v tuja gorstva med prvimi vedno zapisali tudi to — za nas zelo skrivnostno ime.

Ker se je v letu 1967 izpolnjevalo petdeseto leto oktobrske revolucije, so sovjetski alpinisti sklenili, da bodo to obletnico praznovali na povsem svojski način: z mednarodno »alpinjado« in z množičnim vzponom alpinistov socialističnih dežel na mogočni gorski vrh, ki nosi ponosno ime velikega Lenina, na Pik Lenina (7134 m).

Planinska zveza Jugoslavije je nalogo zaupala slovenskim alpinistom. In tako je šestorica: Sandi Blažina iz Izole, Pavle Dimitrov z Jesenic, Franc Ekar iz Kranja in Ljubljančani Ante Mahkota, Barbka Ščetinin-Lipovšek ter Peter Ščetinin, odšla 16. julija 1967 zvečer na pot z vlakom do Beograda in nato prek Budimpešte, Čopa, Kijeva do Moskve. Potovanje z vlakom je bilo zaradi množine in teže naše prtljage seveda veliko cenejše, ker so tarife za prevoz težke prtljage z letalom za naše gmotne zmogljivosti nedostopne. Vsi drugi udeleženci alpinjade pa so potovali — tudi s težko prtljago — z letali. Očitno so bolj premožni, kot pa je naša zveza. Sicer pa se z vlakom veliko več vidi in več doživi in vtis o deželi, po kateri potuješ, in njenih ljudeh je vse drugačen in veliko bolj neposreden kot iz letala. Kot vodja odprave sem imel ta privilegij, da sem dva dni pozneje, 18. julija, odpotoval z vlakom samo do Beograda, nato pa v štiriurnem poletu s caravello prek Varšave v Moskvo. Tovaršice sem na ta način še celo prehitel za štiri ure in sem jih lahko pričakal z našim moskovskim spremljevalcem, Borisom Ravkinom iz Inturista, na kolodvoru.

Po bežnem ogledu sovjetske prestolnice smo potovali še tri dni in tri noči do Andižana.

Naj navedem samo postaje, na katerih smo se v tri do štiriurnih presledkih ustavljali: Moskva, Rjazan II, Rjažsk I., Mičurinsk, Tambor, Rtiščevo,

Saratov, Urbah, Eršov, Ozinki, Uralsk, Kazahstan, Ileck, Aktjubinsk, Kandagač, Emba, Čelkar, Sak-saulskaja, Kazalinsk, Tjura-Tam, Džusali, Kzil-Orda, Turkestan, Arisi, Taškent-Pass, Havast, Leninabad, Kokand, Margelan, Andižan. Iz Andižana je treba še nekaj ur z avtobusom v oblastno mesto Kirgiške SSR — Oš, kjer so se v prenočišču, na nogometnem stadionu mestnega kluba, zbrali vsi udeleženci.

Tako smo po prvih zelo pestrih in nad vse zanimivih stikih s Srednjo Azijo ter njenimi prebivalci na težko obloženih kamionih lahko dne 24. julija krenili iz Ferganske doline, ki jo napaja reka Sir-Darja, na pot proti jugu, proti Pamiru. Vas dan, prav do noči, so kamioni sopihali sprva po strmih klancih in ovinkih, po dolinah in nad 2000 in 3000 m visokih prelazih Alajskega hrbta (pogorja) mimo vasi Gulča in Sufi — Kurgan do vasi Sari-Taš, kjer je že obmejna kontrola in zapornica na cesti proti sovjetsko-kitajski meji. Meja pa je oddaljena še okrog 30 kilometrov. Ob deseti reki Kizil-Su (Rdeča reka), že v znameniti živinorejski Alajski dolini, ki jo na jugu zapira mogočni Zaalajski hrbet, severni zid Pamira, smo se utaborili v nadmorski višini okrog 3000 m in prespali mrzlo noč blizu kolhozne vasi Ju-Kos v šotorih. Drugi dan, 25. julija 1967, po razburljivem prehodu čez Rdečo reko in po divji vožnji počez in navzgor po visokogorskih pašnikih ter ledeniških morenah, dosežemo glavno taborišče v višini okrog 3500 m nad morjem, v severnem vznožju Pika Lenina in njegovih ledenih sosedov. Tako je Sovjetska zveza čez noč dobila novo vas, ki je ni na nobenem zemljevidu in v nobenem leksikonu, in ki je po pitlem mesecu dni spet prav tako naglo, kot je nastala, tudi izginila. Kaj so »vaščani« počenjali, opisujejo moji tovariši. Moja naloga je le, da na kratko za uvod povzamem in ocenim našo pot in opravljeno nalogo:

1. **Vzpon na Pik Lenina:** Od 328 udeležencev alpinjade iz 9 držav (SSSR, Avstrija, Bolgarija, ČSSR, DDR, Italija, Madžarska, Poljska, Jugoslavija), je na 7134 m visoki vrh prišel 301 alpinist, med njimi je bilo 22 žensk. Inozemcev je bilo na vrhu 49, med njimi šest (6) Slovencev. Če upoštevamo, da je bilo od prvega vzpona nemških in avstrijskih alpinistov Allweina, Wiena in Schneiderja v letu 1928 pa do leta 1967, torej v štiridesetih letih, na vrhu vsega 513 alpinistov (med njimi 19 žensk, od tega pa le 3 inozemke: 2 Romunki in 1 Čehinja), potem že samo ta podatek kaže, kako temeljito in širokopotezno, pa tudi drzno so sovjetski alpinisti organizirali in

pripravili to jubilejno alpiniado. Najstarejši udeleženec je bil 61-letni Armenec Vano Galustov, za njim 60-letni Italijan Oppio, najmlajša pa sta bila dva — 19-letna — sovjetska vojaka Gromov in Lukin.

Večina alpinistov se je povzpela na vrh in se vrnila po isti poti, bodisi po zapadni smeri čez vrh Razdelnaja (po naše bi rekel Križ, ker se na tem vrhu cepijo grebeni), ali pa po severnem rebbru in vzhodnem grebenu v smeri čez takomenovane »skale Lipkina«. To je razumljivo, ker na zadnji višinsko najtežji etapi, od zadnjega bivaka na nekako 6700 ali 6800 m višine, ni treba nositi s seboj ne šotora ne težkega nahrbtnika ne opreme in ne mnogo hrane. To vzpon v tej višini seveda neizmerno olajša.

Naši alpinisti, ki so izbrali pot čez Razdelno, so opravili dosti težje delo. Ekar in Mahkota sta z vrha sestopila z vso opremo in prtljago po zelo dolgem vzhodnem grebenu na sedlo Krilenko, kar predstavlja prečenje, dolgo kakih 15 do 20 km v višini nad 6000 m. Seveda tudi spust s 5800 m visokega sedla po ca. 2000 m visoki ledeni in strmi severni steni ni igrača. Oba Ščetinina sta prav tako s težkimi nahrbtniki prečila vrh od zapada, z Razdelne, na vzhod do nekako srede vzhodnega grebena in nato sestopila po severnem rebbru čez »skale Lipkina« na Leninov ledenik. Barbka je bila tako četrta inozemka na vrhu, sicer pa sploh prva ženska, ki je opravila prečenje Pika Lenina od zapada na vzhod in na sever in doslej »najvišja« Jugoslovanka, edina, ki se je povzpela čez 7000 m. Sandi Blažina in Pavle Dimitrov sta opravila vzpon in sestop po severnem rebbru, čez »skale Lipkina«, toda v razmeroma neugodnih vremenskih razmerah in v skupini, ki je imela precejšnje težave in zamudno reševalno delo z nekaterimi neaklimatiziranimi in onemoglimi udeleženci. Tako je uspeh udeležencev iz Jugoslavije dobil vidno mesto med mnogimi vzponi.

Sicer pa so nekatere druge skupine opravile tudi par težjih in nevarnejših vzponov na Leninov vrh. Sovjetski vojaki so se povzpeli na vrh po južni steni ledenika Malaja Souk - Dara prek kote 6257 in 6852. Ta poslednja se je »prej« imenovala Pik Moskva - Peking. Prvi kotli pa so prvopristopniki dali ime »Pik Avioostroitelei«. Uzbeški alpinisti so opravili nov, prvenstveni vzpon po severovzhodnem grebenu. Avstrijci Richard Hoyer, Karl Kosa in Ervin Weilguny so zmogli prvenstveni vzpon po vzhodni steni, ki je v spodnjem delu, med ledeniški seraki, izredno nevarna in tvegana. Naveza Erich Vanis in Peter Lavicka sta opravila prvo ponovitev smeri po severni steni Pika Le-

nina, in sicer v sestopu. Tirolski alpinist, 26-letni Walter Wolf, je sam opravil v enem samem dnevu, brez običajnih vmesnih bivakov, vzpon s sedla Krilenko po vzhodnem grebenu na vrh in nazaj na sedlo; s tem je dokazal, da so bili Allwein, Wien in Schneider leta 1928 po isti poti zares tudi na vrhu, v kar so vse doslej mnogi močno dvomili, češ da je to nemogoče. Tako je vodstvo alpinadi po avstrijski odpravi šele zdaj tudi poslalo edinemu še živemu udeležencu Erwinu Schneiderju spominski znak št. 1.

2. Oprema: Naši stari višinski šotori, ki sta jih svojčas uporabljali naši himalajski ekspediciji, se niso najbolje obnesli. Niso najpripravnější za postavljanje (ogrodje), notranji del (srajčko) bi morali na novo izdelati, tako da bi »dihal«. Veliko boljši so sovjetski šotori, specialne višinske »pamirke«. Višinski čevlji, ki so jih izdelali v Žireh, so v glavnem zadovoljili, potrebne bi bile le manjše dopolnitve in popravki nad gležnjem, pri jeziku in kožuhovinski podlagi ter izolaciji pod stopalom. Seveda pa so gotovo še vedno najboljše višinski škornji iz kože severnih jelenov. Sovjetski alpinisti uporabljajo višinske škornje »šakletonke«. Vetrovke - puhovke, tudi še iz himalajske zaloge, so pomanjkljive v tem, da kapuca ni pravilno izdelana, se slabo prileže na glavo in stalno nagaja; razen tega vetrovke nimajo žepov, kar je zelo nerodno, ker v mrazu ni kam dati rok ali rokavic, če so odveč. Himalajski nahrbtniki so že zelo izdelani, na hrbtu pretrdi, tudi težišče ni najboljše. Veliko pripravnější so nahrbtniki in posebej krošnje, ki so jih imeli zlasti Čehi, pa tudi Bolgari, Poljaki in Avstrijci. Odlično so nam služile »Elanove« smučarske palice, — potrebne bi bile drugič le večje krpljice, ostrejšje in daljše konice; za nizke temperature tudi kovina ni najprimernejša, ker se mokra roka »prijemlje«, boljši bi bil bambus ali kaj podobnega. Vse pa smo posekali z našimi stiroporskimi ležalnimi blazinami, ki so lahke ter nad vse dobro izolirajo od mraza in vlage.

Na splošno smo ugotovili, da je bila naša oprema (razen vrvi, derez, cepinov) med najslabšimi in v primerjavi z drugimi zelo skromna. Prišli smo do sklepa, da nima pomena za vsako ceno izdelovati vso opremo na roke doma, če pa se boljša, lažja in celo cenejša lahko kupi v Nemčiji, Franciji ali Avstriji, kjer imajo v opremljanju alpinističnih ekspedicij zelo bogate in vsestranske izkušnje.

3. Hrana: S seboj smo nosili vsega veliko preveč, posebno konserv. Na višinah nad 5000 m si člo-

vek predvsem želi veliko tekočino, kompota, sadja, čaja, mleka, juhe, medtem ko suha hrana (salamene, slanina) ali celo konzerve ne teknejo. Še presno kislo zelje se je nekaterim upiralo. Naše v te višino z muko znošene zaloge so večinoma ostale na gori — neuporabljene. Tudi čokolada in slaščice ne teknejo preveč. To pa je neposredno zelo odvisno od stopnje aklimatizacije: Čim daljša in boljša je aklimatizacija, toliko manj je težav s tekom.

4. Aklimatizacija: Čeprav smo bili od začetka zelo neučakani in nestrpni ter smo sovjetskim tovarišem med seboj očitali, da gre vse prepočasi, smo na koncu lahko ugotovili, da imajo veliko boljše in zanesljivejše izkušnje kot mi. Aklimatizacije ni mogoče »izsiliti« ali prisiliti, — potrebuje svoj čas in postopnost. Najbolje so bili razen nekaterih domačinov, ki so bili že pred nami več tednov v Pamiru in na raznih šesttisočakah, pripravljeni Bolgari, ki so neposredno pred Pamirom bili tri tedne v Kavkazu, kjer so se dvakrat zapovrstjo povzpeli prav iz doline na vrh Elbrusa (5633 m) in enkrat na Kazbek (5200 m). Pa še njim je višina na Piku Lenina nagajala. Bistvo prilagajanja organizma na višino je v tem, da človek večkrat gre na goro in potem postopno dodaja višino, vsakokrat pa se obvezno vrača tako nizko v dolino, da je možen popoln oddih (spanje brez težav z dihanjem) in normalna izdatna kalorična in vitaminska prehrana. To gre spočetka seveda vsem neučakanim ter dejanj željnim alpinistom močno »na živce«. Čehi so nam pripovedovali, da so na ekspediciji v Hindu-kušu leta 1956 zaradi zapletov z dovoljenji bili prisiljeni pet tednov »karakati na mestu«: oblezli so vse »neplanirane« pet — in šesttisočake okrog svojega zasilnega taborišča, nato pa so, — ko je prišlo dovoljenje za prve »planirane« vrhove, — v dobrem tednu izpolnili z lahkoto vse predvidene in nameravane vzpone, ker višin med 6 in 7000 metri sploh niso več »čutili«. Ves čas, pametno vložen v aklimatizacijo, se potem, ko gre končno »zares«, bogato obrestuje. Bržčas je prav pomanjkanje časa (v našem jeziku pa je to vedno pomanjkanje denarja) za uspešno in popolno aklimatizacijo med drugim močno zaviralo tudi uspeh obeh naših himalajskih odprav.

5. Sestav odprave je bil odličen. Ves čas je med nami vladalo vzorno tovarštvo, strpnost in vedro razpoloženje. To pa je za uspeh odprave vedno več vredno, po mojem mnenju pa sploh odločilno, kot pa samo tehnična alpinistična spretnost in znanje, čeprav so seveda dolgoletne

splošne gorniške izkušnje tudi zelo važne (vendar so same zase veliko premalo). Za to našo odpravo lahko rečem, da smo se domov vrnili veliko večji prijatelji, kot pa smo šli na pot. In to je najbrž najodličnejša ocena, ki jo kaka odprava po uspešno opravljeni nalogi lahko dobi.

6. Stroški za našo 7-člansko odpravo so znesli skupaj 2 264 449 S din, od tega je šlo samo za prevoz do Andižana in nazaj domov 1 554 010 S din. K stroškom je bil po dogovoru dolžan prispevati tudi vsak udeleženec iz svojega žepa po 70 000 S din. Za primerjavo: Avstrijska 13-članska odprava »Naturfreunda«, ki sa je v Pamiru mudila prav toliko časa kot mi, je porabila 350 000 Ö. Sch., torej okroglo 17 500 000 S din.

7. Naši gostitelji so bili neprekosljivi. Ne samo, da so našo odpravo — vedno so poudarjali: iz bratske Jugoslavije — povsod sprejemali z vso pozornostjo in širokim slovanskim, pa tudi kirgiškim gostoljubjem ter veliko, že tradicionalno tovariško prijaznostjo. Organizatorji so se neverjetno potrudili, da je v baznem taborišču, svojih 300 in več kilometrov stran od civilizacije in naseljenih mest, vladalo vse mogoče udobje: kopalnica s toplimi prhami, kino, prenos pošte in bolnikov s helikopterjem, brezžična povezava z dolino in z vsemi skupinami na gori, razen tega še vsak večer signalizacija z raketami med baznim taboriščem in skupinami na pohodu, dobro organizirana zdravniška služba z rednimi pregledi pred vsakim pohodom na goro, izdatna kalorična in vitaminska hrana vsak dan s svežim (kostrunovim ali jakovim) mesom, zelenjavo, sadjem itd. ... Pravo mojstrsko delo organizacije in domiselnosti. Zato gre velika zahvala predsedniku federacije alpinizma SSSR tov. Borovikovu in sekretarju M. Anufrikovu, vodji alpinade Romanovu, zaslužnemu mojstru in enemu od starost sovjetskega vrhunskega alpinizma Evgeniju Andrijaniču Beleckemu, ekonomu Aripu Poljakovu ter članu Centralnega sovjeta sporta SSSR Pravdinu, podpolkovniku RA Racku in končno našemu »dolin-skemu« Inturistovemu varuhu ter svetovalcu Borisu Ravkinu in njegovemu šahovskemu pomočniku Leonidu Plotkinu. Vse njihovo delo je bogato pripomoglo k temu, da smo se v daljnih tujih gorah Osrednje Azije vedno počutili kot doma sredi svojih ljudi in da smo ob njihovem tovariškem gostoljubju vedno in povsod, ne samo na slavnostnem banketu v Ošu, čutili, kako je okto-brska revolucija, katere 50-letnico smo tako enkratno in tako nenavadno praznovali kar mesec dni, prekovala sovjetske ljudi in jim vcepila ne-

Baza — desno Pik Edinstva — levo Pik XIX. Kongresa

pozabne navade izrednega tovaršstva, gostoljubja in človeške solidarnosti.

In ne nazadnje: domačini! V pamijskih gorah žive v glavnem Kirgizi, Uzbeki in Tadžiki. To so ponosni hribovski ljudje, prijazni, gostoljubni, radovedni — čudoviti. Povsod so nas vabili v svoje polstene jurte na čaj, na mleko, na domač nekvašeni kruh (»lepjonke«), na masten zalogaj koštrunovega ali konjskega mesa, na prijazen pogovor. Milo nam je bilo, da so tudi na teh oddaljenih visokogorskih pašnikih pod »streho sveta« vedeli za našo Jugoslavijo in poznali maršala Tita. Le redko kakšen tujec pa je imel priložnost, da se je tako kot mi, lahko udeležil na prostiranih pašnikih Alajske doline, pred obličjem snežnikov šesttisočakov na sovjetsko-kitajski meji, dvodnevni kulturni in prvobitni športni prireditvi domačinov alajskega sovhoza. Vse, kar leze in gre, na stotine in tisoče delovnih ljudi — pastirjev je prihajalo na iskrih plemenitih gorskih konjih na desetine kilometrov daleč na letni praznik »život narodov,« da bi nam priredili razburljivo, fantastično pravljico predstavo. Nepozabne slike in prizori, ki so sposobni človeka prestaviti za par sto let daleč nazaj v zgodovino, v čase, ko so

iz teh krajev prihajali v Evropo daljni osvajalci ali so blizu teh krajev ob Pamiru še korakale in jezdile čete Aleksandra Velikega ali karavane velikega popotnika Marca Pola.

V notranjosti jurte (prvi z leve dr. Miha Potočnik)

Osamljeni pamirec

V izvirni kirgiški jurti, bogato obloženi s pristnimi buharskimi in samarkandskimi preprogami, smo kot v pravljici »jedli in pili in se dobro imeli« ob vodki, šampanjcu, kobiljem mleku, koštrunovi pečenki, konjski salami in še drugih pristnih domačih dobrotah, tako da je v pozni noči ob odhodu, ko sem se kot najstarejši častni gost poslavljaj od gostiteljev, mlad Poljak porabil priložnost in za pot v kilometer oddaljeni bivač poleg svojih dveh vpregel in »najel« še moj levi čevelj. Tako sem se seveda tudi jaz vračal »domov« nekoliko čudno, na eno nogo bos. Zlobni jeziki moje pokvarjene odprave takega razporeda obutve na žalost niso pripisali samo na račun mladega Poljaka. No, drugo jutro, ko se je »pravica izkazala«, je bila avtoriteta vodje odprave spet na višku.

Prav na koncu so nam gostitelji predstavili še svoje — sovjetske — dimenzije. Povabili so nas v pogorje Tien-Šan na izlet na »bližnje jezero« Sari-Čelek. Vožnja z avtobusom v ta, kot mu pravijo, »zapovednik« (rezervat) je dolga »samo« nekaj nad 600 kilometrov in je trajala svojih 12 ur.

In še osebno: še nikoli poprej nisem bil tako visoko. Če me ne bi tako do kosti ožulil višinski čevlji, da sem več kot teden dni po drugi aklimatizaciji na 6200 m hodil po baznem taborišču in okrog njega lahko samo v copatah, bi verjetno prišel še na vrh. Toda zadovoljen sem tudi s tem, saj se vodja odprave po že ustaljenih pravilih lahko drži tudi nekoliko bolj pri tleh. Tolažim se z izrekom, ki nam ga je povedal in zapel znameniti moskovski radijski popevkar Jurij Vizbor: »Lepše od vseh gora so samo tiste goré, na katerih še nisem bil!«

ČEZ TRI GORE, ČEZ TRI VODE...

Barbka Lipovšek-Ščetinin

Na pot odhaja odprava v Pamir: šest mož, trideset kosov prtljage in ena ženska. Da, tudi ženska, čeprav po mnenju marsikoga ne spada v ekspedicijo. Vendar obstoji tokrat za njeno udeležbo razlog: Jugoslavija še nima ženskega višinskega rekorda nad 7000 metrov.

Vlak sopiha proti Beogradu, mi pa, zbrani v enem izmed treh kupejev, ki so nam na razpolago, proslavljamo odhodnico: Sandi, Pavle, Ante, Franci, Peter in jaz. Miha bo z letalom priletel za nami v Moskvo. Iz Pavletove torbe priroma malica, ki mu jo je dala na pot skrbna žena, in ki jo zalijemo z alkoholom: nekaj slivovk, da poplaknemo ljubljanski prah, in liter cvička, ki vsebuje mnogo železa in je baje zato odlično sredstvo za privajanje na višino. Med železom in višino je našel povezavo pravzaprav Sandi, ki ima prav zato s seboj posebne »železne« tablete. Mi, ki nimamo takih posebnih tablet, smo pa kar s cvičkom zadovoljni (sicer pa tudi Sandi kmalu prizna, da je v cvičku več železa kot v njegovih tabletah).

V Beograd prispemo zgodaj zjutraj. Vlak za Moskvo odhaja šele zvečer, zato se podamo na potep po našem balkanskem vele mestu. V tem vročem julijskem dnevu je edina pametna pot na Tašmajdan — beograjsko kopališče. Vendar kopanje ni edini in glavni namen mojih tovarišev, temveč ogledovanje mini-bikinijev beograjskih deklet. V dobri veri, da nama ni do takega ogledovanja, prepričam Petra, da morava opraviti še obisk pri znancih. Žal pa se kmalu posloviva, ker uvidiva, da naju ne mislijo povabiti na kosilo, in končno, hočeš nočeš, tudi naju potegne avtobus na Tašmajdan.

Zvečer smo zopet zbrani na kolodvoru in tlačimo prtljago v kupeje ruskega vlaka. Prtljage je sedaj sicer nekoliko manj, samo še 29 kosov, smo pa ob nepotrebnejši del naše višinske prehrane, ob tekočinski del. Kakor je znano, je tekočina na višini najbolj potrebna. Prekladalci so našo robo, ki je posebej pripotovala do sem, nekoliko pretrdo postavili na tla beograjskega kolodvora, pa je iz ene torbe odtekl polovica vsebine. Drugo

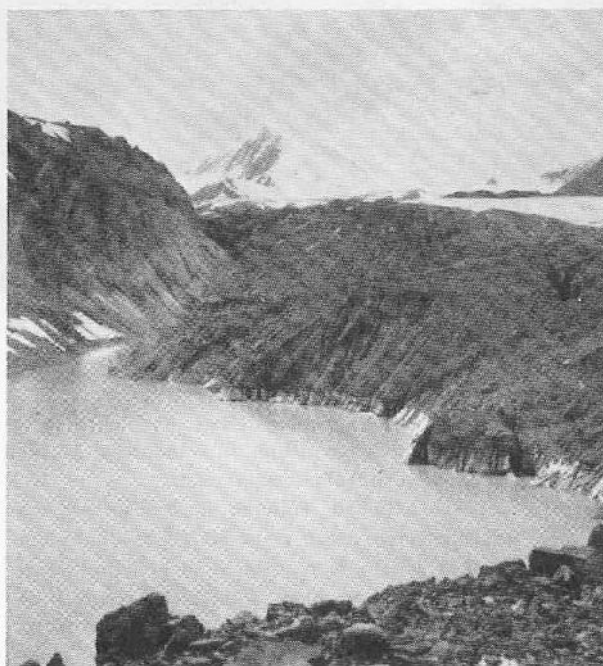
polovico smo od same žalosti uničili mi in prekladalci.

Prtljaga, s katero se je od Ljubljane do Beograda ukvarjal cel kordon železničarskih uslužbencev, sedaj mimogrede izgine v naše nove kupeje. Ruski vlaki so nasploh zelo udobni, imajo pa eno pomanjkljivost. V vsakem kupeju od jutra do večera hrešči zvočnik, ki oddaja eno samo rusko radijsko postajo. Zvočnik ima poseben gumb, ki ti omogoča, da poslušаш oddaje v vseh mogočih slušnih jakostih, lahko ga pa tudi ugasneš, če gumb ni pokvarjen.

Vreme je kot nalašč za potovanje preko madžarskih in ruskih ravnin. Oblačno je in od časa do časa dežuje, kar vpliva zelo pomirjevalno. Sprevodnik prizna, da še ni videl potnikov, ki bi toliko spali.

Pokrajina od Čopa proti Moskvi je za naše oči, navajene razgibanega reliefa, precej enolična. Edini hribi so Karpati, še na romunsko madžarski meji, valovit svet, pokrit z gozdovi in pašniki in majhnimi hribovskimi zaselki. Potem pa se pred nami odpre ravnina in vozimo se mimo velikanskih polj žita in sončnic. Od Kijeva proti Moskvi je vedno več gozdov. Obdelanega sveta je precej manj, pač pa več travnikov, na katerih se ponekod pase živina. Kolikor vidimo iz vlaka, je vasi malo in so videti zel orevne. Vse hiše so lesene,

Jezerce na ledeniku Lenin

Motiv iz Pamira

pogosto krite s slamo. Ceste so ilovnate, le redko kje opazimo asfalt. Tudi industrije je zelo malo, razen v okolici večjih mest.

Moskva: politično, kulturno in industrijsko središče Sovjetske zveze z več kot 6,5 milijonov prebivalcev. Mesto, ki po svoji arhitekturi precej zaostaja za Leningradom. Tu se meša stari ruski slog s stavbami iz stalinističnega obdobja in popolnoma moderna arhitektura. Toda mesto daje

sproščen in vesel vtis, s širokimi avenijami in bulvari, ki teko iz Kremlja v središču na vse strani in kjer se pretakajo množice ljudi, ljudje iz vseh koncev Sovjetske zveze. Ko se bližamo Kijevskemu kolodvoru, nas z vrha Leningrajskih gričev že od daleč pozdravlja mogočna univerza Lomonosova, s stolpi in ornamentiko »stalinistične gotike«. Na postaji nas čaka Miha, ki je dve uri pred nami priletel v Moskvo, in Boris, predstavnik Inturista.

Z avtobusom se odpeljemo v enega izmed treh hotelov v Moskvi, ki lahko sprejme inozemske turiste. Naš hotel »Metropol« stoji v centru, blizu Rdečega trga. Od zunaj ne napravi nobenega vtisa, ker fasado prenavljajo, kakor obnavljajo in olepšujejo tudi mnoge druge stavbe v mestu in tako pripravljajo mesto na proslavo 50-letnice oktobrske revolucije. Notranjost hotela pa je lepo urejena s prostornimi in udobnimi sobami.

Po večerji (hrano pripravljajo v tem hotelu po zahodno-evropskem načinu, edino znamenje ruske kuhinje je kislá smetana, ki jo vlivajo v juhe in čez solate), se odpravimo na ogledovanje mesta, predvsem Rdečega trga in okolice. Mesto in ulice so močno razsvetljene, cestnega prometa pa je zelo malo. Tudi ljudi po deseti uri zvečer ni več dosti na cestah.

Posebnost mestnega prometa je moskovski metro, »najlepši metro na svetu«, kakor zatrjujejo Moskviči. Vsak dan se pod zemljo prepelje približno

3 milijone ljudi. Metro je speljan v dveh nivojih pod mestom. Spodnji nivo je najmanj 50 m pod površino. Vsaka postaja je drugačna, zgrajena v drugačnem slogu. Miha nam hoče pokazati eno izmed najlepših postaj, vso zgrajeno iz rdeče opeke in z značilno folklorno rusko opremo. Stopimo v postajno poslopje metroja v centru. V avtomat pri vходу vržemo 5 kupejk in se spustimo po tekočih stopnicah v globino. Za ime »rdeče« postaje ne vemo, zato se na slepo srečo usedemo na prvi vlak in se prepustimo vožnji. Vozimo se sem in tja, postaje hitijo mimo nas, vendar tiste najlepše ni in ni. Zato prosimo za pomoč nekega sopotnika. Moskviči so zelo ustrezljivi in »tovarišč« nas povabi kar s seboj. Po dolgi vožnji in prestopanju iz enega nadstropja v drugega se zopet ustavimo — na eni najbolj običajnih postaj v vsem metroju. Tu se naš vodnik posloví od nas, češ, evo vam najlepše postaje. Seveda, zanj je že lahko najlepša, ko je pa tu

4520 m nad baznim taboriščem. Vrh brez imena

doma. Dovolj imamo iskanja, zato se po najkrajši možni poti odpeljemo na našo »najlepšo« postajo, v center in čimprej v hotel...

Drugo jutro se nam načrt slikanja sončnega vzhoda na Rdečem trgu utopi v silnem naluivu. Ko se zvedri, nam ostane do odhoda le toliko časa, da si ogledamo Kremelj, zgodovinsko središče Moskve. Stara trdnjava Kremelj stoji na mestu, kjer je princ Jurij Dolgorukij, ustanovitelj Moskve, zgradil leseno utrdbo v 12. stoletju. Poznejši vladarji so jo obnavljali in širili, tako da je v 16. stoletju dobila današnjo podobo. Poleg carskih palač je tu več cerkva, ki z lepoto svojih posrebranih in pozlačenih čebulasti kupol presenetijo vsakega obiskovalca. Med temi zgodovinskimi stavbami stoji tudi iz stekla in marmorja zgrajena kongresna palača iz l. 1961, ki pa se po našem okusu ne ujema z zgodovinsko okolico. Vlak odhaja iz Kazanskega kolodvora. Visimo na oknih in mahamo Borisu v pozdrav, ki si z robcem

Tabor II. — 5200 m na severnem pobočju P. L. (na sliki B. Lipovšek)

bríše potno čelo. Še v zadnjih minutah pred odhodom smo mu povzročili precej razburjenja. Iz hotela smo se odpeljali v dveh taksijih, od katerih se je eden, stara šklepetava Volga, pokvaril za prvim ovinkom, pripeljal na kolodvor s precejšnjo zamudo in zgrešil skupino iz prvega taksija. Šele tik pred odhodom vlaka smo se našli in komaj zmetali prtljago na vlak. Mi smo se pri vsem tem precej manj razburjali, saj nas ne bi nič motilo, še nekaj časa ostati v Moskvi. Vendar bi bila taka sprememba programa precej zamotana. Rezervacija v hotelu je bila namreč že odpovedana, naslednjega dne pa ne bi prišli na vlak Moskva—Andižan, ker so karte navadno razprodane že za en mesec naprej. No, Boris bi lahko zaradi nas dobil še precej sivih las in verjetno si je sedajle globoko oddahnil, ko se nas je rešil.

Ko se posedemo po kupejih, nas preseneti sreči obraz našega novega sprevoznika. Jezi ga naša prtljaga, ki leži vse povprek po hodnikih vagona. V zadregi smo, kam naj jo vtaknemo, kajti kupeji iste velikosti kot na vlaku Beograd—Moskva imajo sedaj namesto dvoje ležišč štiri. Ne gre drugače, kot da eno ležišče spremenimo v skladišče prtljage, ki se čez noč preseli na tla. Ko sprevoznika pomirimo glede prtljage, se spotakne ob našo oblačilno modo. V vročini na vlaku se namreč vsi vržemo v kratke hlače in to sprevozniku nikakor ne gre v račun. Pravi, da taki ne smemo iz kupeja, kaj šele iz vlaka. Trn v peti mu je posebno Pavle, ki ima namesto kratkih hlač kopalke. Kakor smo se potrudili zaradi prtljage, pa ostanemo to pot neprizadeti, razen kadar gremo v jedilni voz. Tu pač sila kola lomi. Raje nam je vroče v dolgih hlačah, kakor pa da bi ostali nepostreženi in lačni zaradi »nemorale«. Sploh je življenje na tem vlaku mikavnejše kot na prejšnjem do Moskve. Že na Kazanskem kolodvoru v Moskvi smo začutili prvi dih Azije. Na peronu je bilo polno Tatarov, Kozakov, Kirgizov, Uzbekov itd. v značilnih vzhodnjaških oblekah in s prtljago povežano v velike cule. Ravno tako pestri so tudi potniki na vlaku. Sandi, Ante in Franci, ki bodo spali v sosednjem kupeju, zvedo, da je četrto ležišče že zasedeno in da si bodo kupe delili z neko simpatično Uzbekinjo. Polni pričakovanja odidejo na ogledovanja, vendar se kmalu vrnejo nekoliko poparjeni: v kupeju jih je sprejela prijazna babuška devetdesetih kg. Pokrajina se od Moskve dalje ne spreminja dosti. Kmalu zapustimo gozd in lesostepje, ki preide v široko rusko stepo. Čim bolj se peljemo proti vzhodu, tem manj je žitnih polj in drugega obdelanega sveta. Vedno več pa je pašnikov, kjer se pasejo črede goveda in konj. Naselja ob progi

Sedlo Peremička (6303 m) pod P. Razdelno, pri šotoru P. Ščetinčin

so majhna, redka, precej zanemarjena, z nizkimi pritličnimi hišami iz opek, izdelanih iz ilovice in slame. Hiše so krite s ploščatimi strehami, navadno iz istega materiala. Le redko kje opazimo prava zidana poslopja.

V vlaku je vročina, ki jo naš sprevodnik še povečuje s kuhanjem vode v samovarju. Ne zdi se mu potrebno, da bi odprl okna, kar se more samo z njegovim ključem. Pač pa je ves dan na razpolago vroča voda za čaj. Zdolgačaseno se presedamo po ležiščih. Nekaj kriminalk je na zalogi, toda tiste kmalu prežvečimo. Nato pride na vrsto pisanje dnevnikov, kvartanje, klepetanje s sopotniki in postopanje po postajah, kjer se navadno ustavljamo za 10 do 20 minut. Kako zelo se tu razlikujejo postaje od tistih v Ukrajini ali v okolici Moskve, ki so bile vse čiste, pospravljene in okrašene s cvetličnimi gredami! Tu pa se vidi že pravi sovjetski vzhod in sedaj nas ni več tako sram naših balkanskih postaj. Eno redkih razvedril so pohodi v jedilni voz. Pri tem se nekoliko razhodimo in pregiblamo, kajti cd ležanja in vročine v kupejih so nam mišice čisto ohlapele. Zato nas prerivanje skozi pet vagonov do jedilnega voza in razaj kar osveži. Poleg tega se enodnevnega obiska restavracije veselimo tudi zaradi prehrane. V kupejih smo prepuščeni kon-

servam in črnemu kislemu kruhu, ki ga kupujemo na postajah, pa seveda neizbežnemu ruskemu čaju. V restavraciji je vsaj malo spremembe, čeprav tudi tu izbira ni pretirana: boršč s smetano, golaž z makaroni in biftek. Posebno na zadnji so v restavraciji zelo ponosni, čeprav gre v bistvu le za navadno polpeto. Salat žal ni, ker je zelenjava v Moskvi, kjer si nabavijo hrano, predraga. Zato so za nas zanimive predvsem pijače, ki naj bi bile osvežujoče, pa so tople kot zrak v vlaku. Največ je »fruktalne vodke«, kjer z močno fantazijo zaslušiš okus po sadnih sokovih. Manj je piva in »kefirja«, odličnega kislega mleka, ki žal poideta že drugi dan vožnje. Pravzaprav le boršča in kruha ne zmanjka do Andižana, čeprav s kruhom postrežejo zastanj, kot je to navada v lokalih po vsej Sovjetski zvezi.

Onkraj Volge se stepa počasi spreminja v puščavo. Pokrajina je pusta, rjavkasto siva ravnina, le tu in tam silijo na dan šopi trave, ponekod pa se bleščijo bela slana tla in slana jezercja. Svet je vedno manj obljuden, tudi največja naselja ob progi predstavljajo le skupine nizkih hiš, zbitih iz blata, med katerimi se tu pa tam pojavljajo nomadski šotori. Kmalu opazimo tudi živa znamenja brezvodnih krajev — dvogrbne kamele. Drugi dan vožnje doživimo sredi puščave

pravcati peščeni vihar. Sedimo ravno v jedilnem vozu, ko od daleč opazimo čudno zaveso rumenkastega prahu, ki se podi proti nam. V trenutku smo sredi viharja, v ogromnem oblaku prahu, ki sili skozi špranje pri oknih in vratih v vlak. Prav tako hitro, kot je nastal, se vihar tudi poleže in edini spomin nanj je tanka plast prahu na makaronih, s katerimi so nam pravkar postregli.

Ljudje na postajah dobivajo vse bolj azijske poteze. Domačini na vsaki postaji ponujajo svoje pridelke. S prodajo se ukvarjajo predvsem ženske, ki večinoma čepijo na tleh in ponujajo hlebčke kruha, suhe ribe, nespredeno kameljo volno, izdelke kamelje volne in ponekod tudi kamelje mleko. Čim bolj se bližamo goram, tem več je na postajah tudi sadja in zelenjave, paradižnikov, kumar, jabolok, melon, itd. Vse pa je nepopisno drago. En kilogram kakršnegakoli sadja stane najmanj en rubelj (približno 1400 S din), medtem ko je v Andižanu, nekaj 100 km stran, vse trikrat ceneje... Nas kratkohlachnike gledajo domačini čisto prepadeno. Posebno jaz jim ne grem v račun. Na neki postaji vpraša Petra neka ženska, ali sem fant ali dekle, in ko ji Peter odvrne, da sem Eva kot ona, skliče še druge ženske in skupaj protestirajo okoli mene, dokler jim ne pobegnem v vlak.

Tretji dan vožnje se končno približamo rodovitnemu vznožju Pamirskih gora. Prvo znamenje je vedno bolj zelena pokrajina, porasla ponekod celo z drevesi. Tudi civilizacija narašča. Nekje opazimo celo asfaltno cesto, prvo od Vo'ga do sem, po kateri od časa do časa zabrni kak tovornjak. Svet se nato izoblikuje v široko dolino ob Syr Darji in na južni strani opazimo rahle obrise gorovja. Toda to niso visoki in zasneženi vrhovi, ki si jih tako želimo videti. Pred nami se razprostira en sam, gol, rdečerrjav enoličen hrbet, kot da bi bil sestavljen iz ilovice. To je torej začetek Alajskega grebena. Gorá Tien-Šana na severu ni videti. Reka Syr Darja postaja vse bolj in bolj široka, ponekod je videti kakor morje ali veliko jezero z visokimi valovi, ki jih žene stepni veter.

Prva večja postaja je Taškent, glavno mesto Ubeške republike. Kolodvor je velik, lepo urejen, zopet okrašen s cvetličnimi gredami in daje občutek, da se pelješ v novo, bogato deželo. Po zidovih hiš in nošah se vidi, da se bližamo muslimanskim krajem. Mimo nas hite naselja majhnih stavb, od katerih pa vidimo le pročelja, vrtovi in notranjost pa se skrivajo za visokimi zidovi. Pokrajina Ferganske doline, zgornjega dela doline Syr Darje, je zelo rodovitna. Vrste se polja žita in koruze, murve in sadno drevje, med katerimi

se prepletajo kanali namakalnega sistema. Največ pa je bombaža, ogromne površine bombaža, ki je poleg rud in nafte glavno bogastvo Ferganske doline. Seveda opazimo tudi obširne puste predele, porasle le z redko travo, a to so le predeli, kjer namakanje še ni urejeno.

Tega dne popoldne, ob šestih po tukajšnjem času, ki je za pet ur pred srednjeevropskim, se pripe-ljemo v Andižan. Na kolodvoru nas pričakajo sovjetski organizatorji, ki jih bolj presenetimo s količino naše prtljage kot pa z ženskim priveskom odprave. Za prtljago je potreben cel tovornjak, mi pa se stlačimo v dva taksija in »odbrzimo« čez mejo v Kirgiško republiko, v Oš. Nastanimo se v velikem športnem domu ob nogometnem stadionu. Tu so že druge delegacije: iz Poljske, Vzhodne Nemčije, Češke, Madžarske in Bolgarije. Avstrijci in Italijani pa pridejo pozneje. Sem edina ženska udeleženka alpinjade med tujimi delegacijami, le Rusinj bo baje nekaj. Naši fantje so seveda razočarani nad tako sušo.

Oš, s 1000 m nadm. višine, drugo največje mesto Kirgiške republike, z nekaj več kot 50 000 prebivalci, je razsežno mesto, polno zelenja. Hiše se kar porazgube med parki in drevoredi. Središče mesta je zgrajeno v tipičnem ruskem kolonialnem slogu z velikimi štirikotnimi stavbami (modernih stavb skoraj da ni), okoli središča pa se širijo nizke muslimanske hišice, ograjene z visokimi zidovi. Najživahnejši del mesta je velik bazar, eden največjih v Ferganski dolini, kamor hodijo nakupovat in prodajat domačini iz vse doline. Pred oktobrsko revolucijo so tu prodajali tudi dekleta za možitev od 12 let dalje in mamila, ki so jih gojili v okolici mesta poleg bombaža. Vsako nedeljo se na tem bazarju zberejo najmočnejši možje iz mesta in okolice in se borijo med seboj. Po dva in dva se primeta za pasove in sklonjena hodita v krogu drug okoli drugega. Nasprotnika je treba dvigniti s tal in ga vreči na hrbet. Zmagovalec si potem srame kapo in pri gledalcih pobira denar, ki si ga obdrži kot nagrado. Na bazarju so velike čajnice, kjer gostom, čepečim na preprogah, postrežejo z »zeljonim« čajem. To je posebna vrsta čaja, ki raste samo v Ferganski dolini. Ponudijo ga brez sladkorja in drugih dodatkov in pravijo, da edino ta grenka tekočina poteši vročino v najhujših poletnih dneh, ko temperatura seže tudi čez 40° C. Mesto Oš se širi okoli griča Sulejmanka. Na vrhu tega griča je bilo včasih sultanovo svetišče, od katerega je še danes speljana do vznožja griča lesena drč. Legenda pravi, da so se po tej drči spuščale ženske zato, da bi postale rodovitne. Za časa oktobrske rev-

lucije je bilo mesto Oš središče vstaje zoper ruske revolucionarje. Tudi v prejšnjih časih je bilo to važno zgodovinsko mesto, ker leži na eni nastarejših kitajskih karavanskih poti svile, ki so držale proti Sredozemlju. Danes je mesto Oš lokalno središče z močno bombažno industrijo, štejejo pa ga tudi za klimatsko zdravilišče zaradi suhega in zdravega zraka. Prav zaradi tega je tu tudi sloveča šola za pevce, kamor prihajajo študirat petje iz vseh koncev Sovjetske Zveze.

Oš je izhodiščna točka za alpinistične ekspedicije v Pamir. Iz mesta namreč teče preko celotnega gorovja proti jugu vse do afganistanske meje lepa asfaltirana cesta. Po tej cesti se naslednjega dne po našem prihodu vzpenja čez Alajski greben sedem tovornjakov, ki vozijo udeležence alpiniade proti njihovemu končnemu cilju, pod vznožje Pika Lenina v dolino Ački Taš. Gorovje Pamir, ki predstavlja najvišji del Sov-

jetske zveze, je pravzaprav velikanska visokogorska planota, ki je najbolj razčlenjena v zahodnem delu, kjer se vzdiguje najvišji vrh Sovjetske zveze — Pik Komunizma (7495 m). Pamir sega proti jugu tisoče kilometrov daleč, vse do afganistanske meje, do vznožja Hindukuša, njegova severna meja pa je Zaalajski greben, v katerem se kot najvišji vzdiguje 7134 m visoki Pik Lenin. Zaalajski greben je od Alajskega hrbta, ki loči masiv Pamira od Ferganske doline, oddeljen po široki Alajski dolini. V njo se spuščajo velika ledena pobočja severne strani Zaalajskega hrbta in dajejo vodo reki Kizil Su — Rdeči reki (v razliko od Syr Darje — Rumene reke v Ferganski dolini). Reki daje ime in barvo rdečkasta kamenina starega gorovja. Pa tu ne vidimo samo rdeče kamenine. Pobočja, preko katerih se vzpenja cesta, so ponekod v razrazličnejših barvah, od rumene in zelene do rjave in rdeče. Barvitost kamenine tembolj izstopa, ker

Tabor III. — 6000 m — Odhod proti vrhu

pokriva površje le bomo rastje, redka trava in ponekod zanikrno grmičevje. Na geološko starost gorovja kažejo tudi oblike reliefa. Vse je zaokroženo, razpadlo, zaobljena pobočja so prekrita s travo ali pa od vrha do tal z gruščem. Ostrejši, skalnati so le vršni deli gorovja, kjer so ponekod izoblikovane 300 do 400 metrov visoke stene iz zelo krušljive kamenine. Vendar ves ta svet sega navadno že nad ločnico večnega ledu in snega, nad 4500 m. Medtem ko je severni del Pamira zaradi sušnega podnebja prekrit skoraj le s travo in cvetjem, je južni in jugozahodni Pamiir čisto drugačen. Tu je že več padavin in rastlinstvo je precej bolj bujno, že skoraj himalajsko. Tudi prebivalstvo je v sorodu z Indijci. Žene nosijo piko na čelu in so oblečene v sarije. Najbolj oddaljen pa je severovzhodni Pamiir. Tam vlada najbolj surovo podnebje. Vegetacije skoraj ni, še celo v dolinah je sama skala in črni pesek.

V gorovju Pamira žive Tadžiki, indoevropsko ljudstvo, v njegovem severnem vzhodu pa Uzbeki in Kirgizi, potomci turkotskatskih plemen, ki so prišla sem iz notranje Azije v prvih stoletjih n. št. To prebivalstvo je predvsem živinorejsko, nomadsko ali polnomadsko, vendar se danes že stalno naseljuje. Naša cesta teče mimo živinorejskih naselbin ali skupin šotorov, kjer žive cele družine domačinov s svojimi čredami, ki pa se pozimi umaknejo v Fergansko dolino. Ljudje in kraji dajejo vtis, da se peljemo po najbolj zapuščenem koncu sveta, vendar se tudi tu že kažejo znamenja moderne civilizacije. Električna svetloba prav v Alajsko dolino, ponekod na strehah hiš opazimo poleg kupov sena, ki ga suše za krmo pozimi, televizijske antene. Ko se pogovarjamo z ljudmi, vidimo, da dobro poznajo svoje okolje in da vedo za vse glavne vrhove Pamira. Seznanjeni so tudi z dogajanjem v svetu, vedo, kje leži Jugoslavija, poznajo Tita.

Alajski greben prečkamo v 3600 m visokem prelazu Taldiku, na drugi strani pa se spustimo v široko Alajsko dolino, kjer prvič zagledamo mogočni zasneženi in zaledeneli greben s Pikom Leninom, 4000 m visoko nad dolino. V Sari-Tašu, največji naselbini v zgornjem koncu doline, se ločimo od asfaltirane ceste in se obrnemo proti zahodu, navzdol po dolini. Hkrati nas ustavi vojaška kontrola. Smo že na obmejnem ozemlju, oddaljenem od kitajske meje komaj za kakih 40 km. Vse to področje je strogo nadzorovano, kajti Kitajci hočejo imeti vso Alajsko dolino zase, čeprav tu ni Kitajcev, pa jih ni tudi onstran meje. Še daleč na drugi strani meje živi pleme Ujgurov, sorodniki Uzbekov in Kirgizov.

Pozno ponoči se ustavimo ob reki in postavimo šotore. Noč je zelo mrzla. Alajska dolina leži 3000 m visoko, poleg tega pa temperaturo znižuje veter, ki neprestano piha po dolini navzdol. Zaspimo zaviti v vestone in slonove noge, pa še nam je hladno.

Sonca čakamo v šotorih, a zaman. Zjutraj je vsa dolina zavita v gosto meglo, ki se nikakor noče dvigniti. Kljub mrazu se spravimo iz toplih puhačih vreč, kajti tovarnjaki so že pripravljeni za odhod. Treba je prečkati reko in za to je najbolj primeren čas od devetih zjutraj. Reka je ledeniška in ker se taja led na ledenikih v jutranjih urah najmanj, je tudi vodno stanje v reki tedaj najnižje. Ob drugem dnevnem času je brod preko reke zaradi previsoke vode skoraj nemogoč. Pa tudi sedaj tovarnjaki ne zmorejo sami na drugo stran in na pomoč pride buldožer iz bližnje vasi. Čudovit občutek je takole plavati na varnem na vrhu tovarnjaka preko deroče reke. Seveda pa je nekoliko manj čudovito šoferju, ki ima v kabini noge do kolen v vodi.

Popoldne je že, ko se dvigamo preko morenskih gričev proti stranski dolini Ačik Taš, kjer leži naš tabor. Komaj čakamo cilja. Vožnja je vse prej kot zabavna. Odkar smo zapustili pamiirsko magistralo, se vozimo po »cesti«, ki jo predstavljajo sledi prejšnjih tovarnjakov in sedaj se lahko na lastnih udih seznanimo s prvobitnostjo teh krajev. Nekdo od nas pripomni, da verjetno tudi tu ceste vzdržujejo občine... Zaviti smo v velik oblak prahu, ki se dviga iz koles, in ne ločimo se več od kosov prtljage, ki obenem z nami plešejo po tovarnjaku. Najhuje pa je, ko miže čakamo, kdaj se bomo prekucnili na glavo, kadar tovarnjak na robu ravnotežja prečka strma pobočja. K sreči se vse bolj pogosto ustavljam. Deloma zaradi motorja, ki odpoveduje, ker je preveč naloženo, deloma pa zaradi raznih človeških potreb, ki so posebno v tej razburljivi vožnji vse bolj pogoste in o katerih navadno poročevalci srmežljivo molčimo. Take stvari so tu zelo težavne. Na golem travnatem svetu ni grmička, ki bi nudil zatočišče. Ne preostane ti drugega, kot da se oddaljiš od skupine za toliko, da tovariši ne spoznajo, da si to ti, ki se sredi trave in cvetov trudiš za svoje zdravje in dobro prebavo. Končno prispemo do široke ravnine, kjer stoje šotori. Naš tovarnjak odpove še na zadnjem klancu, tako da prispemo v tabor peš, prtljaga pa se le pripelje za nami.

Naš tabor stoji na lepem zelenem travniku, posutem s planikami, sredi doline Ačik Taš, nekako 3600 m visoko. Pogled na vrhove zastira nekaka rumenkasta koprena. Sovjetski alpinisti pravijo,

Zadnji tabor — Ščetininov pod vrhom (6450 m)

da je ozračje polno prahu, ki ga je prinesel preko gora veter iz kitajske puščave Takla-Makan. Sam tabor je kljub lepi legi za tiste, ki smo že uživali udobje kavkaških »alplagarjev«, razočaranje. Spati moramo namreč v lastnih šotorih. Ves tabor sestoji iz nekaj ruskih »palatk« (šotorov) za vodstvo alpinade, za zdravniške preglede in za jedilnice. Poleg tega je tu še kuhinja, postavljena iz desk, in skladišče za hrano in opremo. Tudi za stranišča je nekako poskrbljeno. Za moške je izkopen dolg »strelski« jarek za prvim gričkom, ženske pa imamo celo nekaj ograjen prostor. Z našim prihodom se tabor hitro poveča. Kmalu stojita druga nasproti drugi dve dolgi vrsti šotorov, v kateri se po »mini« obliki odlikujejo jugoslovanski višinski šotorčki, katerih lastniki si prizadevajo spraviti v notranjost vseh 29 kosov prtljage. Do večera se nekako navadimo na prostorsko stisko in kujemo načrte za prihodnje dni. Vstajamo ob sedmih, takrat ko se sonce prikaže na obzorju in obsije šotore. Kljub soncu pa je še nekaj časa precej hladno. Zato še pol ure molimo samo glave iz šotorov in občudujemo sovjetske alpiniste, ki v kratkih hlačah tekajo

naokrog. Potem sledi »postrojenje na linjčki«. Ko se že udobno namestimo za nadaljnje opazovanje, nas presenetijo z žalostno resnico, da postrojenje velja tudi za nas. Zopet smo kavkazci razočarani. V kavkaških taborih jutranji zbori alpinistov niso bili obvezni za goste in pri takih zanimivih prizorih smo bili navadno navzoči samo od daleč. Ekipe se postavijo v vrste, nakar sledi pozdrav, predstavljanje štaba, ki ga sestavlja 15 funkcionarjev in alpinistov. Seznanijo nas z dnevnim redom v taboru in razglasijo dežurstva v kuhinji. Vendar taka postrojenja sledijo le prve dni, potem pa štab nekako pozabi nanje, razen ob važnejših dogodkih. Danes se zbor zaključi z voščilom voditelju bolgarske ekipe za osemnajsti rojstni dan (mimogrede, Bolgar je videti pravzaprav nekoliko starejši, tako nekako za 20 let). Neka ruska alpinistka izroči slavljenču šopek in ga objame. Ob tem dogodku se naši fantje v hipu spomnijo, da imajo v naslednjem mesecu celo vrsto rojstnih dni.

Na koncu jutranjega zbora sledi poziv na zajtrk. Prve dni, dokler ne postavijo velike jedilnice, obedujemo v dveh »palatkah«, kjer je prostora

za 40 ljudi, ostalih 160 pa je na prostem ali počaka drugo izmeno. Zato se po razhodu zapodi gruča najbolj lačnih proti palatkam, da bi si pridobili prostor za mizo. Mi, ki se ne rinemo radi v ospredje, si navadno priborimo mesto na prostem. Tu sicer ni sedežev in hrano postrežejo na po tleh pogrnjenih lesenih ploščah, tako da se med jedjo neprestano prekladamo iz sedeče poze v čepečo, iz te v stoječo in zopet nazaj, vendar s tem vsaj nekoliko nadomestimo razgibanje, ki smo ga zamudili pri jutranji telovadbi. Obroki niso ravno skromni glede na to, da se kaloričnost in količina hrane v sovjetskih taborih stopnjuje s težavnostjo vzpona in da višinski alpinizem prištevajo med najbolj naporno zvrst alpinizma. Prve dni, ko nismo kos obrokom, raje opazujemo sovjetske alpiniste, ki so pri jedi pravi mojstri. Najzmogljivejši spravijo vase za zajtrk po par kosov kruha z maslom, dva krožnika mlečnega zdroba, kavo, pol konserve jetrne paštete, povrhu pa še tri do štiri trdo kuhana jajca.

Po zajtrku nas pokličejo na zdravniški pregled. Zmerijo nam pulz, pritisk in pihanje v spirometer. Naši rezultati niso najboljši, sicer pa, komu ne bi pritisk in pulz zrastle čez normalo,

če bi moral počepati s polnim želodcem in to na višini 3600 m. Vendar sklenemo, da se moramo resno lotiti treninga za aklimatizacijo, dokler smo v taboru. Toda to ni tako preprosto, kajti vsako večje oddaljevanje iz tabora ali celo izleti in ture so prepovedani. Štab nam svetuje kondicijski trening v obliki nogometa, toda, nam v dobro ali slabo povedano, nam to ne diši preveč, čeprav nam dajejo sovjetski alpinisti in alpinistke dober zgled. Zato se prvi dan raje povzpemo na razgledni greben, ki se dviguje 400 m nad taborom.

Greben je na višini 4000 m že vedno porasel s travo in cvetjem. Tudi dolina pod nami je vsa zelena, posuta z nomadskimi šotori, okoli katerih se pasejo črede ovac in goveda. Po dolini teče reka, odtok ledenika Lenin. Naš tabor leži na sredi te doline, še daleč pod ledenikom in ledeniški morenami. V okolici je polno ledeniških jezer, ki služijo udeležencem alpinistike za umivanje. Čeprav so jezera plitva, je voda precej hladna. Vendar se sovjetski alpinisti, ki radi pretiravajo v umivanju, v njih skopljejo tudi večkrat na dan. Nam se navadno ne posreči več, kot zmčiti se okoli nosu. Pozneje, ko postavijo

Leninov vrh

pravo kopalnico s prhami v velikem šotoru, se nam zdi še to umivanje odvač. Raje počakamo na toplo prho, čeprav ne zakurijo v kotlih pod vodo vsak dan.

Ka tako sedimo na grebenu, se nam pogled obrne iz doline proti vrhovom. Tam na obzorju so v Zaalajskem grebenu nanizani vrhovi, 6000 m visoki, ki se dvigujejo proti Piku Lenina. Željno nam oko drsi po ledenih pobočjih. Ogledujemo si možnosti pristopov. Toda vse želje, da bi se povzpeli na te vrhove, so zaman, kajti ne moremo mimo dejstva, da pravzaprav ne smemo nikamor. Po programu organizatorjev alpinade se bomo povzpeli na vrh Pika Lenina v treh vzponih. Od teh bosta dva služila za aklimatizacijo na 5000 m in 6000 m in za nošnjo hrane in opreme na goro. Tako morajo vsi ostali vrhovi ostati v ozadju. Res pa je, da se sovjetskim organizatorjem verjetno ne bi posrečilo spraviti na vrh 301 od 328 udeležencev alpinade, če bi se vse ekipe razteple po okoliških vrhovih. Tako nam ne preostane drugega, kot da čakamo na aklimatizacijske ture, medtem pa je izkoristek prostega časa prepuščen naši fantaziji, ki pa ne sme letati previsoko. Torej nimamo dosti na izbiro. Postopamo po taboru in fotografiramo, obiskujemo domačine ali pa spe prebijemo čas med obroki, ki so v taboru najzanimivejši del dneva. Nekoliko zabavneje je ob večerih, ko gledamo filme, poslušamo predavanja o zgodovini vzponov na Pik Lenina ali pa sodelujemo pri pevskih večerih.

Pri takem tabornem življenju je seveda jasno, da komaj čakamo na odhod na goro. Saj nas od preobilice hrane in spanja kar razganja od energije. Posledica tega je tudi dejstvo, da si pri pripravah na prvo aklimatizacijsko turo nabavimo velikanske nahrbtnike. Tehnico, ki si jo sposodimo pri Bolgarih in ki kaže »samo« do 20 kg, skoraj polomimo. Pri vseh sedmih nahrbtnikih odpove. Vsi nosimo opremo, obleko, hrano za na pot in »zabrosko« — hrano, ki jo bomo pustili na gori za končni vzpon, pa seveda šotore. No, pri naju dveh s Petrom pripada čast, nositi šotor, seveda Petru kot močnejši zakonski polovici (vsaj fizično), poleg tega pa mu podtaknem še kakšen kompot več.

Ko končno odrinemo na pot, ne traja uro, pa se naša energija razkadi, ostanejo samo še težki nahrbtniki. Ker pa smo »karakterji«, zdržimo vse do prvega tabora na 4200 m, čeprav namesto štirih celih osem ur molimo jezike iz ust in se potimo preko moren in ledenika. V tolažbo nam je samo to, da se tudi večina ostalih udeležencev alpinade ne počuti dosti bolj pri močeh. Iz-

kušnja tega dne nas izuči, da naslednjega dne nesemo proti taboru II na 5000 m precej lažje nahrbtnike. Prvi del zabroske pustimo že na višini 4200 m. Tu, na taboru I, se ločimo v dve skupini, v dve smeri. Našo skupino, v kateri smo Ante, Franci, Peter in jaz, in ki se bo povzpela na Pik Lenina čez zahodni greben, vede pot na drugi tabor preko velikanskega ledenega konkanega pobočja, v katerega se sonce upira z vso močjo. Ne glede na neznosno vročino se ta dan zelo slabo počutim. Peter mi nese večino prtljage, kar pa ne ostane brez komentarja nekaterih kritikov, da mi je za nosača. Na višino 5000 m prispemo vsi presušeni od vročine in od suhega zraka. S kakšnim užitkom bi sedaj zamenjali vso slanino, klobase, razne golažve, konserve in podobno za eno samo konserve kompota, ki smo ga zaradi teže seveda pustili v prvem taboru. K sreči si lahko skuhamo argo juhe in čaj, s snegom pa si hladimo razbolele glave, ki jim ne pomaga noben plivadon.

Na prvi aklimatizacijski turi se nihče od nas ni počutil posebno dobro, čeprav si tega nismo hoteli odkrito priznati. Zato pa je na drugi aklimatizacijski turi precej drugače. Z veliko večjo lahkoto se vzpenjamo v višino kot prikrat. Vendar tudi ta tura ne poteka tako, kot bi želeli. Naš načrt je bil preskočiti bivač na 5000 m, kjer prebije noč ostala ekipa, v katero spadamo, zato pa bi radi prespali na 6000 m dvakrat. Toda na poti proti tretjemu taboru, ki leži na tej višini, že na zahodnem grebenu, nas ujame slabo vreme. Ponoči sneži in naši čudoviti višinski šotori se kar ugrezajo v mehkem snegu. No ja, vsaj toplo nam je, čeprav polzi mokrota vsepovsod v notranjost šotora. Naslednji dan moramo sestopiti in tako smo prikrajšani za en dan aklimatizacije na tej višini.

Ko se po drugi turi vrnemo v tabor, nas presestijo z obvestilom, da bomo naslednjega dne dežurni. Mi štirje, to se pravi Ante, Franci, Peter in jaz smo določeni v dežurno ekipo s še 12 sovjetskimi alpinisti. Ker računamo na pomoč ruskih kolegov, gremo mirno spat, kajti dežurstvo ni nič hudega, če se ga lotiš s prave strani. Dežurstvo se začne ob šestih zjutraj. Ta dan je pričetek z delom ob sedmih, ker smo bili prejšnjega dne na turi, mi štirje pa se priziblujemo na delovno prizorišče ob osmih ob spremljavi srditih pogledov ostalih dežurnih, ki so že skoraj pomili velike kupe včerajšnje posode. Delo je že porazdeljeno in po kratkem, a intenzivnem opazovanju se preudarno vtaknemo tjakaj, kjer je treba napeti najmanj moči. S Petrom pa deva v skupino za krompir in čebulo, Ante in Franci pa oprav-

ljata manjša dela za zajtrk. Najprej se nama posmehujeta, ker se jima je posrečilo s tistimi »manjšimi deli« napreči se nekoliko manj kot nama, končno pa tudi onadva dobita svoje. V potoku morata oprati velikanski lonec trdo kuhanih jajc in jih prebrati. Ker pa sovjetske kure ne gledajo preveč na snažnost svojih jajc, poleg tega pa je od tedaj, ko so jih znesle, pa do njihovega prihoda v naš tabor, minilo že precej časa, niso jajca ne čista ne preveč sveža. Ante in Franci odkrijeta nemalo kuhanih piščančkov in od tistega dne do konca našega bivanja v taboru jima trdo kuhana jajca ne gredo preveč v slast. Tistega dne je izgubil apetit tudi nek član štaba, ki si je ravno takrat umival zobe nekoliko nižje ob potoku in z izbuljenimi očmi sledil vsem piščančkom, ki so priplavalji mimo njega. Sicer pa ima dežurstvo tudi svoje dobre strani. Ko vsem postrežemo, se z »načelstvom«, ki čaka vedno na drugo izmeno, usedemo za mizo in se najemo, da je veselje. Kuharji prihranijo za dežurne najboljše in v boršču, ki je navedno precej redek, kar se mesa tiče, plavajo naenkrat veliki kosi ovčetine. Dan nam mine v »hvtanju krivine«, posebno takrat, kadar je treba pomivati. Pozno popoldne se vrne v tabor skupina, ki je odšla na aklimatizacijo en dan za nami, čez skalo Lipkina. V njej so tudi Miha, Sandi in Pavle. Vsi so utrujeni, a veseli. Dosegli so višino 6200 m, kljub zelo slabemu vremenu. Za Miho je to višinski rekord, ki ga pošteno slavimo ob litru cvička. Po večerji vsi zaspimo kot ubiti. Tudi dežurstvo ni lahka stvar...

Tistih nekaj dni do odhoda na vrh se nam najbolj vleče. Zanimivo je, kako je lahko tudi star, prekaljen alpinist rahlih živcev. Od samih skrbi, ali bomo zdravi ali bomo imeli dovolj kondicije in ali bomo dovolj aklimatizirani, lahko nastanejo številne naprijetnosti. Mene na primer tik pred odhodom začneta boleti uho in vrat. Pogoltnem celo škaflo antibiotikov, pa nič ne pomaga, ker je penicilin, po datumu sodeč, že ob svojo moč. Ob misli, da bom mogoče tudi jaz ena izmed tistih, ki jih je na višini zgrabil hud prehlad in jih je moral helikopter zaradi pljučnice odpeljati v dolino, me kar stisne pri srcu. Ali naj se tako zaključi odposlanstvo prve ženske na jugoslovanski ekspediciji? Petra boli sicer samo prst, pa tudi to je sedaj neprijetno. Komur se je že delal črv za nohtom, ve, kako to boli. In tako morava vsak čaj ali juho, dokler je še vroča, porabiti za preganjanje tega črva. To sicer ni preveč higienično, ker potem čaj ali juho tudi popljava, toda nekoliko umazanje nikomur ne škodi, posebno alpinistom ne. Sicer

pa je bacilov na teh višinah verjetno bolj malo. Kakor koli že, čim se odpraviva na pot, vse težave izginejo. Na taboru III se počutiva odlično. Vsi štirje smo tukaj. Vreme je čudovito in izrabimo ga, da posušimo šotore, ki so nas počakali na tej višini. Najvažnejše delo je danes kuhanje. Treba je jesti, jesti za tri dni naprej. Kdo ve, če nam bo višje gori sploh še kaj teknilo, saj se na prejšnjih turah nismo mogli dovolj aklimatizirati. Poleg tega je treba vsaj deloma uničiti kup hrane, ki smo jo privlekli do sem gor. Konserve zginevajo druga za drugo, fižol, golaž, zelje, pa še kakao s kosmiči, toda zaloga se ne zmanjša dosti. Še vedno bi jo bilo za kak teden dni slabega vremena. Jo bomo pač morali žrtvovati zanamcem. Če bi vse to vlekli s seboj, ne bi prišli nikamor.

Naš naslednji tabor stoji nekako 6500 m visoko. Ta dan s Petrom privikrat prestopiva višino 6000 m. Kako težak in počasen postaja korak na tej višini. Hodiva ves dan, pa se dvigneva komaj za 500 m. Poleg višine naju je oviral hud veter, pa še vedno pretežka nahrbtnika, čeprav smo marsikaj odložili v taboru III. Zvečer na silo pojeva nekaj zelja in juhe. V želodcu se nama obrača, ko požirava jed, ker pa sva od naših himalajcev slišala, da je zelje najboljše in najbolj osvežujoče na višini, se pač posiliva s to »najidealnejšo« višinsko prehrano. Morava se podpreti za jutri, kajti jutrišnji dan bo odločilen.

Zbudiwa se v silnem vetru. Pravi vihar divja čez grebene. S težavo podreva šotor in stlačiva stvari v nahrbtnika. S kakšnim užitkom bi sedajle pustila šotor in vso opremo tu tako kot ostali. Šla bi brez teže na hrbtu na vrh, potem pa bi se vrnila in zvečer se nama ne bi bilo treba truditi s ponovnim postavljanjem šotora. Toda mi imamo drugačen načrt. Odločili smo se za prečenje Pika Lenina in dokler bova mogla, bova s Petrom pri tem načrtu tudi vztrajala. Zadenewa si torej na ramena nahrbtnika, ki sta še vedno težka, čeprav sva zopet pustila nekaj hrane na tem taboru. Ko prideva na prostor, kjer sta taborila Ante in Franci, teh dveh ni nikjer več. Verjetno sta bolj zgodaj odrinila naprej.

Hodiva počasi, boriva se z vetrom in s seboj. Z vsakim pridobljenim metrom narašča tudi pritisk v glavi. Huje pa je, da naju že od jutra nekaj tišči v želodcu. Pravzaprav bolj mene. Kaže, da je Peter prebavil tisto zelje, meni pa se vedno bolj vzdiguje. Zdajci ne vzdržim več. Le to lahko še pomislim, da se moram obrniti stran od vetra in že gre vse iz mene. Oh, to zelje! Potem greva naprej, toda vedno težje. Boj z vetrom, boj z želodcem. Na višini 7000 m nastopi stiska. Osla-

bela od bruhanja se začnem tresti. Peter hoče postaviti šotor, toda nočem še odnehati. Za pol ure se zavlečeva v zatišje, nekoliko se odpočijem in ogrejem. Sto metrov više se mi želodec še poslednjič skuja, potem pa se nenadoma zavem, da mi ni več slabo in da mi hoja ne predstavlja več tistega neznanskega napora kot pred nekaj trenutki. Tedaj se tudi prvič v tem dnevu ozrem okoli sebe. Proti jugu se razprostira vse do obzorja nepregledna vrsta belih vrhov kot velikanska snežna planjava. Le proti zahodu trga to enakomerno valovitost visoka gora, ki se koničasta vzpenja nad svojimi sosedi — Pik Komunizma. Sonce se je nagnilo že na drugo stran neba. Treba je iti naprej. Pred nama je še razsežno, deloma skalnato, deloma zasneženo vršno pobočje, kjer srečujeva skupine alpinistov, ki se vračajo nazaj z vrha. Tudi oni so utrujeni, nekateri se celo opirajo na svoje tovariše. Čestitava jim, potem pa greva naprej. Ob pol štirih popoldne stojiva na vrhu. Nikogar ni več na gori. Vse skupine so se že pred dobro uro vrnile v svoje taborje. Kaj vse sva si s Petrom predstavljala v dolini, da bova počela od sreče na vrhu. Toda sedaj ne občutiva ničesar. Le v tistem trenutku, ko zlezem na najvišji kamen na vrhu Pik Lenina, ki sem ga mogla odkriti, me prešine občutek zadovoljstva. Zmagala sva, pa ne nad goro, temveč nad lastno slabostjo. Potem pa objamem Petra in srečna sem, da vse to lahko doživljava skupaj.

Sedaj je najina naloga opravljena, treba je samo še navzdol. Ali sem, kot ženska, Petra kaj cvirala pri najinem vzponu? Mislim, da ne. Kakšni so torej predsodki proti ženskam v ekspedicijskih? Pri vzponu in na aklimatizacijskih turah sem opazovala sovjetske alpinistke. Bile so enakovredne svojim tovarišem. Ravno tako je bilo tudi pri naju dveh s Petrom. Med nama ni bilo bistvenega razločka, vsaj ne do te višine, ki jo dosega Pik Lenina. Enako sva hodila, enako sva nosila, če upoštevam različna fizično zmogljivost, in enako sva se borila s svojimi slabostmi in jih premagovala. Prav tako tudi sedaj enako deliva srečo nad uspehim vzponom. Spomnim pa se lahko dveh primerov, ki sta mi dala občutiti, da sem »samo« ženska. Ko smo prvokrat hodili proti taboru I, skoraj nobena od žensk ni nosila nahrbtnika. Moški so hoteli biti kavalirji, vsaj na tej višini še. Tudi mene je prepričeval neki Lenin-grajčan, naj mu dam nahrbtnik. Bila sem hudobna in sem mu ga izročila, saj sem vedela, da ne bo za dolgo. Pri 25 kg težkem nahrbtniku ni lahko biti kavalir... Drug primer je bil še lepši. Na drugi aklimatizacijski turi smo mi štirje,

ki smo hodili nekako po svoje, dohiteli skupino, ki je odšla na pot en dan pred nami. Vsi smo bili zelo utrujeni od napornega vzpona preko 1600 m, ker smo preskočili drugi tabor. Treba je bilo postaviti šotor. S Petrom sva prišla za cepine, da izravnava prostor, pa sovjetski alpinisti meni sploh niso pustili. Porinili so me v enega izmed svojih šotorov, mi dali čaja in dejali, naj si odpočijem. Pozneje pa me je vodja tiste ekipe s pomilovanjem vprašal, če res nameravam priti na vrh. Razložek med moškim in žensko v gorah delajo torej dostikrat moški sami. Ali s prevelikim kavalirizmom, ki v takih priložnostih, ko moramo biti vsi vsaj kolikor toliko enakovredni, res nima pravega pomena, ali pa s pomilovanjem, ki hoče že v naprej obsaditi žensko udejstvovanje v gorah na neuspeh.

S Petrom hitro sestopava navzdol po SV grebenu in sonce že zahaja, ko postaviva šotor na 6700 m višine. Večerni žarki še zadnjič oblijejo vrh z rožnato svetlobo, potem pa zdrkne sonce za obzorje in gora se zavije v temo. Tudi midva se poslavljava od gore, ki je zahtevala od naju toliko volje, vztrajnosti in samozatajevanja. To je najin poslednji bivač v njenem objemu. Jutri bova že dosegla bazno taborišče.

TRAMONTO

Luđvik Zorzut

*V zatrepu za Korádo Brda zdihnejo
z odprtimi očmi, zroč po ravani ...
Pri Mirmiku se zemlja mirno odpočiva
in zapihti v Dolenje orna njiva
ob Júdrifu; gori zapad v beneški tramontani.*

*Na Ložah dvorec Pier Zorutija stoji, stoji,
v njem pevec Furlanije je odprl oči.
S Skrljévega pa mi začudení strmimo
v tramonto, koder sonce gre čez čampe, vinje,
brajde
in vse krvavo v Dolomite zajde.*

*Z njim mi tónemo in v mraku zamežimo.
Kam, sonce, nosiš naše stare sanje?
V jeseni mi si pečemo kostanje
in pijemo merlát.
Adijo, sonce — srečno pot!*

*A v toplih srcih utónila še ni pomlad.
Življenja živega še ni ugásnil žar.
Tramonta upov, hrepenenj, vseh lepih nad
v nas, večno mladih, o, ne bo nikdar!*

Pojasnilo. Smo na meji ob Idriji, že v italijanskem območju. Tramonto — zaton (sončni). — Koráda (812 m), najvišji vrh Brd. — Mírník — zadnja slovenska vas. — Dolenje (Dolegna) — pofurlansko naselje. — Lože (Lonzano) — naselje, v katerem se je rodil furlanski pesnik Pier Zorut (1792–1867), lani so obhajali stoletnico smrti. — Skrljévo (Scria) — slovenska vas na zadnjem robu Brd. — Tramontano — zarja zahajajočega sonca. — Campi — njive. Vinje — vinogradi.

ETALSKA REŠEVALNA SLUŽBA, tako vse kaže, je v embrionalnem stanju tudi že pri nas, v drugih bolj razvitih deželah pa ima za seboj že lepe izkušnje. Pri našem »zimskem Čopu« v triglavski steni februarja 1968 je bil že na startu domač helikopter, ker pa višini ni bil kos, se je PZS obrnila na avstrijske oblasti, ki so rade preko Karavank poslale svojega rešilnega ptiča.

Avstrija, na priliko, ima svojo državno reševalno službo od l. 1955. V Salzburgu in v Innsbrucku imajo helikopterje in avione z odličnimi piloti. Z njimi razpolaga ministrstvo za notranje zadeve. Za akcije ne pošiljajo računov.

V Franciji ima FFM (Fédération Française de la Montagne) lastne helikopterje tipa Alouette.

V Švici je temelje gorski letalski reševalni službi položil l. 1952 pokojni Geiger.

Pred nekaj leti je tudi bavarska Bergwacht začela sodelovati z armado. V Allgäu urijo reševalne padalce, ki pripravijo letalsko reševalno akcijo. Padalci imajo na rdečem signalnem anoraku na rokavu bel pas z napisom »Rettungsspringer«. Doslej so izurili 19 takih padalcev, 24 pa jih je še v šoli. Vsak od njih mora biti izurjen gorski reševalec. Pri letalstvu pa ga nauče najti pristajališče za helikopter, signaliziranja s tal v zrak, transportiranja ponesrečenca do helikopterja, dalje, kako se ravna s ponesrečencem v helikopterju, navigacije idr. Kondicijski trening terja vsaj 50 odskokov iz letečega ali »išočega« helikopterja. Zato je treba na stotine štartov z gorskimi reševalci na krovu, spuščanja z vrvjo in drugimi manevri, mnogi navigacijski leti in še leti zaradi raznih »stranskih produktov« šolanja.

Pri tem reševalnem letalskem delu sodeluje NATO vojska HTG 64 (Hubschrauber-transportgeschwader) v Landsbergu, ki ima v Ettensbergu na 995 m izpostavljeno letalsko bazo, s katero Allgäu zlahka obvlada. Ima helikopterje B 171 Bristol »Sycamore« in H 34 Sikorsky. L. 1969 bo imela ta baza tudi močnejše (UH-1) Bell helikopterje. GRS ima centralno obveščevalno točko v Oberstdorfu, ta obvešča zvezno armado (Bundeswehr), ta pa NATO.

Najbolj razvita letalska reševalna služba je doma v Švici. Ima največ reševalnega materiala in personala. Za primer večjih katastrof ima celo vse, kar je treba za zasilne operacije s kompletnim instrumentarijem, operacijsko mizo in z vsem, kar je treba za anestezijo. Vse to lahko odvržejo z zdravniško ekipo (kirurg, anesteziist in obenem asistent, veliki helikopter ali pilatus-porter vse to zmore, poleg tega pa še posebne pakete, ki vsebujejo vso visokogorsko opremo in reševalne transportne rekvizite). Švicarska reševalna služba ima zdaj že 38 velikih letal, to je 12 helikopterjev, 14 avionov s smučmi, 4 ambulantna letala z velikim radijem (z njim je mogoč transport iz vse Evrope, bližnjega vzhoda in Severne Afrike) in 8 letal za druge namene. 34 letal je čarterskih, 4 pa so last reševalne službe, pilotov imajo 82, 19 zdravnikov, 8 anesteziistov in 24 specialnih reševalcev in pomočnikov. Poleg tega imajo na razpolago še vrsto drugih specialistov, ki jih lahko vsak hip mobilizirajo. Kaj pa stroški? Govorice se širijo, da so cene letalskega reševanja astronomske ali vsaj »stratosferske«. Objektivna poročila trde, da letalsko reševanje ni nič dražje od »kopnega«. Stroški za reševalca na dan se zaračunajo povprečno na 200 šfr, letalske minute so zelo različne, od 12 do 40 šfr, ravna se pač po letalu, ki ga naprežejo. Dvomotorno ambulantno letalo stane s pilotom in pomočnikom od 9 do 12 šfr na minuto. Zelo drage so zavarovalnine (80 000 šfr stane na leto »kasko« zavarovanje za helikopter), visoka je amortizacija letal, nepremičnin in materiala, vendar vse to prevzame nase reševalna služba, ne pa ponesrečenec. Deficit švicarske letalske reševalne službe je tako zelo visok, saj znaša ca. 350 000 šfr. Pokrivajo ga mecen, manj pa kantoni in občine. Poročilo službe pravi, da akcijo začenejo takoj, ne da bi kdo jamčil za poravnavo stroškov, vsaj v Švici in v Lichsteinu, pri velikih katastrofah pa tudi v inozemstvu. Za zgled navajajo akcijo pri longaronski katastrofi (Vajont).

Zahteve so vedno večje: L. 1966 je helikopter rešil dva plezalca iz grebena Mittellegi, dva iz grebena Rottal v Jungfrau. Akcija je bila kočljiva. Ko helikopter išče, ko »frfota« na mestu kot postovka, rotor utegne zadeti v pečino in nesreča je tu.

L. 1966 se je to zgodilo na Bannalp nadlu, pilot se je komaj rešil, se dva meseca zdravil, helikopter pa se je raztreščil in služba je bila oškodovana za 350 000 šfr. Stroški se plačujejo na razne načine, glede na to, ali je ponesrečenec zavarovan, ali je doma v hribih, ali je član SAC, NF, CSFA, ali spada med podporne člane SRFW (letalske reševalne službe).

Leta 1966 je bilo 1745 reševalnih poletov, 70 % s helikopterji, 21 % z avioni, 60 % kombiniranih, 3 % pa je bilo poletov z vojaškimi helikopterji. Pri tem je šlo za 175 gorskih nesreč, za 30 iskanj, 6 nesreč v plazu itd.

NOS se imenuje v južnem razu El Capitana smer, ki so jo v dolini Yosemite naredili kalifornijski plezalci. Peti vzpon po tej smeri je bil »evropski«, opravili pa so ga Francozi: Dupont, Meyronnet, Pitte in Gauci. »Nos« je visok 900 m, ker pa se morajo plezalci dvakrat spustiti z vrvnim manevrom, je stena več kot 1000 m samega gladkega granita, ki ne prenese drugega klina kot specialnega, znanega po imenu »rurp«, ali pa zagode iz duraluminija U oblike, 4 do 18 cm široke. V smeri je veliko prevesnih lusk. V južni steni Capitana je doslej 7 smeri, ta po Nosu je najtežja. Preplezali so jo že v 3 1/2 dnevih, prvi plezalci pa so rabili 12 dni, potem ko so steno opremljali 33 dni. Po vsakem vzponu izbihejo vse kline, razen svedrovce. Vodnik po Yosemite pravi: »Mnogi inozemski plezalci so zapustili dolino in se zakleli, da ne pridejo več. Zato je več razlogov, vendar jih tujci vselej ne poznajo. Ni važno, kaj pomenijo na svojem terenu. Če pridejo v Yosemite samo s senčico domišljavosti, jim bo trda predla. Ne bodo si pridobili spoštovanja domačih plezalcev, četudi bodo kos svojim načrtom.« Vodnik ima prav. Plezanje v Capitano je samosvoje po stilu in etiki.

Smer po Nosu so prvi preplezali Harding, Merry in Whitmore. Porabili so 675 klinov in 125 zagozd. Smer ima 6 streh, ki vise po 20 m iz stene. Francozom je šel zelo na roko Yvon Chouinard, slavní kalifornijski plezalec in proizvajalec specialnih klinov. Poučil jih je o specialnih težavah: stena je »žejna«, vsak plezalec mora dnevno računati s 4 litri pitne vode na dan, terja pa 6 do 8 dni plezanja. Pri zabijanju klinov preži v zasedi cela vrsta presenečenj, na plezalca čaka do deset nihalnih prečenj, ni lahko ravnati z nahrbtniki itd. Francozi so vzeli s seboj 110 klinov, nekaj od teh je bilo specialnih (žiletk), 5 svedrovcev, 70 vponk, 10 stremen, 3 kladiva, 4 jumarje, lestvice, sedeže, mreže, šotor, gorilnik, za 8 dni brašna, 20 l vode (namesto 48 predpisanih, saj je pratež že tako potegnil 80 kg). No, že takoj pri vstopu je skala poskrbela, da se je teža zmanjšala, ker se je predrl 5 litrski plastični meh, voda je iztekla in bili so prisiljeni k najstrožjemu racioniranju. Sestop namreč ni bil več mogoč. Ko so drugič bivakirali, so bili zelo potrti. Na sestop sploh niso smeli misliti, bivakirali pa so v takem, da je bila pomoč od zgoraj zaradi previsov nemogoča. Tretji dan so prišli na prvo gredo, primerno za počitek. Uredili so predvsem prtljago in opremo. Četrty dan se jim je skisal oranžni sok in še povečal stisko zaradi hude žeje, sicer pa jim je šlo plezanje od rok po načrtu, in sedmi dan ob 11 ponoči so bili na tem čudnem, z drevjem poraslim vrhom. Seveda je bila navzoča televizija, gnetli so se časnikarji, da bi zabeležili vse, kar je bilo senzacionalnega v tej prvi »evropski turi« v El Capitano.

BAVARIZACIJA GRONLANDIJE pravijo Danci praksi dr. Herrligkofferja, 56 let staraga zdravnika, ki se je na Nanga Parbat bridko sprl s pokojnim Hermannom Buhlom. Herrligkoffer je nenavadno ambiciozen »turist« z odkrivateljskimi ambicijami, pišejo Danci. V enih samih počitnicah si je zabeležil 34 vrhov, na katere je stopil kot pionir in jih obenem krstil, seveda po nemško, brez vsakega smisla, recimo vsaj za kozmopolitizem. Med drugim je za en vrh uporabil celo eno od Münchenskih ulic. Dansko ministrstvo za Grönlandijo in ministrstvo za zunanje zadeve k Herrligkofferjevemu pretiranemu »lokalizmu« nista zavzela javnega stališča in sta Herrligkofferjevo karto porinila brez pripombe »u fioku dok se smiri«.

NA VRHU SEDEMTISOČAKA

Pavle Dimitrov

Iha, Sandi in jaz smo si izbrali za vzpon smer čez skale Lipkina. Nismo osamljeni. Živopisno družčino sestavljajo Rusi, Madžari, Poljak, mi trije, vodil pa je ruski alpinist Roščin. Pot nas vodi preko deroče reke Ačik-taš. Na drugi strani reke je čudovita Lukova poljana, posejana s pestro gorsko floro. Tu žive svizci in radovedno kukajo iz lukenj. Na vrhu Lukove poljane pri bistrem studencu počijemo. Od tu naprej se kolona pomika po prašni stezi preko majhnih potokov do vrha grebena (4100 m). Nepozaben pogled se od tu odpre na magični Leninov ledenik, ki se spušča izpod severne stene. Na spodnjem koncu ledenika je zelenkasto Leninovo jezero, v katerem se zrcalijo zasneženi vrhovi.

Potem se po melišču spustimo na ledenik. Hoja po razbitem, z razpokami prepreženem ledeniku ni prijetna. Umikamo se razpokam. Težki nahrbtniki, višina in sonce so vsak po svoje prispevali, da vedno pogosteje počivamo.

Pozno popoldne smo pritovorili težke nahrbtnike na planoto ob jezercu, kjer bo naše taborišče I. Pogled na višinomer nam pove, da bo šotorček stal 4200 m nad morjem na lepi travici. Sandi se loti kuhanja, z Milhom pa občudujeta vrhove in grebene, ki se zlote v zahajajočem soncu. Tudi naslednji dan je vreme lepo. Nekaj prepotrebnih priprav in že smo na snežišču, ki nas privede do ledenika. Zopet nas zamorita pesek in kamenje, ki se meljeta pod nogami.

Pod strmim snežiščem se poslovimo od prijateljev, ki se bodo vzpenjali po smeri čez Razdelno. Strma snežišča zmagujemo z lahkoto, saj je sneg idealen za hojo. Sonce neusmiljeno žge. Tri ure naporov je za nami, ko smo pri razbitinah Lipkinovega letala. Po letalcu se imenuje smer našega vzpona. Še nekaj strmih odstavkov in že smo na skalnem grebenu, kjer postavimo začasno taborišče II (4900 m). Na skopem prostoru stoji 11 šotorov. Eden med njimi je tudi naš »himalajski«, na katerem plapolata zastava Planske zveze Slovenije.

Sandi skuha slivov kompot, ki nam povrne izgubljene moči. Čez čas se pripodijo megle in z njimi veter. Postane pasje hladno. V premajhnem šotorčku smo slabo spali.

Budili so nas močni sunki vetra. Bojim se, da nas ne odnese med oblake. Čez čas sonce ogreje šotor. Duši nas, moramo ven. Na svežem zraku pridemo k sebi. Za zajtrk: Nekaj požirkov čaja in tableta proti glavobolu. To je začetek aklimatizacije.

Dne 3. 8. 1967 krenemo na drugi del aklimatizacije. Ugotavljamo, da so nahrbtniki zopet težki, čeprav smo rekli, da ne bomo več toliko vlačili s seboj. Miha je rad rekel: »Kaj veš, kaj ti bo vse prav prišlo gor na 7000.« In imel je prav.

V naši skupini je bil znani ruski alpinist Evgenij Andrijanič Belecki, ki je sodeloval pri odpravah na Pik Lenina že pred tremi desetletji. Z veliko vnemo rad pripoveduje o svojih doživetjih pri osvajanju pamijskih vrhov.

Naslednji dan pozno popoldne smo pri šotorih začasnega tabora II. Poderemo jih in prenesemo 300 m višje, kjer je primeren prostor za tabor II (5200 m).

V snegu izravnamo prostor za naša dva šotora. Na takšni višini ni prijetno kopati sneg in postavljati šotore, vendar nujno, če nočeš, da te ponoči ne zebe preveč.

Preko grebena Razdelne se potegnjejo sive megle, ki napovedujejo slabo vreme. Dolgo v noč poslušamo zavijanje vetra, ki stresa šotor. Črni oblaki so prekrili nebo. Čez noč je zapadlo nekaj pršiča. Vidljivost je zelo slaba. Kljub vsemu temu moramo čimprej na pot proti taboru III. V takem vremenu bi doma v naših gorah ne šel nikamor.

Ob sedmih si kolona naveže dereze. Mi trije smo trmast, naše dereze ostanejo v nahrbtniku. Ko strmina nekoliko popusti, pa čakamo tiste, ki zaostajajo. Veter še z večjo srditostjo raznaša pršič. Veteran Belecki se odloči za sestop. Pometen človek! Ostali nadaljujemo vzpon. Pod skalami, ki se vlečejo iz vršnega grebena, zavijemo v levo na teraso in po njej na skalni greben. Tu bo stalo naše višinsko taborišče III (6200 m). V snežnem metežu s Sandijem postaviva šotor. Kje so tisti himalajski dnevi, ko so »gospodom« šerpe postavljali šotore! Z zahodne strani narediva zavetrje. Potem se zavlečeva v šotor in dolgo, dolgo počivava. Po dobri uri se povrne toliko moči, da skuhava »čajček«. Tudi Mihi ga dava v »njegovem« šotorčku, ki ga je postavila prva skupina. Nato se prične dolga noč.

Zadnji tabor pod vrhom (6500 m), v ozadju Pik Džerdžinskega

Vesela sva dneva, ne pa tudi vetra, ki še vedno poje svojo pesem. Za zajtrk je le nekaj kock sladkorja. Nato v gosjem redu sestopamo po znani poti navzdol. V strminah uporabljamo zadnjo plat, da smo hitreje na ledeniku. Po njem se vrnemo v bazno taborišče. Pred vhodom v bazno taborišče nas vodja postroji, da vkorakamo po vseh pravilih. Po raportu vodstvu alpinade navalimo na lonec kompota. Miha ne skriva zadovoljstva, sije mu iz oči, saj je dosegel svoj višinski rekord. Pri šestdesetih letih se je dvignil 6200 m.

Sobota 12. 8. 1967. Veseli smo tega dne, kajti danes gremo zadnjič proti gori. Na vojaški kamion naložimo nahrbtnike. Na ramena si jih bomo natovarili na vrhu Lukove poljane. Poslavljamo se od Mihe, ki mora zaradi žuljev na nogah ostati v bazi. Prekaljeni veteran ima solzne oči. Tako daleč je prišel po lovor sedemtisočaka in tako blizu mu je bil.

Pa štirih urah smo v taboru I. Sandi se kot običajno loti kuhanja. Više bova živela samo ob »čajčkih«.

Nedelja 13. 8. 1967

Ob prvem svitu smo pokonci. Čez dan je prevroče za hojo, zato na pot odhajamo z dnem. V strminah, kjer je pred dnevi bila shojena globoka gaz, je sedaj sam led. Končno se prebijemo na greben in po njem do tabora II. Posamezni oblaki tavajo na prostranem nebu. Morda je to začetek slabega vremena?

Ponedeljek 14. 8. 1967

Zaradi hudega mraza se oblečeva in skuha kar v šotoru. Preden sonce pozlati pobočja, smo že visoko v strmini. Sedaj hodimo mnogo bolje — pozna se aklimatizacija. Popoldne smo v taboru III. Višinski šotor je dobro prestal nekaj viharjev. Pogled na bližnje gore je čudovit. Na zahodu se vrste vrhovi Alajskega hrbta. Vrh Jedinstva je od tu videti še bolj mogočen kot iz doline. 2000 m pod nami se vije ledena reka Leninevega ledenika.

Torek 15. 8. 1967

Sive megle visijo nad vrhovi. Močan veter nosi s seboj sodro, da v šotoru kar bobni. Debela ura

je mimo, preden sva nared. Podereva šotor in ga vzameva s seboj za višje taborišče. Korak je počasnejši kot doslej.

Med ruskimi alpinisti je tudi dekle, ki na višini 6500 m elegantno telovadi, da jo je veselje gledati. Pove, da je mojster športa — največje športno odlikovanje. Potem se vzpenjamo v desno do grebena, ki drži proti vrhu. Nama gre zelo dobro, saj sva daleč spredaj na čelu kolone. Zakon višine je: Vsakih 20 korakov počitek.

Pozno popoldne na višini 6800 m postavimo zadnje višinsko taborišče IV. Pri postavljanju šotora naju moti veter, ki ne pojenja niti za minuto. Pod »streha« vzameva Italijana Emilija, ki ga je že močno zdelala višina.

Za večerjo imava slabo sladkan čaj in tableto za spanje.

Sreda 16. 8. 1967

Spala sva odlično, tableta je dobro opravila svojo nalogo. Zaradi mraza mi komaj uspe navezati dereze. Megle se vlečejo prek grebenov in vrhov, le sem in tja se prikaže sinje nebo. S seboj imamo samo fotografski aparat.

Strmina se pod vrhom vzpne. Temu mestu Rusi pravijo »vejica«, saj je zadnjih 100 m najbolj strmo. Predhodniki so pustili pritrjeno tanko vrv, ki marsikomu pomaga, da z zadnjimi močmi pride na vrh. Ko strmina popusti, je videti vrh blizu, obenem pa daleč, skoraj nedosegljiv. Treba je stisniti zobe.

Končno vrh! Ob Leninovem kipu piapola devet državnih zastav. Viharji so jih močno razcefrali. Ura je 14,30 po moskovskem času (9,30 po našem) ko sva si s Sandijem segla roke kot že mnogo-krat v domačih gorah, v Alpah, v Dolomitih. To pot sva še srečnejša, saj sva na najvišjem »jugoslovanskem vrhu«.

Čez štiri dni sestopimo v bazo, kjer nas na linječki pozdravijo.

Za nami je veliko planinsko doživetje.

PREČENJE PIKA LENINA

Peter Ščetinin

Pik Razdelnaja (6148 m) — Skale Lipkina

Jutri, 11. avgusta in naslednje dni, bomo lahko pokazali, koliko je vredna naša sposobnost doseči vrh gore, ki jo že tri tedne ogledujemo, raziskujemo in se hrepeneče oziramo proti njenemu zasneženemu temenu. Doslej smo bili že dvakrat na gori, vendar ne dlje kot na višini 6000 m in še takrat nam je vreme tako zagodlo, da smo le eno noč preživeli na tej višini. Aklimatizacija je bila torej vse prej kot dobra, toda na večer pred zadnjim naskokom na vrh na to nisem mislil. Le kako je na višini nad 6000 m? Kako se bom počutil? Ali bo treba iti do skrajnih meja? Kako se bo obnesla Barbka, ki je doslej hodila vstric z vsemi moškimi zastopniki odprave? Vse to in še vrsta drugih vprašanj mi je tisti večer hodilo po glavi. Odgovor pa je bil samo eden. Morava, morava priti na vrh.

Prvi dan, višina 4400 m

Dopoldne smo krenili iz baznega taborišča in pozno popoldne dosegli najvišje morene na začetku ledenika Lenina. Tabor I je ležal nekaj 100 m nižje, mi pa smo postavili naše šotore tu zato, da se naslednjega dne, ko je treba naprej še v temi, ne bi spotikali čez morene. Nismo bili sami. Malo pred nami se je tu utaborila skupina sovjetskih vojakov-alpinistov, ki so prav tako nameravali na vrh. Vojakov je bilo 10, s seboj pa so imeli neko žensko bitje, po imenu Valja, za katero nismo mogli ugotoviti, ali gre tudi na vrh ali pa je samo za družbo v teh spodnjih taborih. Ob našem prihodu so se vojaki ravno ukvarjali s kuhanjem čaja v velikem loncu, ki je stal na treh petrolejskih kuhalnikih naenkrat. Morali smo se odzvati njihovemu povabilu in prisesti. Ponudili so nam čaj, prepečenec in ribje konzerve, nekoliko deformirane, ker jih je do sem prinesel in spustil na tla helikopter. Mi smo se gostiteljem oddolžili s polkilogramsko konervo črnega kaviarja, ki smo ga dobili za na pot kot visoko kalorično hrano v boznem taboru. Na ugovarjanje vojakov, da je kaviarja škoda, smo jim

odgovorili, da imamo še dve taki konservi. To ni bilo malo, saj nas je bilo petnajst, pa nismo uničili niti polovice prve konzerve. Proti večeru, ko smo že zlezli v svoje šotore, so nas vojaki povabili še na juho. Tokrat pa smo morali njihovi gostoljubnosti odreči, saj smo imeli še kaviarja in čaja poln želodec. Poleg tega je bilo treba kmalu zaspati.

Drugi dan, tabor III, višina 6000 m

Tabor III smo dosegli ob treh popoldne. Utrujen od dolge poti in težkih nahrbtnikov smo posedli v sneg. V nogah smo imeli 12 ur dolge hoje in 1600 m višinske razlike. Že ob štirih zjutraj smo zapustili zadnje morene na ledeniku in se s pomočjo čelnih svetilk pretipali mimo ledeniških razpok do desnega vznožja severne stene Pika Lenina. Pot do drugega tabora je držala po strmem snežnem pobočju naravnost navzgor. Napredovali smo hitro, na taboru II smo bili že ob osmih zjutraj, ko je ekipa, ki je odšla iz baznega tabora en dan pred nami, ravno odhajala. Ustavili smo se za eno uro, pripravili smo si zajtrk in napravili prvo redukcijo hrane — tiste, ki smo jo prinesli s seboj, in tiste, ki smo jo sem nanosili že na aklimatizacijskih turah. Vedno znova smo ugotavljali, da smo na prejšnjih turah, ko smo nosili »zabrosko« na tabore, previsoko ocenili naše želodce. Morali smo polovico teh zalog puščati za seboj neizrabljenih. Nad taborom II je postajala hoja vse napornejša in počasnejša. Sonce se je uprla z vso močjo v konkavna pobočja pod Pik Razdelno. Sonce in višino smo občutili posebno, ko smo se gnali na SZ greben, ki drži na Pik Razdelno. Na grebenu je bilo za spoznanje bolje. Greben je precej položen in vetroven. V sedlu pod Razdelno smo že lahko razločili šotore na taboru III in skupino ljudi, ki se je dvigala proti vrhu Pik Razdelne. Čez dobro uro in pol smo stali pri šotorih. Razgled je bil prav lep. Vzhodno od nas je ležala severna stena Pika Lenina, globoko pod nami ledenik, proti zahodu pa se je Zaalajski grebene nadaljeval iz Pik Razdelne proti kopastemu šesttisočaku Pik Džerdžinskega. Utrujenost nas je kmalu minila, počutili smo se sijajno. Naša šotora, ki smo ju tu pustili na zadnji aklimatizacijski turi, sta bila popolnoma mokra. Na soncu smo ju prav lepo posušili, ju zložili in pripravili za prihodnji dan. Za prenočevanje pa smo izkoristili dva prazna sovjetska šotora. Z Barbko sva se kmalu preselila pod šotorski krili in kuhala do večera.

Tretji dan, tabor IV, višina 6500 m

Ta dan smo odšli na pot šele ob osmih zjutraj. Po grebenih so se dvigale orjaške zastave pršiča. Bilo je ledeno mrzlo. Oblekli smo vso puhasto opremo, pa še nas je zeblo. Počasi smo napredovali. Po prvem, zelo strmim vzponu na Pik Razdelno smo se morali zopet spustiti navzdol, za najmanj 100 m, v sedlo Peremičko, kjer je veter divjal z vso silo. S sedla se nam je odprl čudovit svet proti jugu. Do kamor je segal pogled, sami vrhovi. Na sredi pa se je kot krona tega čudovitega gorskega sveta dvigal najvišji vrh Pamira Pik Komunizma. Nikjer nobenih tehničnih težav. Čez nekaj ur smo dosegli zadnji tabor sovjetskih alpinistov. Po kratkem počitku smo odšli

Tabor II. — 5200 m — Energometer, v ozadju vrh Lenina

naprej. Potem je nenadoma zmanjkalo moči. Ni šlo več. Višina približno 6500 m. Postavila sva zadnji tabor pod vrhom. Ante in Franci sta postavila svoj šotor malo više in tako sva zgubila stik z njima. Do doline se nismo več videli. Na tem taboru sva doživela čudovit sončni zahod, pa ga nisva kaj dosti uživala. Počutila sva se slabše kot prejšnje dni. Bolela naju je glava in brez apetita sva komaj spravila vase nekaj hrane. Noč je bila nemirna. Skrbel me je jutrišnji dan.

Četrti dan, vrh

To jutro sva se prebudila že zgodaj, zunaj je bil še mrak. Preden sva na majhnem butanskem kuhalniku skuhalo čaj, je trajalo skoraj dve uri. Proti vrhu sva odšla pozno, šele ob devetih. S seboj sva nosila vso najino opremo s šotori vred. Vsi ostali so že zdavnaj odšli! Čehi, ki so postavili šotore poleg najinega, pa Ante in Franci. Barbka se je danes počutila slabo. Želodec ji je nagajal zaradi včerajšnje večerje. Večkrat sva se morala ustaviti. Lotevala sta se me skrb in strah. »Barbka, moraš,« sem si pravil. »Samo še danes, jutri bo že bolje.« Korak za korakom. Tempo je bil dolgočasno enakomeren. Nahrbtnik me je vedno bolj tiščal. Le kdaj bo vrh? Zakaj se tako vleče ta pot? Teren pod vrhom ni bil zanimiv. Greben se je razlezel v široko položno ploščad. Vedno več skal je molelo iz snega. Razgled je bil fantastičen, vendar ga nisem užival. Še za fotografiranje je bilo treba moči. Ko sva se bližala vrhu, sva srečala sovjetske in češke alpiniste, ki so se vračali nazaj v tabor. Čeprav so bili brez nahrbtnikov, so bili zelo izmučeni. Kmalu je prišel mimo naju zadnji alpinist, midva pa sva nadaljevala pot navzgor. Glava je bila težka, napredovanje vedno počasnejše. Barbka si je sčasoma opomogla. Hodil sem za njo in mislil le na to, da greva na vrh, da morava priti nazaj in da bo jutri gotovo bolje.

Počasi sva se bližala cilju, višinomer nama je to pokazal. Vrh sva pa zagledala šele pri zadnjih 50 metrih. Končno, najvišja točka. Pred nama ni bilo ničesar več, stala sva na vrhu. Solze so mi silile v oči. »Kaj jočeš?« me je začudeno vprašala Barbka, ko sva si čestitala k uspehu. Raje ji nisem odgovoril. Saj je sama lahko videla. Bil sem srečen, da sva skupaj dosegla vrh gore, najvišje v najinem življenju, pa se mi je storilo inako.

Nisva vriskala niti pela, ko sva stala na najvišji točki gore. Tu ni tiste sreče, ki jo doživiš pri

nas v gorah, ko preplezaš težko steno in stopiš na vrh. Bila sva preveč izmučena, brezčutna. Pravo veselje nad uspehom je prišlo šele pozneje, v dolini, ko sva imela že vse za seboj. Čimprej sva hotela dol, še isti dan, čeprav je bila ura že štiri popoldan. Hotela sva priti čim nižje, da bi popustil pritisk v glavi.

Spust z vrha je bil hitrejši, kot sva pričakovala. Zelo strmo, 200 m visoko zasneženo pobočje je padalo do skoraj ravnega SV grebena, ki je na severni strani odsekano prehajal v steno. K sreči je bilo pobočje zavarovano s fiksnimi vrvmi in ob njih sva hitro dosegla položnejši teren. Greben se je valovito vlekel proti vzhodu. Namesto da bi se počutila vedno bolje, ko sva se spuščala v nižino, je na naju legla vsa utrujenost tega dne. Pa tudi volja, ki naju je prej gnala proti vrhu, je popuščala. Zakaj ne bi kar tule postavila šotora, sem si mislil, saj se nama nikamor več ne mudi. Na vrhu sva bila, dosegla sva cilj, zakaj naj torej še naprej napenjava moči. Pa se nisva ustavila. Šele ko se je sonce nagnilo proti obzorju, sva se ustavila v široki kotanji sredi grebena in postavila šotor. Višina je bila 6700 m. Čim sva se zavlekla v šotor, me je prevzela silna utrujenost. Želel sem si samo še spati, spati. Uboga Barbka pa se je medtem ukvarjala s kuhalnikom. Še vedno sva lahko pila samo čaj. Noč je bila dolga, predolga. Srce si je želelo navzdol.

Peti dan, sestop v bazno taborišče

Komaj sva dočakala jutro. Končno se je zunaj začelo počasi svetlikati, pa tudi pihalo je vedno bolj. Težko je bilo zlesti iz toplih slonovih nog, pospraviti opremo in podreti šotor, medtem ko so nama roke zmrzovale in skoraj otrpnile od hudega mraza. Ta dan sva morala sestopiti prav do baznega taborišča, torej celih 3000 m. V začetku je šlo še težko, čim bolj pa sva zgubljala višino, tem bolj sveža sva bila. Nekje na sredi SV grebena, ki se vleče vse do sedla Krilenko, sva se spustila po severnem razu navzdol. Tu sva srečala Sandija in Pavleta, ki sta s skupino sovjetskih alpinistov napredovala proti vrhu. Popoldne sva dosegla ledenik. Napori zadnjih dni so bili pozabljeni. Veselo sva stopila po ledeniku in čez morene ter proti večeru prispela v tabor, kjer so naju sprejeli Miha, Ante in Franci. Prav neverjetno je, kako hitro so bili pozabljeni veliki napori. Ostalo je samo veselje nad uspehom in želja po novih vrhovih in novih doživetjih, ki terjajo od človeka sicer vse, na drugi strani pa mu dajo neznansko zadoščenje.

NAŠI CILJI V PAMIRU

Sandi Blažina

rednjeazijsko visočje se dviga na jugu Srednje Azije v dveh glavnih gorstvih: Tien Šan in Pamir. Pamirsko-alajski splet predstavlja del mladonagubanega gorovja Srednje Azije, ki je nastal pri ponovnem dviganju starega ravnika v relativno mladi geološki preteklosti in ga sestavljajo predpaleocojške in paleocojške kamenine. Pamir je najstarejše jedro azijskega kontinenta, iz njega se cepijo grebeni najvišjih azijskih gorstev. Proti jugozapadu se vije Hindukuš, proti jugovzhodu Karakorum-Himalaja, proti severovzhodu Tien Šan.

Sedanja morfološka podoba pokrajine kaže izredno jakost erozije. O tem pričajo široke doline pokrite z debelo plastjo grušča ter strmi in nazobčani gorski grebeni in vrhovi. V prerezu severozapadnega in zapadnega Pamira so značilne visoke planote v nadmorski višini med 4000 in 5000 m, iznad katerih se dvigajo ogromne gorske gmote, katerih vrhovi česta presegajo višino 7000 m. V tem delu se dviga najvišje greben »Hrba Petra V«, z najvišjim vrhom SZ, Pikom Komunizma (prej Pik Stalina), visokim 7495 m. Nekoliko severneje se dviga ob Alajski dolini Zaalajski hrbet, z drugim najvišjim vrhom SZ 7134 m visokim Pikom Lenina. Proti jugovzhodu se razprostira pravi Pamir kot vrsta enoličnih in pustih gorskih planot (pamirov) v nadmorski višini med 3000 in 4000 m z neizrazitimi oblimi vzboklinami in plitvimi kotlinami. Slabi rečni tokovi se tu prebijajo s težavo skozi grmade grušča v neizrazitih koritih.

Pamirska klima je v glavnem suha, z dolgimi razdobji jasnega vremena in močnimi vetrovi. Vegetacija je skromna z bornim grmičevjem in redko ostro travo. Le na severu in severozapadu je podnebje nekoliko bolj vlažno in v višinah je zaledenitev izredno bogata. Prav ob vznožju Pika Komunizma se vije ledenik Fedčenko, ki je dolg preko 70 km in širok ponekod 3 do 4 km. Razsežnost tega lednega veletoka nam bo še očitnejša, če pomislimo, da meri ledenik Baltoro, najdaljši v Karakorumu in Himalaji le malo več kot 40 km. Tudi iz severnih in južnih pobočij Zaalajskega hrbta se stekajo veliki ledeniki. Najdaljši je Leninov ledenik, ki pa meri le 7 do 8 km

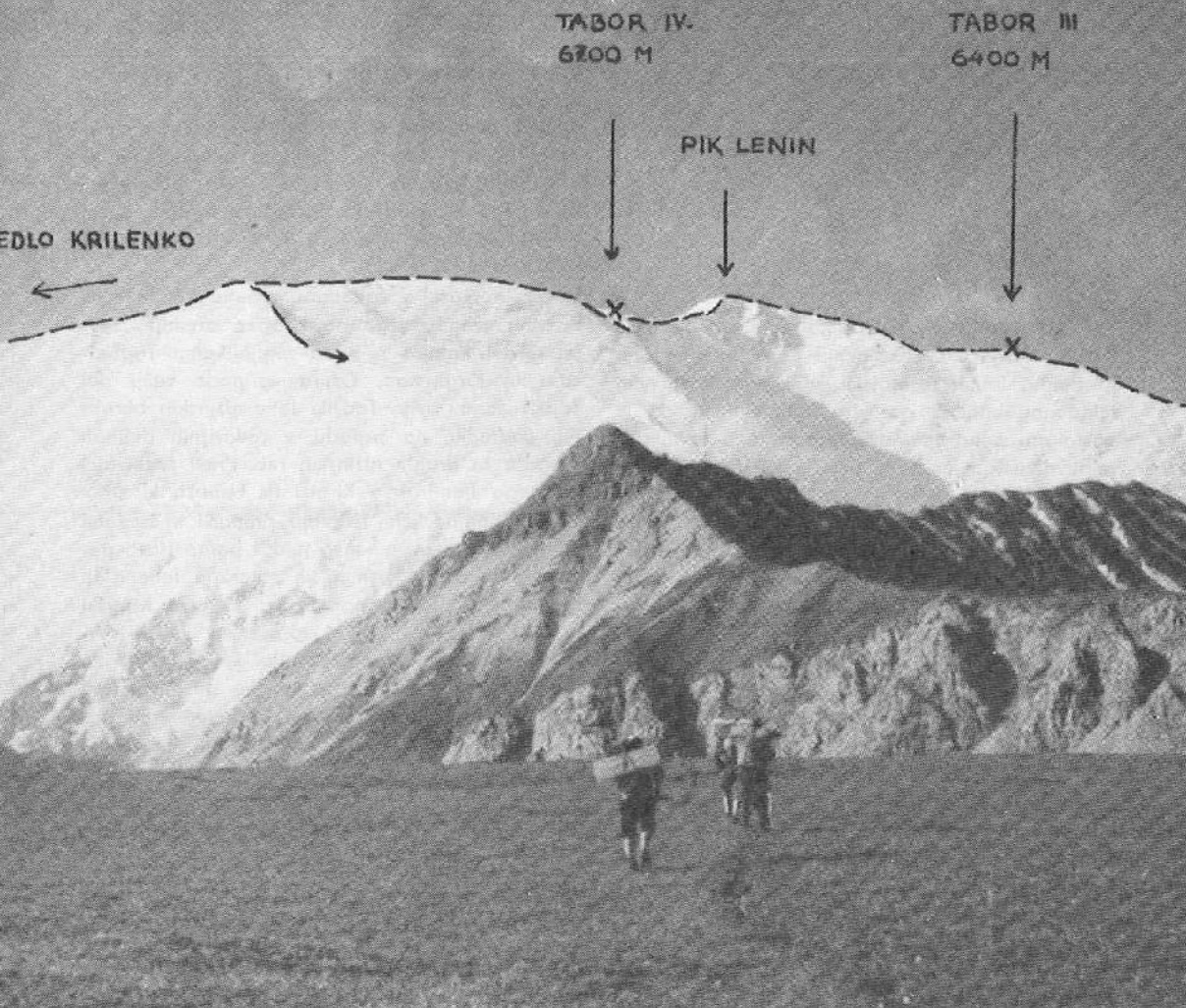
in se še zdaleč ne more meriti s svojim velikim sosedom. Znanstveniki menijo, da obseg zaledenitve ni v sorazmerju s sedanjim režimom padavin na tem področju, iz česar sklepajo, da so ti ledeniki ostanek veliko bogatejših zaledenitev zgodnjega kvartara. To potrjujejo številne sedaj že suhe globoke ledeniške doline in ostanki velikih morenskih nasipov.

Pamir je skoraj v celoti na ozemlju SZ, le ozek pas na vzhodu sega na kitajsko ozemlje. Sovjetski del Pamira pripada republikama Tadžikistan in Kirgizistan. Čeprav pripada večji del Tadžikistanu, živijo Tadžiki le v nižinskih obrobni področjih na zapadu, v rodovitnih dolinah Pjandša in drugih nižinskih rek. Pravi prebivalci goratega Pamira so Kirgizi in Uzbeki, ki so v svojem nomadskem življenju prepassli s čredami konj, jakov in ovac vsako ped z bomo travo porasle zemlje v najtemnejših soteskah ledeniških hudournikov. Sedaj nomadstva ni več. Kirgiški pastirji živijo v naseljih, združeni v velike sovhoze, in le v poletju se vrnejo, kakor včasih za svojimi čredami, na visokogorske pašnike. Tam si postavijo zložljive »jurte« ob ledeniškem potoku ali pa na bregu temnomodrega jezera, v katerem se zrcalijo deviški snežniki.

Predniki sedanjih prebivalcev Pamira in rodovitnih področij med rekama Amur-darja in Sirdarja so tukaj živeli že pred 2500–3000 leti, vse skozi skoraj popolnoma ločeni od ostalega omikanega sveta. Šele v 19. stoletju, ko je carska Rusija premagala tu še vladajočo fevdalno handsko oblast in deželo priključila carstvu, je zapadni svet pričel spoznavati te kraje. Stari zapiski pričajo, da so tod potovali in trgovali z dragoceno svilo prvi grški trgovci že 800 let pred našim štetjem. Tudi Aleksander Makedonski je pripotoval v te kraje s svojimi trgovci. Prvi obširnejši potopis je šele iz leta 1269, ko je Marco Polo potoval na Kitajsko. Njegova pot je trajala polnih 26 let, tako da je lahko dobobra spoznal kraje in navade. Verjetno ga je pot vodila tudi čez prelaze zapadnega Pamira.

Prvo mesto med sodobnimi raziskovalci Srednje Azije in še posebej Pamira zavzema ruski geograf Aleksej Pavlovič Fedčenko. V znanstveni odpravi leta 1870 je Fedčenko prispel v Alajsko dolino in izvršil prve geografske izmere. Visoki zasneženi gorski greben na južnem robu Alajske doline je imenoval Zaalajski hrbet, njegov najvišji vrh pa Pik Kaufman.¹ Višino vrhov v Zaalaj-

¹ K. P. Kaufman (1818–1882) je bil turkestanski generalni guverner in poveljnik turkestanskega vojnega okrožja. Sodeloval je v mnogih raziskovalnih odpravah v Srednji Aziji in s svojim vplivom mnoga pripomogel k uspehu drugih znanstvenih odprav na tem področju.

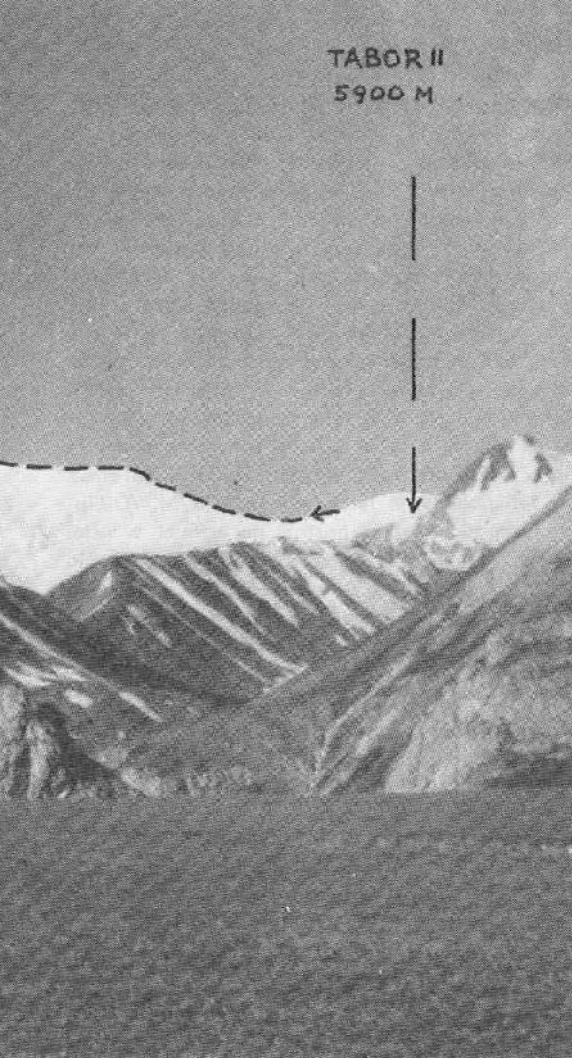

Pik Lenin z Lukove poljane Tabor I. 4200 m — Tabor II. 5900 m — Tabor III. 6400 m — Tabor IV. 6700 m

skem grebenu je ocenil na 20 000 do 21 000 čevljev, najvišji vrh pa na 25 000 čevljev.² Že takoj naslednja leta so se vrstile nove odprave, ki so prodirale vedno globlje v neraziskane kraje. Z novimi izsledki so se izpopolnjevali zemljevidi, na katerih so bili ti kraji do tedaj bele lise. Kmalu so spoznali in uredili za takratni promet prelaz Kizilart čez Zaalajski hrbet v dolino Markansu in do velikega jezera Kara Kul. V jeseni 1878. leta je nova ekspedicijska prešla Zaalajski hrbet tokrat na zapadu čez prelaz Tersagar v dolino Muksu. Vodil jo je V. F. Ošanin, Fedčenkov prijatelj. Potovali so dalje po dolini reke Surhob in tedaj odkrili ogromni snežni greben, ki se vzdiguje vzdolž vzhodnega roba doline;

² Po kasnejšem merjenju s sodobnimi geodetskimi instrumenti je bila izračunana višina 7127 m. Po ponovnih meritvah iz leta 1948 znaša višina Pik Lenina 7134 m.

Ošanin je imenoval to pogorje Hrbet Petra I. Pri prodiranju proti vzhodnemu Pamiru in Karakulski kotlini je naletel na ogromne morenske nasipe, za katerimi se je razprostiral ledenik izredne velikosti. Pokrival je dno doline in ni bilo videti začetka. Imenovali so ga po Fedčenkovi v spomin na njegove zasluge pri raziskovanju Srednje Azije. Po kasnejših izmerah se je ugotovilo, da je ledenik dolg kar 71,2 km. Raziskovalno delo v Pamiru je za nekaj let zamrlo zavrlo obmejnih sporov, ker je v tem času Anglija dobila protektorat nad Afganistanom. Raziskave je nadaljeval N. L. Korženevski leta 1904, vendar jih je moral kmalu prekiniti zaradi nemirov v domovini. Leta 1928 je akademija znanosti SSSR pričela ponovne raziskave v predelih Pamira. Pri teh raziskavah je sodelovalo skoraj 100 ljudi. Sovjet-

5820 m, kjer so si postavili šotor. Iz sedla so se vzpeli po vzhodnem grebenu in šele visoko so ugotovili, da je pravi vrh na nasprotni strani. Morali so sestopiti in prespati še eno noč na sedlu. Vreme je bilo zelo mrzlo, oprema pa je bila neprimerna za take višine. Dne 25. septembra so izmučeni alpinisti dosegli vrh. Kljub utrujenosti so še isti dan sestopili do ledenika na 5200 m. Mraz jim ni prizanesel in še dolgo potem so si morali zdraviti ozeble noge v oški bolnici.

Uspeli vzpon tujcev je močno spodbudil dejavnost sovjetskih alpinistov. Leto kasneje je že na delu odprava, ki jo je vodil N. V. Krilenko. Namenila se je ponoviti vzpon na Pik Lenina po smeri prvopristopnikov. Krilenko je dosegel s tovariši sedlo na višini 5820 m,⁴ od koder je bilo mogoče opazovati do tedaj še nepoznane ledene strmine severnih pobočij. Nadaljevali so vzpon proti vrhu, vendar je globok sneg in močan mrzel veter prisilil alpiniste k umiku. Krilenko sam se je vzpel najvišje, obrniti je moral le 280 m pod vrhom. Pri sestopu sta se Krilenko in Nagumarov ločila od ostalih, sestopila sta iz sedla proti severu v dolino Ačik-Taš ter tako odkrila možnosti vzpona s severa.

V naslednjih letih so se sovjetski alpinisti usmerili na druge vrhove. Leta 1931 pade Kan-Tengri, 6995 m visoki vrh v Tien-Šanu, leta 1933 pa je Evgenij Abalakov stopil na teme Pik Komunizma. Leta 1934 je zopet na vrsti Pik Lenina. Iz Alajske doline je odšla številna četa alpinistov v konec doline Ačik-Taš in si postavila tabor na višini 4200 m pri jeziku ledenika. To so bili športniki sovjetske armije in gojenci vojnih akademij, spremljali so jih kot instruktorji izkušeni alpinisti in med njimi že zelo znana brata Evgenij in Vitalij Abalakov. Kljub izkušnjam so vojaški voditelji odprave podcenjevali zahtevnost vzpona. Že po kratki aklimatizaciji 23. avgusta je odred alpinistov pričel po vzhodnem rebro vzpon proti vrhu. Težko so bili natovorjeni, nosili so do 28 kg težke nahrbtnike. Napredovanje je bilo zelo počasno in mogoče le v prvih jutranjih urah, dokler sonce ni zmečalo globokega snega. V naslednjih dneh je nastopilo slabo vreme, vendar je glavnina še napredovala. S seboj so nosili težek doprtni kip Lenina iz mavca, ki so ga nameravali postaviti na vrhu. Na višini 7000 m so morali odnehati, kip so zavarovali ob skalah in sestopili. Sestop je bil težavnejši od vzpona, divjala je snežna vihra, izčrpani ljudje so se sesedali v sneg. Končno se je 30. avgusta odred vrnil v

skim znanstvenikom je pomagala tudi ekipa nemških raziskovalcev, med katerimi so bili tudi znani avstrijski alpinisti Schneider, Allwein in Wien. Potem ko je odprava končala z znanstvenim delom, so si alpinisti zaželeli tudi športnih uspehov. Že prej pri znanstvenih raziskavah in geodetskih meritvah so se večkrat povzpeli nad 6000 m visoko in so bili tako odlično aklimatizirani.

Dne 22. septembra so Allwein, Schneider in Wien prispeli na ledenik v zatrepu doline Saukdara na južnih pobočjih Pik Lenina,³ do višine 5200 m. Naslednji dan so nadaljevali pot brez nosačev in dosegli sedlo v grebenu visoko

³ Po vzponu iz leta 1928 je bil Pik Kaufman preimenovan v Pik Lenina. Takrat še ni bil znan in izmerjen Pik Komunizma (7495 m), zato je veljal Pik Lenina kot najvišji vrh SSSR.

⁴ Sedlo na višini 5820 m se sedaj imenuje po Krilenku.

bazno taborišče. Čeravno niso dosegli vrha, je kljub slabim vremenskim razmeram 21 alpinistov prišlo na višino 7000 m.

Po kratkem oddihu v baznem taboru so se odločili za ponovni poizkus. Za vzpon je bilo izbranih šest ljudi, ki so se izkazali za najodpornейše ob prvem poizkusu: brata Abalakov, Ganecki, Lukin, Anastasov in kot vodja Černuha. 4. septembra je skupina zapustila bazno taborišče in še isti dan dosegla višino 5700 m. Nadaljnjo pot je oviral globok napihan pršič. V enem dnevu so se dvignili le za 300 m. Tretji dan so dosegli skale v rebu na višini 6500 m. Ganecki je pričel tožiti zaradi ozebljih nog, Anastasova je močno mučila višinska bolezen. Bolnika nista mogla več nadaljevati vzpona, zato je Černuha odredil, naj ju Evgenij Abalakov varuje pri sestopu. Le trojica nadaljuje vzpon po vrhnjem grebenu, koder divja orkanski veter ob temperaturi -30° . Še isti dan dosežejo mesto, kjer so ob prejšnjem poizkusu odložili Leninov kip. Zadnja noč pred vzponom na sam vrh jim je minila brez spanja. Izmučeni alpinisti so zmrzovali v vlažnih vrečah v šotoru, ki ga je stresal vihar. 8. septembra so se odpravili na pot zaradi hudega mraza šele ob desetih, nosili so dragoceni kip in le malo osebne opreme. Najtežje je bilo premagati zadnjo strmino pod vrhom. Sneg je bil tako trd, da so okovani čevlji komaj puščali sled, cepinov pa niso imeli. Vrh so dosegli ob 16. uri, tam so ostali le toliko časa, da so zložili zaledenele skale v nizko piramido in vrh nje postavili kip. Po zmagovitem vzponu je Vitalij Abalakov podvomil nad prvenstvom avstrijskih alpinistov iz leta 1928. Na vrhu sovjetski alpinisti niso našli nobenega znamenja, ki bi pričal o njihovem prvem vzponu. Polemika je bila dolga in mučna, težko je bilo dvomiti v verodostojnost trditev takih alpinistov, kot so bili Schneider, Wien in Allwein. Kasneje so sicer sovjetski alpinisti spremenili svoje mnenje in vendarle dopuščali možnost vzpona iz leta 1928. Do oficialnega priznanja je prišlo šele ob sklepu mednarodne alpinjade leta 1967. Pri podelitvi oštevilčenih spominskih znakov je predsednik federacije za alpinizem ZSSR izročil vodji avstrijske ekipe na alpinjadi znak z vgravirano številko 1, da ga izroči še živečemu Ervinu Schneiderju.

Leta 1936 je sledil nov poizkus vzpona na Pik Lenina. Udeležencem alpinjade, vojakom in komandirjem rdeče armade, je bilo naročeno izvršiti vzpon v polni bojni opremi. Kljub odličnim pripravam, primerni opremi in dobri kondiciji udeležencev tokrat vrh ni bil dosežen. Predhodnica je že dosegla višino 6500 m, a jo je snežni

vihar prisilil k umiku. Med sestopom je alpiniste trikrat zasul plaz, v taboru na višini 5800 m je pod plazom umrl komandir Pomogailo. Ko je glavčina pripravljala in opremljala višinske taborje za vzpon na vrh Pik Lenina, sta se E. Belecki in V. Fedorov v dokaj dramatičnih razmerah kot prva povzpela na Pik Dzeržinski (6713 m), drugi najvišji vrh Zaalajskega hrbta. Ob proslavah 20-letnice oktobrske revolucije leta 1937 je odšla na pot nova odprava. Tokrat je osem alpinistov doseglo vrh Pik Lenina. Pri opremljanju višinskih taborov za ta vzpon so sodelovali letalci, ki so z letali prevažali tovore in jih odlagali na mesta višinskih taborov. Pri enem od teh poletov je letalo komandirja M. A. Lipkina moralo zasilno pristati na ravnici v višini 5200 m. Letalo se je poškodovalo in ni moglo več vzleteti. Mesto nezgode nosi sedaj ime »skale Lipkina«, ostanki letala na ozkem skalnatem grebenu v vzhodnem rebu rabijo alpinistom za orientacijo pri vzponu.

Po drugi svetovni vojni so se podale na pot v Pamirsko gorovje nove generacije sovjetskih alpinistov. Po temeljitih pripravah v gorah Kavkaza in s sodobno opremo so kmalu dosegli svoje predhodnike. Leta 1950 je doseglo vrh Pik Lenina kar 12 ljudi. Štiri leta kasneje je pet alpinistov izvršilo prvenstveni vzpon po zapadnem grebenu čez vrh Razdelne (6148 m). Mešana sovjetsko-kitajska odprava, ki jo je vodil stari znanec Leninovega ledenika E. Belecki, je leta 1955 uspešno raziskala vzhodni del Zaalajskega hrbta in pri tem prišla na vrhove Kizilagin (6679 m), Pik XIX. Kongresa (6218 m), Pik Jedinstva (6673 m) in Pik Oktjabrski (6780 m). Od tu se je ločila skupinica sedmih alpinistov in izvršila težavno prečenje iz zapada na Pik Lenina čez vrhova Jedinstva in Spartak (6104 m).

Velika pionirska dejanja okoli Pik Lenina so bila opravljena, sledijo le ponovitve. Vse gre v pravi sovjetskem masovnem stilu, vrstijo se vedno številnejše naveze.

S KAMERO PO PAMIRU

Franci Ekar

»Fotografiranje od tu dalje dovoljeno.« Zvečer smo se utaborili ob robu reke in čakali čez noč do desetih dopoldne, ko je nivo reke najnižji. Od Oša do sem je bilo fotografiranje prepovedano. Vzroki so jasni. Obmejno področje — neposredna bližina Kitajske. Že v ranem jutranjem času hoče večina vnetih snemalcev nadomestiti izgubljeni čas za fotoaparate in filmske zapise. Skrajnost tega je dosežena, ko se transport kamionov prične premikati. Goseničar z izpušno cevjo na vrhu motorja priveže kamion z jekleno vrvjo ter ga povleče za seboj v globoko rumeno deročo reko. To so dinamični detajli, ki »žro« filme. Obenem tudi doživetje, ki se nas večina z njim prvič srečuje. Zanimivi so obrazi na kamionih sredi reke, posebno se naježijo takrat, ko prične kamion voda spodnašati. Voda sega do okenskih stekel kabine kamiona. Vsa zadeva pa niti ni tako preprosta. Poti od drugega brega reke dalje ni. Smer iščejo bolj po spominu, vendar se tudi tega ne morejo držati. Ledeniški hudourniki iz časa v čas spreminjajo svoje struge. Težkih prehodov čez vode je še veliko, vendar pa niso več tako globoki. Ljudje so se v to že precej živeli. Ne stiskajo se več samo za kabino tovornjaka. Pričelo se je tekmovanje v posnetkih. Skačejo s kamiona, ga v teku prehitijo, počakajo ob robu deročega hudournika, izstrele tačo posnetkov in spet v diru nazaj v kamion. Seveda moraš pri takem početju imeti sovozača na kamionu na svoji strani, da eden prime kamero, drugi fotoaparat, tretji te pa ujame, da ne odletiš ob nepričakovanem sunku s kamiona. Nekdo zadaj pa vse to spet fotografira. Mogel bi reči, da je to delo kot potovanje elektronov po verižni reakciji.

Tabor I, 4200 m

Pot do prvega tabora 4200 m bo dolga približno dobri dve uri. Tako nam pove mojster športa, ki je obenem vodja skupine. Če je tako, si pa moremo vzeti malo več opreme in hrane s seboj, da prihodnjič ne bo potrebno toliko nositi. S takim mišljenjem prideva z Antejem do 30 kg težkih nahrbtnikov, za dodatek pa so še fotoaparati, filmi in kamera. Izhodišče imava le v dveh urah in tako obremenjena računava največ

na tri ure hoda. Razpoloženje za snemanje je še na višku: Kolona, ki se spušča na ledeniško moreno, skoki z velikimi nahrbtniki čez reko, posebno dragocen kader je, če kdo obliči v vodi. Nato se spet dvigamo, spuščamo. Iz dveh ur je nastalo šest ur, pri taboru I smo prišli še sedmo uro hoda. Pri takih obremenitvah ne moremo računati na uspele in končne posnetke, kajti kmalu so se znašli fotoaparati na vrhu nahrbtnika. Vse, kar imaš in moraš imeti s seboj, nosiš sam. Ni sistema »Himalaja«, čeprav je teren po pripovedovanju podoben. V prvem taboru si pošteno odpočijemo. Krpati moram še nahrbtnik, ker so šivi popustili, raztrgalo se je nekaj jermenov. Filmske kadre moraš tukaj skoraj iskati. Uspeli bodo le portreti, kuhanje in zapis počitka v šotoru.

Tabor II, 5200 m

Merilno kolo za merjenje človeške vzdržljivosti ter vzporedno preizkušanje zdravila proti višinski bolezni. Do sem so ga prinesli znanstveniki s tem namenom. Barbka in Ante se menjata na tem kolesu. Filmski zapis bo vsekakor zanimiv že zaradi samega ozadja severne stene Pika Lenina in z njegovim vrhom. Tudi posnetek iz snežne votline »peščore«, koder so spali, bo nekaj posebnega, posebno še, ker bodo zajete tudi silhuete alpinista, ki kuha ob vhodu. Kamera bolex potuje dalje. Smo sami štirje. Njena teža se na tej višini že občuti. Kakih posebnosti snemanja tu ni najti. Vprašujem se, ali naj nesem kamero do vrha. Če računava na traversiranje, je to nemogoče. Dodatna teža 10 kg tega ne dopušča. Šlo bi samo v primeru, če se povzpneš na vrh po ruskem ekspedicijskem sistemu, kajti od zadnjega tabora 6500 m se je 99 % udeležencev povzpelo na vrh brez opreme, s seboj so imeli le fotoaparat in cepin ter se vračali po isti poti. Vendar je prečenje mikavnejše, zato stari bolex potuje z višine 6000 m nazaj v bazo.

Med pamirskimi pastirji

»Kozlodranje«, nepoznana stvar devete dežele. Založim se s filmi, vzamem še teleobjektiv. Pogrešam le še stativ.

Na mestu, kjer bo predstava, se zbirajo konjeniki pastirji — Uzbeki. Za vsakim travnatim hribčkom se premikajo silhuete resničnih nomadov. Čudoviti so ti pogledi. Tu je še vse izvirno, nepokvarjeno. Za spremembo se tu pa tam prikaže črta dima za hitrim jezdecem. Dobiš občutek, da delajo ti domačini podobne manevre kot mladeniči na zahodu s skuterji. V ozadju tega

dogajanja pa so resnične kulise belih gor. Tekmovanje se prične. Smisel je v tem, da se podijo za jezdecem, ki ima kozla za konjskim vratom. Skupina ostalih konjenikov ga mora dohiteti in mu iztrgati kozla. Nato tisti, ki si ga je priporil, dirja dalje proti mestu, kjer ga mora odložiti, da dobi nagrado. Nagrad je malo, zmagovalcev pa prav tako. Dogodki so izredno razburljivi. Za vnetega fotografa ali filmarja življenjsko nevarni. Ker je to nekaj povsem edinstvenega, v vsakem primeru tvegaš. Prostor zavzema približno pol kvadratnega kilometra. Na njem pa dirja in dela akrobacije na konjih čez 200 jezdecev. Teleobjektiv je tu nepogrešljiv, samo na ta način lahko posnameš jedro igre, ko iztrga jezdec jezdecu mrtvega kozla brez nog in glave, v divjem diru seveda.

Šege so tu še zanimivejše. Tu bi moral imeti neomejene količine filmskega traku. Borba na konjih v krogu, ki ga obdajajo gledalci; navijači,

to so otroci, ženske in starejši; v ozadju si pa pastirji na konjih strokovno ogledujejo borbo. Tekmovalca vzameta biče v usta, nato se primeta za roke. Zmagovalec je tisti, ki ostane v sedlu. Kadri snemanja so tu fantastični. Poskoki konj, padec iz sedla. Toda za dobre posnetke ne smeš gledati na števec porabljenega filma. Borba na tleh. Borca se primeta za pasove in se napenjata, kdo bo koga položil. Da dočakaš ta trenutek, moraš potrpeti kar precej časa. Vsi so v originalnih oblačilih. Spet drugo nevarno snemanje. Na to so nas prej opozorili. Ženska divje jezdi. Za njo se podi skupina prav tako hitrih jezdecev. Zaključek te igre je: Kdor ujame bežečo žensko, se sme z njo poročiti. To jim sedaj ni uspelo. Na vprašanje, zakaj ne, so odgovorili, da dekletom dajo običajno hitrejše konje. Pa tudi nežni spol vražje jezdi.

Pik Petrovskega, 4700 m

S Sandijem ilegalno zapustiva bazo še ponoči. Povzpeti se nameravamo na 4700 m visoki Pik Petrovskega, ki je tik nad bazo. Na tej turi se mislim nekoliko bolj posvetiti snemanju. Navezovanje derez, vrvi, nato sekanje stopinj, pa spet premagovanje strmega ledenega odstavka, plezanje po ozkem grebenu. To so potrebni kadri, da bi vsaj delno prikazal turo. Ko sem hotel posneti še vrh z veliko rdečo zastavo in na njej napisano posvetilo, je odpovedala kamera. Jezo je pomiril čudovit razgled na Pik Lenina in soseščino. Zadovoljna sva tudi s tem, da sva stopila še na dva vrhova: poleg Pik Lenina, Pik Petrovskega in vrh brez imena s koto 4600 m.

Tehnični opis

(Kamera paillard bolex 16 mm, filmi: coda-chrom, color 15 din - 700 m, UV filtri — z 1-kratno vrednostjo).

Za ekspedicijske namene se navadno uporabljata dve kameri: ena zahtevnejša, ki pride v poštev le v nižini, z odličnimi teleobjektivi in stativom, medtem ko za končni vzpon in vrh obstoje lažje kamere 16 mm in se polnijo s kasetami, v katerih je že film. Posebnost teh kamer je v tem, da se film zelo preprosto polni ne glede na vremenske pogoje. To pa je najvažnejše, da ni težka, tehta kot povprečen fotoaparatus. Pri našem bolexu bi bilo to nemogoče. V viharju bi moral iti v viharno vrečo in še tam bi težko vložil film, da se mehanizem in film ne bi orosil ali zasnežil, kajti s stranskim pokrovom odkriješ srce kamere. Tudi teža kamere 7 kg in serija filmov ter še dodatnih foto rekvizitov (svet-

Energometer v višinah

lomer, objektivu) je odločno prevelika, da bi jo prišel k osebni in tehnični opremi, če nosi naveda vse sama. V tem primeru je tudi vlaganje dokaj zamudno. Ostali gredo naprej, ti pa za njimi z dodatno težo, da jih dohitiš. Kdor se razume na visokogorske pogoje, bo razumel tudi ta problem in napor. Naj naštejemo nekaj težav, ki mi jih je kamera povzročila: kamero sem dobil nekaj ur pred odhodom. Nisem je dobro poznal. Natančneje mi je vse o njej razložil Ante v vlaku. Opazila sva, da varovalnega čepa za iskalo ni. Zato se je nekajkrat zgodilo, da sem iskal pri burnem snemanju iskalo med konjskimi kopiti. Transport je nekajkrat zastal. Te napake ni bilo moč odkriti. Morda je temu kriv film, kajti color je nekoliko trši in za kako stotinko milimetra debelejši od črno-belega. Morda je kriva tudi temperaturna razlika. Seveda so to samo domneve. Tudi pokrov, ki se odstrani pri vlaganju filma, je nekajkrat odpadel. Čeprav smo vse zalepili, se je to vseeno ponavljalo.

Vse te težave so povsem razumljive, kajti kamera je preživela že nekaj desetletij in šla iz rok v roke. Vsekakor pa je v bodoče treba misliti na kaj bolj praktičnega, čeprav cenenejšega, kajti rešitev ni vedno samo v milijonih. Rusi so v letu 1966 izdelali 16 mm kamero Kijev, ki je kopija ameriške kodak. Kamera se polni s kasetami. To je povsem ekspedicijska kamera za snemanja v težkih okoliščinah. To pa se v alpinizmu dogaja na vsakem koraku. Polnitev, ki je običajno najtežja v težkem terenu, je s kasetami urejena. Film se vloži kot »nabo« v puško. Prednost je tudi v tem, da je film mehansko zaščiten v kovinski kaseti. Ker kasete ne glede na porabljeni film v njej vlagamo ali jemljemo ven, moremo uporabljati tudi več vrst filmov, ne da bi bilo treba že vloženi film do kraja porabiti. Večkrat, če ne vedno, se na ekspedicijah dogaja, da rabiš film različnih vrst in občutljivosti.

To smo spoznali tudi na letošnji ekspediciji. Za snemanje v notranjosti jurte rabimo 27 din film. Na pragu pa že rabiš film z veliko manjšo občutljivostjo. Prav tako za snemanje zvečer, v šotoru, ob ognju; mnogo je takih in podobnih situacij, v katerih že zaradi same ekonomičnosti in kvalitetnejših posnetkov rabiš različne filme. Nošenje kamere na terenu je poglavje zase — vsaj za nas. Vendar se nam novotarij ne splača izmišljati, čeprav smo mojstri za to. To imajo Avstrijci, Francozi, Japonci in vrsta drugih že do potankosti obdelano. Kamera mora biti zaščitenjena proti vremenskim nevarnostim in udarcem, da je vedno pri roki, mora biti udobno nameščena, da nas jermen ne tišči. Če nismo poskrbeli za

to, se kamera kaj kmalu znajde v nahrbtniku in film ostane neosvetljen. Snemanje v ekspediciji ni enostavno opravilo. Čeprav je dokumentarnega značaja, vseeno terja že vnaprejšnje delo. Vsaj en del scenarija je treba že doma pripraviti. Vedno se dogaja, da je enih kadrov preveč, drugih pa manjka ali pa jih sploh ni. Moramo se tudi zavedati: Če imaš pri roki kamero, se moraš fotoaparatu odpovedati, kajti tudi dveh tako sorodnih opravil hkrati ne moreš opravljati.

PETINSEDEMDESETLETNIKU DR. VIKTORJU VOVKU DUHTEČ PLANINSKI ŠOPEK

Ludvik Zorzut

»post jucundam juventutem,
post molestam senectutem
mors habebit nos«

(iz »Gaudeamus igitur«)

Mi družji, kolikor nas je starejših skolarjev, pisarjev, preostalih še izpred prve svetovne vojne, iz prejšnjega romantičnega, prosvetljenega, pomlajenega stoletja, tako radi s posebnim užikom segamo po naših klasikih, ki nas v vezani in nevezani besedi, večno lepi duhovno ohranjajo, in še po starejših šolskih izvešjih in iščemo v njih še žive ali mrtve sošolce in še hlastamo po prvih Planinskih Vestnikih, da spet in spet podoživljamo slovensko planinsko renesanso. Ali nismo dovolj planinsko skromni, če se zadovoljni radujemo ob tricetrstoletni jubilejni letnici, ne da bi z njo iskali katerakoli priznanje? Zlati častni znaki, starostne plakete so spominske svetinje, ki poblestijo na zbočenih ali že stisnjenih prsih starešin. Ali niso tudi vidna, še lepša znamenja tiste planinske markacije, po katerih bi se še kar brez oddiha ponašali stopaje in plezaje na špice, ponce, cimone, kristale, cadore, kleke?

V šolskem izvešju državne nemške gimnazije v Gorici, Staatsgymnasium in Görz, iz l. 1911, ko je bil direktor zavoda dr. Josip Tominšek (pозnejši dolgoletni urednik PV), najdemo v seznamu dijakov zapisano, da je Vovk Viktor bil tisto leto v osmem, v zadnjem gimnazijskem raz-

redu, da je torej l. 1911 tudi postal »reif« — zrel za maturo. In najdemo, da je še študent napisal nalogo: »Dolina v gosti megli, planina v zlatem soncu«.

Viktorja Vovka, ki se je pred 75 leti, 19. 2. 1893, zazrl v morsko oko v Trstu, a se je še fantič s starši preselil v Gorico, tu bival in se šolal in se med prvo vojno izgubil po krvavih, bojnih poljanah, iščemo danes po dveh svetovnih vojnah, pa smo ga našli v Kopru, v Jenkovi 1, v zatrepu istrskega pristana, še polnokrvnega, zgovornega planinca »sub specie aeternitatis«, med knjigami, arhivariji, zapisi, zemljevidi, neumrljivega v svojih delih.

Salve amice! Govori! Parla! Favella! Sprich! Dic mihi aliquid! In Viktor Vovk je rekel: »Ali res

Dr. Viktor Vovk govori na občnem zboru SPD Trst l. 1957

moramo celemu svetu bobnati, da se staramo? Nekdo je nekoč zavpil: via col festeggiar i geneatlaici — preč s temi praznovanji rojstnih dni! Žal mi je, da so tako naglo stekla leta. Za tisto veselje, ki so mi ga dale gore, pa ni plačila. Če bi bil vsaj Pamir ali Andí... Ne! Po teh gorah me niso nikdar obhajale skomine, govoril bi, govoril o drugih gorah...«

Bomo mi govorili, bolj sproščeno.

Viktor Vovk je po vseučiliških študijah v Pragi in Zagrebu postal doktor prava, pa je moral prvi vojni pogledati v strašne oči. Zavržen v Trstu, se je s popotno culo umaknil v Ljubljano, tu na sodnji meril pravico, pozneje, med italijansko okupacijo, branil in reševal pregnane interni-

rance, tistih težkih 40 dni se je udeleževal v Trstu, a l. 1945 se je znašel kot sodnik na Višjem sodišču za Slovensko Primorje v Postojni, od l. 1947 pa je bil na istem položaju v Kopru do upokojitve.

Belo-rdeča nit planinskih markacij je vodila Viktorja Vovka od goriških dijaških let (1903–1911) mimo vseh službenih mest in ga spremljala do predzadnje postaje. Bil je član stare tržaške podružnice SPD v Trstu od l. 1911–1920, v Ljubljani hierarh Osrednjega odbora SPD od l. 1920 ko konca zadnje vojne, med tem tudi član in tajnik PD Ljubljana-matica. V tržaških letih po narodni osvoboditvi je pomagal graditi temelje za obnovo SPD podružnice, njeno razorano ledeno pa je posejal pokojni Zorko Jelinčič blagega spomina, ki je tržaške planince združil v samostojnem SPD Trst. Životvorni Viktor Vovk je, premeščen v Postojno, prikladal k življenju PD Postojno in mu bil predsednik, dober mentor do l. 1947, do premestitve na Višje sodišče v Kopru. Tedaj je trojni VVV — Viktor Vovk Veliki (sicer po postavi ne velik) kot neugasni ognjenik izbruhnil iz sebe vse svoje planinstvo, nabrano v Gorici, v Ljubljani, v Trstu, v Postojni in ga kakor rodovno seme vrgel na obmorski Koper, ki se je dramil in naokrog oziral, kje bi pravzaprav ugledal goré? Tada planinski velikobesednik in oratar je dvignil kazalec na vse strani, kjer so na obzorjih žareli Julijci, tam preko morjá Karnijci, Dolomiti a pred nosom Kras. Planinskemu društvu Koper je VVV deset let vihtel planinsko žezlo kot neomajni njegov nekronani predsednik. Krona društvenega delovanja (gotovo v veliki meri predsedujočega) je bila Tumova kočja na Slavniku. Alpsko nastrojeni, gorski Vovk je hotel vpeljati plezalno šolo, ki bi jo vodil odlični alpinist Sandi Blažina, a ni našla odmeva v obmorskih skalah. Vabljeni so bili smučarski tečaji. Mnogo uspeha je imel s skupinskimi izleti po istrskih hribih in s polnimi avtobusi veselih udeležencev do vzhodja karavanških in trentarskih gor, odkoder so pristopili v višje sfere snežnih vršacev. Planinski ples je padel v morje. Vsakdanji svet, kakor meni Vovk, se je predal kultu standarda. Zdaj, ko se nagiba tudi planinsko sonce za goré, se v glorioli VVV svetijo v večerni zarji naslovi: častni predsednik, zlatoplaninec in jubilan. Torej trojna čast! Trojni naslov! A Viktor Vovk ostane, kakor je bil in kakor je z enim naslovom: planinec, toda vedno Visoki, kakor so visoki vrhovi, ki jih je premagal.

Dovolj je spomina — lahka vzklikne planinoslovec, stezosledec, estet, o slavljencec današnji: me gore pojó v slovenskih Alpah, v balkanskih, bo-

sanskih, bolgarskih gorah, v Karnijskih — furlanskih Alpah, v Dolomitih, v Visokih Turah, v Oetzalskih in Zillertalskih Alpah, v Silvretti, Rhätikonu, Fervallu, v Ligurskih Alpah in še kje, **me dela, zapisi pojó:** v Planinskih Vestnikih, zlasti v povojnih letnikih. To so bolj znanstvene, dokumentirane razprave, v katerih se je spoprijel z goroznanstvom, zgodovino, s toponomastičnimi in filološkimi razlagami, z etnografskimi posebnostmi. Za vse absolvirane ture, pravi tam, ima čvrst spomin, ponoči v nespečnosti jih podoživlja, da potem sladko zadremlje — čuječi 75-letnik! — Štejemo ga med najboljše spoznavalce Julijskih Alp. Sprašujemo se, ali si sploh znamo predstavljati, koliko podrobnega vsestranskega raziskovanja, ugotavljanja, razglabljanja ima avtor. Pa še mora grebsti po starih spominih, preden napolni nekaj tiskanih strani. Odkod zajema, če ne iz pisanih, še največ iz prvih avtohtonih virov in »ipso loco«, po furlansko »sul puest«. V vseh teh pogledih je Tumov učenec — naslednik, preveča pa ga Kugyjev duh idealnosti in lepote.

Gorski volčjak se je zagrizel v Karnijsko predgorje, v Karnijo, v svojo glavno domeno, da nam je odgrnil še malo poznani alpski kvader v Gornji Furlaniji, ki vsa pravljica, legendarna leži med Cimonom di Cavallo in Železnim Kanalom (Canal del Ferro). Tudi alpinist Valentin Stanič da se je povzpel na karnijske vrhove, dokazuje Vovk, in da je bil prvi na Clapsavonu in Biveri in da je prvi pristopil na Pramaggiore. Ko se srečujemo s Karnijo (Ciargnel), ali je prenatanični opisovalec, vseh čarnjelskih posebnosti žejni in gladni Vovk stopil kdaj s sončnih planšarij (dalle malghe) v karnijski »pais« med preproste a tako globokodušne Čarnjelce, ali je občutil primitivnost ljudske duše, melanholičnost njene pesmi, ali se je ogrel ob toplem čarnjelskem ognjišču »sot la nape«? Ali je na zagorskih kamniti stazah srečaval črnooke Čarnjelce, z velikimi koši, polnimi suhe robe za prodajo, medpotoma še volnene nogavice pletče, ali se je zagledal v njih otožnotemne oči, zalite s srčno milino in dobrotljivostjo? Ali je občutil bridkosti vsakdanjih naporov teh samotnih prebivalcev izpod Cogliansa, Col Nuda, Clapsavona? O, mi bi potonili v temna jezera brezdanjih oči, raje kar v koše s suho robo in z njimi šli »kot hod deklet s planine«. Pa, če bi danes lis fantussutis (dekleta) srečale un tal šjor Vouk, kaj bi mu reklo? »Le lat, ja za settantasink« (Je šel, ima že petin-sedemdeset).

Še bo treba pogledati v Karnijo!

Doktorju Viktorju Vovku je upravni odbor Planinske zveze Slovenije izrekel med drugim te-le čestitke: »Vse življenje vam je gora pomenila del vsebine Vašega bogatega življenja. Vso Slovenijo poznate, ljub Vam je vsak kotiček njenega čudovitega reliefa. Hvaležni smo Vam za Vaš zgled, zgled kulturnega planinca, ki je s svojim odnosom do gorá v resnici na evropski višini, hvaležni za vse, kar ste opravili za naš narod kot pravnik, organizator, publicist in pisec...«

Naš zlatoplaninec je med onimi redkimi, ki je tovariško povezan z italijanskimi planinskimi organizacijami, tako s CAI (Club Alpino Italiano), katerega član je in od katerega je prejel častni znak, in še s Societa Alpina Friulana Udine. Zdaj, neupokojeni planinec v Kopru, ob pešanju vida, z vsemi povečevalnimi stekli, brani tezo povišanja pokojnine in se še nemiren bavi z neugaslimi hrepenenji, z visokimi podvigi in z nepozabnimi spomini. Mi, njegovi častilci, mu pogremo arijo iz himne »Juventus fervida«.

Mladost oživiljena kdo leta šteje?

Naj tečejo, njim tvoj odpor,
v srebrne, v zlate jubileje
zravnaj se kot zeleni bor.

Starosti mirno, smelo zri v oči:

Juventus fervida — smo mi!

ZA KULISAMI ČOPOVEGA STEBRA

Aleš Kunaver

Imski vzpon preko severne triglavske stene po Čopovi smeri predstavlja precejšen skupek zanimivih zagonetk. Vsaka odločitev ima še celo vrsto drugih možnosti. V celoti je vzpon take vrste, da izvedba zasluži nekaj uric temeljitega premisleka. Takšna se je stvar zdela vsaj nam, ki smo ga vpletali predlansko zimo med svoje plezalske namere. Problem se nam je zdel tiste vrste, ki ne načenja samo fizičnih, plezalskih in transportnih sposobnosti plezalcev, ampak predstavlja tudi po psihični plati precejšnjo obreme-

* Sot la nape — pod nape, leseno okroglo polico nad ognjiščem.

nitev, pa smo si zato dejali, da bo verjetno še najprimernejša dvojna naveza. Pomisleki proti taki kombinaciji so znani: Prostor za štiri plezalce na stojiščih in prostorih za bivanje, zmanjšana hitrost plezanja, mešanje opreme, predvsem vrvi itd. Zdelo pa se nam je, da za varen vzpon potrebujemo v celoti toliko in tako raznovrstnega materiala, da ga naveza dveh, brez nekaj tveganja, ne bi mogla vzeti s seboj. Po drugi strani pa skriva vzpon v tako veliki steni precejšnje možnosti za lažjo ali težjo poškodbo vsaj enega plezalca. V zimskih razmerah, ko so pota slabo prehodna, planinske kočje zaprte in teren na splošno povsem neobljuden, pa predstavljajo preostali trije plezalci v dvojni navezi edino kvalitetno in takoj uporabno reševalno ekipo, ki v primeru potrebe lahko bistveno pripomore k uspehu reševalne akcije, saj zimske razmere gotovo ovirajo hitro ukrepanje katerekoli reševalne ekipe, ki jo naveza priključuje.

Lahko in naglo z nekaj več tveganja ali pa obilno opremljeni in zato primerno počasneje in varneje. Brez omahovanja smo izbrali drugo. Višina stene, tehnične težave in posledice možnega vremenskega preobrata so govorile za to. Čopov steber je le gornji del stene, dostop do njega ima vsaj pet uporabnih variant. Izbrali smo tehnično najtežjo, ker nudi nekaj bistvenih taktičnih prednosti. Gre za smer Dular-Jeglič-Kunaver desno od skalaške. Prednosti, ki so nam bile všeč, so: Smer poteka blizu vpadnice Čopovega stebra, kar zmanjša skupno dolžino prečkanj; prvo tretjino stene plezamo na najstrmejšem mestu, ki je razmeroma varno pred plazovi. Nekoliko pod najprimernejšo višino, pa vendar še dovolj visoko, je v smeri vzoren prostor za bivač. Prečiti je treba le en nevaren žleb; v primeru umika iz druge tretjine stene pa niti to ne bi bilo treba. Smer pripelje naravnost na kancelj, ki je pravo podnožje Čopovega stebra in z njim skupaj tudi estetsko tvori prijetno celoto.

Že površen pogled razloči v steni več karakterističnih odstavkov, ki zahtevajo preureditev opreme in spremembo načina plezanja. To so: Vstopni skok in prečka proti desni po Prusik-Szalayevi smeri do vrha druge gredine; navpični del s tehničnim in mešanim plezanjem do začetka srednjega položnejšega dela stene; prečnica v levo, prehod preko žleba in lažji teren do kanceljina; prehod v žleb po steburu in raztežaji po steburu do rdeče luknje; vršni težki del Čopovega stebra in končni izstopni raztežaji. Vsak prehod iz enega dela v drugega je terjal nekaj dodatnega časa za preurejanje.

Zdelo se nam je, da bo celoten vzpon terjal štiri plezalne dni v ugodnih in okoli sedem dni v slabih razmerah. Temu je bila prirejena oprema in hrana. Med možnimi bivaki so bili najvažnejši: že omenjeni bivač v spodnjem delu stene, kancelj, rdeča luknja in zijalka pod »ročami«. Vsi so povsem varni pred plazovi.

Prvi poizkus v lanskim zimi smo izvedli v dveh navezah, letos pa je Čickova poškodba okrnila ekipo. Bistveno se taktika s tem ni izpremenila, le da je tretji mož imel še težjo vlogo tovarnika. Veljalo je pravilo: Nikoli vsi trije na istem stojišču in čim več klinov vpetih.

Pri zadnjem vzponu smo imeli naslednjo opremo:

a) Plezalna oprema:

- 1 vrvi ϕ 10 mm 40 m
- 1 vrvi ϕ 9 mm 80 m
- 1 vrvi ϕ 6 mm 50 m
- 8 stopnih zank
- 51 vponk (aluminij)
- 64 klinov (49 skalnih, 15 lednih)
- 16 vrtalnih klinov
- 1 sveder
- 4 prsne zanke
- 6 pomožnih vrvic
- 3 jumarji
- 2 velika nahrbtnika
- 1 manjši nahrbtnik
- 3 pari derez
- 1 cepin
- 1 akademsko kladivo
- 3 kladiva
- 1 plezalni pas
- 2 zagozdi
- 3 čelade
- 1 metlica
- 3 pari naočnikov

b) Oprema za bivanje:

- 3 vreče za bivač
- 3 slonove noge
- 3 puhasti jopiči s kapuco
- 1 viseča mreža
- 1 gumijasta blazina

c) Obleka:

- normalna obleka za zimske vzpone
- dopolnitve:
- 2 vetrnih hlače
- 1 par puhastih škornjev
- 2 para gamaš
- skupno 12 parov rokavic
- več parov rezervnih nogavic
- rezervno perilo

d) Hrana:

- 19 juh
- 2 zavitka testenin
- 4 konzerve fižola z mesom (2 iz depoja)
- 5 konserv mesne južine
- 3 konzerve južine Bohinj
- 3 škatle topljenega sira
- 2 konservi prekajene ribe v olju
- 2 škatli sardin
- 2 konservi »alpski cvet«
- 1 tuba kondenziranega mleka
- 1 konzerva kave
- 1,5 kg sladkorja
- 3 zav. peperminta
- 6 fiol C vitamina
- 2 zavitka bonbonov visoki C
- 30 dkg banan iz sladkorne pene Šumi
- 90 dkg čokolade Šumi
- 2 zav. prepečenca
- 1 zav. domačih piškotov
- 1 suha salama »Emona« ca. 1 kg
- 1 mala doza medu
- 3 konzerve jetrne paštete
- 1 zavitek suhih sliv

e) Ostala oprema:

- več rezervnih pasov, vrvic, trakov itd.
- 6 prvih zavojev
- levkoplast
- 2 elastična povoja
- sponke za povoje
- codein
- glikoramin
- kovice
- obročki
- finalgon krema, 2 tubi
- waterproof, 2 tubi
- baby krema, 1 doza
- labiosan, 1 tuba
- 13 raket
- 1 sprožilec za rakete
- 1 kuhalnik enders baby
- 3 l benzina (1,5 l iz depoja, neporabljeno)
- 1 rezervni kuhalnik esbit
- 1 zavitek esbit tablet (za ca. 2 dni, neporabljeno)
- 6 škatlic vžigalic (razmeščene na raznih delih opreme; porabili 1,5 škatlice)
- 1 vžigalice za vihar
- 8 sveč
- 2 čelne svetilke
- 2 rezervna vložka
- 2 fotoaparata
- 4 filmi
- 2 svetlomera

Stalni problem zimskih vzponov je zaščita izpostavljenih delov telesa pred mrazom. Mi smo to pot izbrali finalgon krema. Mazali smo si vsak večer roke in noge in na rokah dodali še premaz kreme waterproof za čevlje. To se čuje morda malo nenavadno, vendar je bil učinek zelo ugoden. Finalgon širi kapilare v koži, ki ostane zato prekravljena in topla, krema waterproof pa jo ščiti pred prenašanjem izluženjem. Finalgon ima, seveda, tudi svojo senčno stran, saj je treba paziti, da ne pride v dotik s sluznico ust, oči, nosa.

Še beseda o bivakih. Navadno smo pri bivakiranju v gorah vedno sedeli na svitku vrvi ali nahrbtniku. To pot smo pazili na to, da smo ponoči ležali, ker bivač sede neprimerno bolj izčrpa organizem, večdnevni vzpon pa, seveda, terja tudi primeren počitek. Pri tem se je zelo izkazala Tonačeva viseča mreža, ki pa ni univerzalna in morda pri glavi in nogah preveč stiska. Spali smo, pravzaprav, v prvih šestih bivakih, zelo dobro, in le zadnji bivač, ki smo ga izkopali globoko v snežišče, ni bil povsem v redu. Vhod v snežno jamo, ki smo jo izkopali med steno in sneg, je bil tik ob steni, pa ga je zato sneg takoj zasul. V naši luknji je temperatura zrastle na vsaj 5°C in je od stropa močno kapljalo. Razen naše telesne toplote sta k temu pripomogla še kuhalnik in sveča.

Po pravilu, da gre vse skozi želodec, je bila prehrana za nas eden bistvenih problemov. Iz spiska hrane, ki smo jo vzeli s seboj, je razviden izbor, ki je pa v precejšnji meri rezultat okusa nas treh. Pazili smo na to, da je bilo med hrano zastopano čim več takih stvari, ki so bile vsem trem pri srcu. Vzpon, ki traja več kakor dva dni, namreč zahteva že prehranjevanje, ki naj se po možnosti čim bolj približa normalni prehrani. Suha mrzla hrana ni več dopustna. Sklenili smo, da bomo kuhali vse, in iz tega so nastale prav čudne kombinacije, ki pa so vse imele končni cilj, da nadomestimo izgubljene kalorije in preprečimo dehidracijo. Vse kombinacije niti niso bile slabe in vsakomur lahko priporočimo npr. govejo argo juho z eno veliko žlico zakuhane jetrne paštete na osebo. Prav tako dobimo iz C-vitamina, sardin in zdrobljene kocke za juho odlično solato. Za večerjo smo kuhali juhe, testenine, fižol pa mleko in čokolado. Za zajtrk pa kavo ali čaj in juho. Kave zvečer zaradi spanja nismo kuhali. Morda bo koga zanimalo, da čokolade drugače kot kuhane z veliko količino vode sploh nismo jedli. In bila je res »choko-o-lada« (pijača bogov). Povprečno smo skuhalili vsak večer štiri posode (a 1,5 l) in zjutraj po dve. V vmesnem času

nismo jedli nič, ker je za to zmanjkalo časa in je na splošno čas tekel tako hitro, da se na hrano niti nismo spomnili.

Mnogi so nas vpraševali, zakaj nismo vzeli s seboj radijskih oddajnikov. Res je sicer, da smo jih pred odhodom v Ljubljani iskali, toda tisti najmanjši, ki bi edini prišli v poštev, takrat niso bili dosegljivi, kar pa je večjih, ki bi jih morebiti lahko dobili, pa predstavljajo že precejšnjo težo in predvsem zelo veliko vrednost (pol milijona in več) in bi pri grobem ravnanju z opremo, ki je pri takem vzponu neizbežno, zelo verjetno utrpeli kakšno škodo. Zato smo se s prijatelji dogovorili, da bomo v primeru, če sami ne bi mogli več mojstriti vzpona, dali signal z raketo. Slabo vreme lahko onemogoča pregled, vendar se megle vsaj občasno razkadijo tudi v najslabšem vremenu, tedaj pa je signalizacija možna.

Časovni pregled vzpona kaže, da so pripravljanje bivakov, kuhanje, spanje in drugi opravi vzeli večino časa in so čisti plezalski časi relativno skromni:

1. dan:

- 11h — vstop
- 14h — konec prečnic
- 17h — prehod na bivač
- 22h — spanje

2. dan:

- 6h — vstajanje, kuhanje, priprava opreme
- 9h — odhod
- 11.30h — vsi na gredini
- 13.30h — prehod preko jarka na rebro
- 18.30h — umik iz prečke na prostor za bivač v žlebu
- 23h — spanje

3. dan:

- 7h — vstajanje, kuhanje, oprema
- 8.30h — spust do prečnice
- 11.30h — na bivaku
- 18.30h — prihod na cancelj, počitek
- 22h — spanje

4. dan:

- 4h — vstajanje
- 6.30h — odhod
- 16h — rdeča luknja — bivač

5. dan:

Ne plezamo

6. dan:

- 6.30h — vstajanje
- 7.30h — odhod
- 19h — na bivaku na zijalki pod Čopovo prečko
- 22.30h — spanje

7. dan:

- 6.30h — vstajanje
- 8h — odhod
- 16h — izstop iz Čopovega stebra v Ladjo
- 18h — spust iz Škrbine v žleb na bivač
- 22h — spanje

8. dan:

- 7.15h — vstajanje
- 8.45h — odhod
- 10.45h — izstop iz stene

Zanimiva je torej ugotovitev, da znaša čisti čas plezanja le 58 ur in pol. Ves ostali čas smo morali uporabiti za druge stvari.

Med vzponom smo se večkrat vpraševali, kaj bi rekel opazovalec, ki bi čul naše govorjenje v steni. Bilo je namreč zelo nekulturno. Ne da bi bili mi trije kakšne posebne zle duše. Menda bo že res, da grobo okolje vpliva na način izražanja. Nekateri izbruhi namenjeni npr. kladivu, ki se zatakne za skalo, ali klinu, ki odzvoní iz premrlih prstov čez steno, pa zamešanim 170 m vrvi, bi lahko spravili ljubitelja slovenščine v obup, vendar smo prepričani, da bi poznavalcu izvabilo le prizanesljiv nasmeh in mu priklicalo v spomin kakšno podobno štorijo iz lastne prakse. Besedo o tem čudnem žargonu pišem zato, ker so navadno naši članki polni pripomb o večernem soncu, ki barva gorske vrhove, pa o pesmi vetra na grebenih, malokdaj pa si upa kdo z odkrito besedo na dan, kako je premagoval svoje lastne tegobe in psihične napetosti. Posebni žargon pri vzponu ima precej deleža pri tem. Menda bo prav, če navežem misel še na splošno vzdušje pri vzponu. Predvsem me je presenetilo to, da je bila atmosfera letos presenetljivo podobna oni ob lanskem poskusu. Čeprav okrnjeni za Cickovo družbo, smo se obnašali precej podobno, le morda malo bolj bojevito, ker smo tudi sami pri prvem poskusu že podzavestno čutili, da gre le za resno otipavanje v precej nemogočih razmerah. Za vzdušje pri vzponu ni neke absolutne ocene, lahko pa ga primerjam z drugimi vzponi iz lastne plezalske zaloge. Ne najdem ga med njimi, ki bi bil našemu »Čopu« enak. Verjetno bo tu vzrok, da smo lahko osmi dan zasneženi in zaledeneli varno zlezli iz stene in na vrhu še občutili tisto

nebrzdano veselje nad uspehom in se pri tem drli in prevpili glas vetra, da so nas čuli prijatelji celo spodaj v dolini Vrat.

Gotovo je zanimivo stanje, v katerem smo bili, ko smo zagledali naše prijatelje v Velski dolini. Takrat smo še izbirali med dokončnimi smermi sestopa in nas je gaz po celcu že precej utrudila. Vsa težka plezajska oprema, razen ene vrvi, nekaj klinov in vponk je ostala na skalnem bloku za Triglavom. Imeli smo še dovolj goriva, vžigalic in nekaj C-vitamina. Hrane je zmanjkalo zadnja noč. Bil je to torej prvi dan brez hrane in naše obleke so bile od zadnjega bivaka precej zmočene. Nadaljnji sestop v dolino bi terjal od nas

gotovo še vsaj poldrug dan izredno naporne gazi po novem snegu, kljub kakim krpljem iz smrekovih vej ali skodelj z Velega polja. V takem primeru pa je lahko vsaka nadaljna nezgoda izredno nevarna. Zato je bil prihod naših prijateljev na Velo polje nadvse dobrodošel. Večer z njimi v Vodnikovi koči je bil vse drugačen sklep vzpona, kot pa bi bila ubijajoča pot skozi samotno Velsko dolino proti Bohinju. Želim to povedati predvsem tistim, ki so svoje moči in prosti čas porabili za to, da so naši dogodivščini prihranili mračne ure samotnega sestopa, ki bi kot senca ležala na lepih spominih.

Ljubljana 8. III. 1968.

ODPRAVA V KAVKAZ 1968 RAZPIS ZA VODJO ODPRAVE

S sklepom UO PZS in komisij za odprave v tuja gorstva in komisije za alpinizem PZS se je komisija za odprave v tuja gorstva odločila, da k letošnji odpravi v področje CEI v osrednjem Kavkazu razpiše na javen način mesto vodje odprave.

Osnovna zahteva je, da mora biti kandidat član PZS, aktiven delavec v katerikoli organizaciji PZS in alpinist, tudi če ni več aktiven plezalec.

Njegove naloge bodo dokaj obsežne ter bodo morale zagotoviti uspešno delo odprave, ki bo letos prvič vključila tudi dva znanstvena delavca ljubljanske univerze.

Odprava bo morala opraviti naslednje:

1. Spoznati in raziskati doslej nam nepoznano področje CEI v osrednjem Kavkazu.
2. Zbrati fotodokumentacijo ter ugotoviti, kje so možnosti novih pristopov.

3. Filmski sodelavec odprave bo posnel film o gorski skupini, značilnosti krajine, življenje domačinov itd.

4. Znanstveni sodelavci odprave bodo zbrali gradivo s področja botanike in geografije, ki ga bodo deloma pripravili za planinsko razstavo in muzej, deloma uporabili za svoje raziskovalno delo in razprave o njem.

Člani odprave bodo morali najkasneje do 15. 12. 1968 predložiti uredništvu PV prispevke za kavkaško številko 1968.

5. Člani odprave alpinisti bodo opravili vzpone na najznačilnejše vrhove v skupini in posneli bavne diapozitive, s katerimi bodo po povratku pripravili predavanja o poteku in delu odprave.

6. Še pred odhodom odprave bo moral vodja skupno s komisijo za odprave v tuja gorstva in komisijo za alpinizem izbrati člane odprave, opraviti kondicijski trening in zdravniške preglede ter poskrbeti, da bodo izpolnjeni tudi finančni pogoji za udeležbo v odpravi.

Prijave sprejema komisija za odprave v tuja gorstva do 25. maja 1968.

Vabimo vas k sodelovanju. Prednost imajo kandidati z izkušnjami.

Komisija za odprave v tuja gorstva
Načelnik
inž. Pavle Šegula

DRUŠTVENE NOVICE

OBČNI ZBOR PD PTT LJUBLJANA.

PD PTT Ljubljana je imelo XIV. redni občni zbor dne 10. II. 1968. Udeležilo se ga je okoli 200 članov in mladincev, obiskali pa so ga tudi številni gostje: zastopnik PZS prof. Tine Orel in Rado Lavrič; zastopnik koordinacijskega odbora aplaninskih društev Ljubljana — prof. France Pengal, zastopnik PD PTT Sljeme Zagreb tov. Ivo Plavec, zastopnik PD PTT Maribor ing. Tone Gosar, zastopnik PD Ljubljana Matica dr. Bojan Špicar, zastopniki PD Ljubljana-Železničar, PD Črnuče, PD Obrtnik in PD Jesenice na Gorenjskem.

Kmalu po napovedani uri je predsednik PD PTT Ljubljana tov. Jože Dobnik otvoril občni zbor, po opravljenih formalnostih pa podal obširno poročilo o delu in problemih društva v preteklem letu. Za njim pa so podali svoja poročila še načelnica mladinskega odseka, gospodar in blagajnik. Najvažnejše izpolnjene naloge pa so bile:

14-dnevni odhod planincev PTT po poteh partizanskih kurirjev od Maribora do Loke; vzpon šestih članov na Mont Blanc; udeležba 95 članov v XI. pohodu po poteh partizanske Ljubljane; XV. zbor in XV. partizanski marš poštarjev planincev Jugoslavije v organizaciji PD PTT Tuzla na planini Ozren in Konjuh; položitev električnega in telefonskega kabla na Vršiču; organizacija tečaja za gorske strožarje na strokovni ptt šoli v Ljubljani.

Poleg teh nalog je bilo še dosti drugih manjših zadev, ki jih je aktivni odbor s svojimi odseki in komisijami zadovoljivo rešil. Društvo šteje danes 988 članov, od teh je 255 mladincev, ki imajo svoj mladinski odsek. Ta je zelo aktiven, prireja samostojne izlete, predavanja, člani se udeležujejo s prostovoljnim delom akcij odseka za vzdrževanje gorskih poti in akcij odseka za varstvo gorske prirode. Za kritje najnujnejših stroškov v zvezi z izvajanjem programa ima odsek svoj sklad, v katerega vsako leto nameni

občni zbor določen znesek iz ostanka dohodka.

Društvo je organiziralo 26 eno- in dvodnevni izletov z 938 udeleženci, 10 planinskih in potopisnih predavanj z barvnimi diapozitivi s 635 poslušavci, v dnevnem, tedenskem časopisju, v Poštnem Zborniku in Planinskem Vestniku je bilo objavljenih 50 člankov. Naročnikov na Planinski Vestnik je 60.

Društvo je v preteklem letu vzorno skrbelo za svojo Poštarsko kočo na Vršiču in za investicije v ta objekt porabilo 1737 000 S din, s čimer so popravili streho, obnovili notranjo opremo, ležišča opremili z jogi žimnicami, povečali zmogljivost prenočišč za 8 zasilnih ležišč. Največji strošek pa predstavlja povezava koče s Tičarjevim domom z električnim in telefonskim kablom.

Društvo ima v načrtu, da za 75. obletnico slovenskih planinskih društev, ki je hkrati 15. obletnica PD PTT in 15. obletnica obstoja Poštarske koče na Vršiču:

— pridobi novih 200 aktivnih planincev,

— da na Vršiču organizira I. zbor planincev poštarjev Slovenije.

Številni navzoči gostje in zastopniki raznih planinskih organizacij so izrekli vrsto laskavih povelj in priznanj za prizadetost in aktivnost PD PTT Ljubljana. Te besede bodo vzpodbuda za nadaljnje delo planincev poštarjev.

Novemu odboru načeljuje dose-danji agilni predsednik tov. Jože Dobnik. Občni zbor je izglasoval soglasno tudi predlog, da se za častne člane zaradi dolgoletnega članstva in zaslug v planinski organizaciji izvolita tovariša Ivan Zabel in Jože Kobilica.

Po občnem zboru pa so planinci ostali še skupaj na prijetnem zabavnem večeru.

Joža Praprotnik

OBČNI ZBOR PD MOZIRJE: Ob 75-letnici ustanovitve savinjske podružnice SPD, katere ustanovni občni zbor se je vršil 28. avgusta 1893 v Mozirju, se je vršil tudi letni občni zbor Planinskega društva Mozirje.

Prijazna gorska vasica Šmihel nad Mozirjem je bila tudi tokrat

gostiteljica mozirskih planincev, gostov in pa domačinov. Velik in snažen razred osnovne šole v Šmihelu je bil skoraj premajhen za preko 80 navzočih planincev. Po zelo izčrpnih poročilih društvenih funkcionarjev, iz katerih je bilo razvidno celotno delo društva, se je razvila plodna razprava, ki je pokazala, da se člani zelo zanimajo za delo našega planinskega društva.

Planinsko društvo Mozirje šteje 293 članov, več kot prejšnje leto. Mladinski odsek šteje 69 mladincev, ki so bili v lanskoli sezoni zelo aktivni. Društvo ni imelo posebnih izletov za mladino in članstvo. Bili so združeni in so se jih v večini udeleževali mladinci. Skupinski izleti članstva in mladine so bili usmerjeni na Komno in Bogatin, Jezersko in Češko kočo ter Pohorje.

Odsek GS šteje 26 članov in bo svoje vrste še povečal.

Po slovenski planinski transverzali hodi 22 članov, 7 od njih bo letos končalo pot, tako da bo v društvu v tem letu 8 članov, ki so prehodili celo pot od Maribora do Ankarane, med njimi sta tudi dva mladinka. Zasavsko planinsko pot bodo opravili 4 člani.

Organizirani sta bili tudi dve planinski predavanji, obisk je bil zelo dober. Kot že nekaj let nazaj so bili tudi v preteklem letu naši člani nosilci medobčinske Titove štafete, ki gre vsako leto iz osrčja Savinjskih alp z Okrešlja. Občni zbor je sprejel tudi sklep, da se v čast najstarejšemu aktivnemu mozirskemu planincu Ivanu Klemenaku imenuje klop v drugi serpentin na poti k Mozirski koči. Planinsko društvo Mozirje bo isto klop na novo uredilo in jo bo na slovesen način preimenovalo v »Klemenakovo klop«. Na njej je Ivan Klemenak, najstarejši aktivni član PD Mozirja, vedno počival in še počiva, kadar gre proti Mozirski koči.

V proslavi 75-letnice ustanovitve savinjske podružnice SPD je društvo izreklo pohvale najzaslužnejšim članom. Pismene pohvale je sprejelo 13 članov društva, za aktivno delo v mladinskem odseku je sprejelo 11 mladincev in mladink priznanje v obliki brošure »Planinske postojanke v Sloveniji«.

Na koncu je bil izvoljen tudi novi upravni in nadzorni odbor, v katerem pa ni bistvenih sprememb.

A. M.

TUDI LETOS – IZLETI V TUJE GORE

Lanskoletni uspeh vodniške dejavnosti v tujih gorah so vzpodbudile skupino gorskih vodnikov, ki jo vodi prizadevno Peter Janežič, da v letu, ko praznuje slovenska planinska organizacija 75-letnico svojega obstoja, pripravi nov program izletov v tuje gore. Na prijateljskem večeru vseh udeležencev z lanskimi izletov, ki je minil ob prikazovanju diapozitivov z izletov, je bil sprejet program, iz katerega povzemamo naslednje:

Lanskoletni najbolj obiskani izlet na Grossglockner (3798 m) bomo ponovili tudi letos v času od 21.–23. junija. Udeležence bo vodila pot skozi Ljubeljski predor, dalje ob Vrbskem jezeru mimo Spittala do Heiligenbluta, po znani alpski cesti do Franc Josefa Höhe in v Hofmanshütte. Naslednji dan bo sledil vzpon na vrh Grossglocknerja in prenočevanje v Adlersruhe. Zadnji, to je tretji dan bo sestop po isti poti do Franc Josefa Höhe in povratek mimo Heiligenbluta, preko prelaza Iselberg mimo Lienza po dolini Zile čez Podkorensko sedlo v Ljubljano. Vodja izleta bo tov. Franc Anžin, cena pa 170 din. Prvo srečanje s štiritisočaki je vzpon na Jungfrau (4158 m) in Mönch (4199 m) v času od 28. junija do 7. julija. Na poti si bodo udeleženci ugodili Benetke, se okopali v Gardskem jezeru in v Lago Maggiore, spoznali prelaz Simplon (2005 m) in tretji dan postavili izhodiščno taborišče ob najdaljšem evropskem ledeniku Aletschalescher. Četrty dan bodo prehodili ledenik in prenočili v Concordiahütte (2840 m). Peti dan bo vzpon na Jungfrau in povratek v Concordiahütte. Šesti dan je rezerviran za počitek ali čakanje lepšega vremena. Sedmi dan sledi vzpon na Mönch iz sedla Jungfraujoch in sestop mimo Concordiahütte do izhodišnega taborišča v Riedelalp. Osmi dan je rezerviran za počitek in pospravljanje tabora, popoldne pa vožnja po dolini Rhône navzgor do izvira (ogled ledeniških jam), nato čez prelaz Furka (2431 m) do campinga v Andermattu. Predzadnji dan je vožnja prek prelaza St. Gotthard (2108 m) mimo prelepih švicarsko-italijanskih letovišč Locarno in Coma. Deseti dan je po spo-

redu ogled Verone in Padove. Vodja izleta je tov. Peter Janežič, cena izleta pa okrog 700 din. Višek vodniške sezone je desetdnevni izlet na najvišjo goro Evrope Mont Blanc (4910 m) v času od 20. do 29. julija. Prvi dan: mimo Trsta, Gardskega jezera in mimo Milana, Novare do jezera Lago di Vivione. Drugi dan: Aosta, Courmayeur, montblanski predor, Chamonix. Četrty dan je na vrsti prevoz do les Houches, nato z žičnice do Chalette. Sledi približno 10 ur hoje mimo kočice Tête Rouse (3139 m), kočice Refuge du Goûter (3816 m). Peti dan je počitek in aklimatizacija na višino. Šesti dan sledi vzpon na vrh Mont Blanc (4810 m) in sestop do kočice Refuge du Goûter. Sedmi dan sestop v Chamonix. Osmi dan je po želji izlet z zobato železnico ali peš na ogled znanega ledenika Mer de Glace in povratek. Predzadnji dan sledi vožnja preko prelaza Vallorcine (1250 m) v Švico mimo Martigny, Briga čez prelaz Simplon (2005 m) skozi Domodossolo do jezera Lago Maggiore. Vodil bo ing. Tone Jeglič, cena 860 din. Vzpon na Dachstein (3004 m) je po programu v času od 9.–11. avgusta. Udeleženci se bodo prvi dan vozili skozi Ljubeljski predor do Celovca, nato skozi dolino Möll, Spittal, prelaz Katschberg, Radstatt, Schlading in v alpsko dolino Ramsau. Isti večer bodo prespali v koči Austriahütte. Drugo jutro bodo po markirani poti, preko ledenika Edelgriss in sedlo Hunerscharte na vrh Dachsteina in sestopili po drugi poti mimo kočice Südwandhütte v izhodiščno postojanko Austriahütte. Vodil bo tov. Ludvik Košir, cena 280 din.

Izlet v Zapadne Julijce na vrh Montaža (2754 m) bo od 12. do 13. oktobra. Prestop državne meje v Ratečah, postanek v Trbižu in v Ovčji vasi, kočica Atillio Grego (1395 m). Drugi dan vzpon mimo bivaka Surringer nad Clapodorio na vrh Montaža in nato sestop na sedlo Nevea. Sledi vožnja mimo Rabelskega jezera, čez prelaz Predil v Bovec, Tolmin in Ljubljano. Cena je 80 din, vodja tov. Viki Uhan.

Vsi izleti so namenjeni članom planinske organizacije, ne glede katerega PD člani so. Potrebna je oprema in kondicija. Zaradi spremenjenih okoliščin ali slabšega vremena si vodstvo izletov pridržuje pravico, da program in

cene spremeni. Prijave za izlete se bodo zbiralale v pisani PD Ljubljana-matica, Miklošičeva 17, do polne zasedbe avtobusa, najkasneje 20 dni pred odhodom.

Ustrezna oprema obsega tudi dereze in cepin. Prehrana je v celoti prepuščena udeležencem samim. Kjer je po programu camping, bo za šotore poskrbel organizator izletov. Udeleženci si morajo samo preskrbeti ležalne blazine in spalne vreče. Prenosnino bodo udeleženci plačevali iz lastne turistične kvote vodnikom v kraju prenočevanja. Okvirne cene v campingu znašajo v Italiji 200–300 lir, v Franciji in Švici pa 4–5 frankov. Okvirne cene za planinske postojanke pa so: Refuge du Goûter (Mont Blanc) ca. 15 Nfr, za Concordiahütte (Jangfrau) ca. 15 Šfr., za Hofmanshütte in Adlersruhe ca. 30 Ash. V campingih je možno po zmernih cenah nabavljati kruh, mleko, sadje in drugo.

V interesu udeležencev je pravočasna polnoštevila zasedba avtobusa, ker je samo v tem primeru izletna cena nižja. Tako npr. je pri izletu na Mont Blanc pri številu 16 ljudi kalkulirana cena 860 din, pri številu 32 ljudi pa 680 din.

Ob prijavi v pisarni PD Ljubljana-matica, Miklošičeva 17, je treba predložiti formular za potovanje v tujino, dvoje slik, kolek za 0,50 din in akontacijo v višini 1/3 zneska izletne cene, ki ob neupravičeni odpovedi udeležbe zapade v korist PD.

T. Strojnik

V SLOVO PONESREČENIM GORNIKOM

O, gora, ko po tebi
bom šel zadnjikrat,
ne vrni me v dolino,
vzemi me v svoj zaklad...

Miha Arih

Prebudilo se je krasno nedeljsko jutro. Srebrne gore so zažarele v vzhajajočem soncu. Čudovita lepota je navdušila in izvabila številne planince in smučarje, da so poromali v prostrano naročje pravljinskih gor. Skupaj z ostalimi mladimi prijatelji so z mladostno zagnanostjo drseli tudi Andrej, Lojze, Rafko in Janez prek iskrenih se ledenih pobočij pod Mojstrovko proti Tamarju. Tudi v gorah se je že prebujala pomlad, novo življenje. Kdo bi

Alojz Gajšek

Andrej Noč

Rafko Zupan

tega sončnega dne mislil na smrt, ki je s svojimi ledenimi rokami že segala po mladih fanth. V pobočju Mojstrovke je votlo zahrnel sneženi plaz, ki je pokopal pod seboj navdušene gornike. Ugasnila so štiri mlada življenja. Ne nepredvidnost — usoda, nesrečno naključje, ki do-

leti lahko tudi starejše, bolj izkušene gornike: Kolikokrat hodimo po gorah prav blizu meje življenja in smrti, ker vemo, da je tam življenje lepše, čeprav je nevarnejše. Tada včasih sredi pesmi in sreče pride smrt in ugasne nepričakovano, neizprosno življenja, polna načrtov in hotenj.

Izgubili smo štiri prijatelje, znance, svojce, sodelavce. V naših gorniških in železarskih vrstah je zazijala globoka vrzel. Spominjam se vseh ponesrečenih fantov — z vsemi smo se že srečali v gorah. Brskam po spominu, po drugih podatkih o njihovi kratki, žal prekratki življenjski poti. Ali ni ironija usode, da so se prav vsi prebijali skozi trdo življenje brez očetov, Janez tudi brez matere.

ANDREJ NOČ se je rodil 15. 4. 1937 na Javorniku, je zaključil 4 razrede osn. šole in 2 razreda nižje gimnazije. Zaposlil se je kot žičar v železarni Jesenice od leta 1953 do leta 1957, ko je odšel na odslužitev vojaškega roka. Po povratku iz vojske se je ponovno zaposlil v žičarni, kjer so ga poznali kot tihega in pridnega sodelavca. V planistvu se je udejstvoval že od rane mladosti. V Karavankah in Julijskih Alpah je bil skoraj na vseh vrho-

Janez Robič

vih. Bil je aktivni član PD Jesenice, član upravnega odbora PD pa od leta 1960. Bil je gospodar postojanke pri izviru Soče in Tičarjevega doma, kamor je prihajal nešteto krat v vseh letnih časih. Sodeloval je kot vodnik pri izletih mladincev, najbolj pa se je navduševal za turno smučanje.

ALOJZ GAJŠEK se je rodil 1. 7. 1942 na Koroški Beli. Dovršil je 7 razredov osnovne šole in 3 letnike industrijske metalurške šole na Jesenicah. Nato se je zaposlil v Železarni Jesenice in nadaljeval s študijem na Tehnični srednji šoli — oddelke za varilstvo Ljubljana (od leta 1961—1965). Odslužil je vojaško obveznost. Od septembra 1966 je bil zaposlen v Železarni Jesenice na strojnem vzdrževanju kot varilni tehnik. S planinstvom se je ukvarjal od šolskih let. Sprva je zahajal v Karavanke, pozneje tudi v Julijske Alpe. Med šolskimi počitnicami je pomagal pri gradnji Staničevega doma in Prešernove koče na Stolu. S tem delom si je prislužil nekaj denarja, saj je mati le s težavo zmogla finančna bremena njegovega študija. Bil je aktiven član mladinskega oddelka PD Javornik. V odboru društva je bil kot gospodar Staničevega doma od l. 1967. Letos pa je bil izvoljen za predsednika javniškega planinskega društva. Bil je dober planinec in odličen smučar.

RAFKO ZUPAN se je rodil 22. 6. 1949 v Gozd Martuljku. Uspešno je dovršil 6 razredov osnovne šole. Od leta 1964 do 1965 je bil zaposlen pri podjetju Sava na Jesenicah. Nato je opravljal razna priložnostna dela. Letos februarja se je zaposlil v Železarni Jesenice v obratu žebjarne. S smučanjem se je ukvarjal že od otroških let, s planinstvom pa od osmega leta starosti. Opravi je več izletov in tur v Karavanke ter plezalnih vzponov v Martuljski skupini in v trentarskih gorah. Bil je odličen smučar in pripravniki alpinističnega oddelka Planinskega društva Martuljek.

JANEZ ROBIČ se je rodil 28. 3. 1953 na Jesenicah. Starši so mu umrli v otroških letih. Z bratom sta stanovala v Martuljku. Dovršil je 8 razredov osnovne šole. Sedaj je bil učenec I. letnika Železarske industrijske šole na Jesenicah. Zaradi intenzivnega učenja je imel lani zelo malo časa za planinsko udejstvovanje.

S planinstvom in smučanjem se je ukvarjal od sedmega leta starosti. Najbolj je seveda poznal domače martuljske gore in Karavanke. Bil je pripravniki alpinističnega oddelka Planinskega društva Martuljek.

Z Andrejem sva se večkrat srečala v gorah, največkrat na Vršiču, kamor je mnogokrat tovoril

Na Vratcih ob Mojstrovki, 24. marca 1968, na kratkem počitku pred usodno potjo

v globokem snegu težke oprtnike s potrebnimi živili za postojanko. Vesten gospodar!

Z Lojzetom smo bili letos prvič skupaj na turnem smuku na Grajščici v Karavankah. Takoj sva postala dobra prijatelja. Menila sva se o gorah, o triglavskem smuku. Kdo bi takrat pomislil, da je bil to najin prvi in zadnji smuk.

Z Rafkom sva se spoznala na planinskem predavanju v Martuljku. Na taboru v trentarskih gorah je pokazal vse sposobnosti za razvoj v dobrega alpinista. S prijateljem sta preplezala novo, zelo težko smer v Mojstrovki, nedaleč od usodnega pobočja. Všeč mi je bil živahni zdravi mladenič. In Janez — saj je šele doraščal. Bil je še tako mlad, komaj je začel živeti, pa je moral že umreti.

Andrej, Lojze, Rafko in Janez! Koliko moči in življenjske sile ste imeli. Kaj vse ste želeli ustvariti in doseči. Kako radi bi še živeli, da bi vse te cilje tudi dosegli. A kaj, ko sile narave niso v naših rokah. Vaša življenja, so žal morala ugasniti. Štiri sveže gomile. Sprašujemo — zakaj je bila usoda tako kruta. Morda je res, kar pravijo, da umre mlad, kogar ljubijo bogovi.

Zagrnila vas je domača zemlja, zasulo cvetje. Ne bomo se več srečali, si tislili roke, se pomen-

kovali o gorah, o željah, o ciljih. Prijatelj! Del nas samih je z vami v vaših grobovih. A gore, ki so nas združevale doslej — ostanejo. Ponosne, včasih nasmejane v soncu, včasih mrke v viharju, bodo zle na vaš zadnji dom. Mi, vaši prijatelji z gora vam obljublamo, da ne bomo

pozabili na vas, saj ste darovali za gore, katere ljubimo tudi mi, največ, kar morete — svoja mlada življenja.

Ko bomo v dolini kovali načrte, ko nas bodo pota spet vedla tja v kamnite robe, kjer bomo premagovali težave, boste v mislih z nami.

Janez Krušič

IZ PLANINSKE LITERATURE

DER TOURIST, 1967/11, glasilo Deutscher Wanderer und Bergsteiger Verband (DWBV), urednik Eva-Ursula Petercit, 8023 Dresden, Reichenberger str. 11. Naši stiki z alpinisti DDR (Vzhodna Nemčija) od l. 1965 so omogočili, da prejemo redno tudi njihovo glasilo, ki pa ni namenjeno samo alpinistom, ampak vsem športom v naravi. V tej številki na uvodnem mestu poročajo o Pamiru 1967 in o vzponu na Pik Lenina, kj da je »eden od najlažje pristopnih sedemtisočakov na zemlji«. Alpinisti iz DDR so se odločili za pristop preko Pik Razdelnaja (6148 m) in zapadnega grebena, smer, ki jo v SZ ocenjujejo s

Va, opravili pa so tudi dve aklimatizacijski turi. V Pamir so iz Berlina dospeli z avionom.

ALFONSO BERNARDI, IL MONTE BIANCO, založba Zanichelli Bologna 1966. Delavni planinski publicist Bernardi je s to knjigo objavil drugi del velikopotezno zasnovane monografije o Mt. Blancu. Ni se zbal nobenega truda, da bi v monografiji združil vse najpomembnejše »avtorje«, ki poznajo zgodovino in svet okoli »strehe Evrope«. Cerutti piše o gospodarstvu tega masiva, Tosca o flori, Tortanese o favni. Poglavlje »Un secolo di alpinismo« je razdeljeno po deležu posameznih narodov, napi-

salil pa so ga Angleža Danger in Broun, Roch, Maix, Mazeaud in Chabod. Končno so v knjigi opisi prvih vzponov v masivu, ki so jih napisali najboljši alpinisti sveta. Kdor bo pisal v Mt. Blancu, bo šel težko mimo te lepo ilustrirane knjige.

ALI IMA TRENTSKI FESTIVAL KAKO BODOČNOST? Tako se vprašujejo mnogi ljubitelji vsega, kar nam pripoveduje tako ali drugače o gorah in ljudeh v njih. Kdor je kdaj obiskal Trento, ne navadno mikavno južno tirolsko središče, v dneh zdaj že svetovno znanega festivala, planinskega in prirodoslovnega filma, je odhajal sicer poln lepih vtisov, zraven pa tudi po vsaki predstavi z grenko slino, da festivalu oziroma filmom, ki jih je gledal, nekaj manjka. Sijajno organizirane ekspedicije, vse v fotogeničnih barvnih kompozicijah, združenih z vsem, kar pisanega nudijo daljne eksotične dežele, uspešni prvenstveni vzponi, razburiljivi plezalski prizori, lirične pokrajinske impresije, divjačina v tropih in v prvem planu, ognjeniki in gejziri in ves diapozon pokrajinskih posebnosti na planetu, vse to je kljub silnemu obsegu vendarle zelo skromna filmska tematika. Manjka ji tisto, kar snov oblikuje in navdihuje, manjka ji tvornosti, duha. Kam naj iz te zagate krene festival? Nedvomno k strožjemu izboru filmov: Na vrsto naj bi prišli le tisti filmi, ki navadno teme obravnavajo na nenavaden način ali igrani filmi s temo »gora«, kakor so nazadnje pokazali Rusi. Drug izhod bi bil, če bi se ozka tematika »gora in raziskovanje« interpretirala bolj ve-

likopotezno, če bi se pritegnili drugi športi in raziskovalno delo na širšem področju. Tako kritiki in novinarji iz vsega sveta ter trentska publika so pokazali tudi na festivalu l. 1967, ki se ga od Slovencev nabadeti ni udeležil, da je šel dosednji festivalski menu »čez rob«.

FELICITAS VON REZNICEK, VON DER KRINOLINE ZUM SECHSTEN GRAD, 280 strani, 40 slik, 25 DM, založba Das Berglandbuch, Salzburg. O avtorici smo že poročali, prav tako o njenem delu za zgodovino »ženskega« alpinizma, za katerega smo pri nas pridobili prof. Barbko Lipovšek-Ščetinin. Pravi, da je to ena od najmikovnejših knjig o zgodovini alpinizma sploh, da je mnogo več kot samo avtobiografije velikih alpinistk, da celo več kot Exupéryjev portret Rebuffata. Posebna vrednost te knjige je to, da je avtorici uspelo uiti šabloni alpinistične literature, čeprav je pisateljica nagnjena k temu, da personificira gore in da se npr. Helena Schimke z goro pogovarja. No, tudi najlepša palača bi bila le umetno sestavljen kup kamenja, če ne bi bil pred njo obljuden — trg.

SEVERINO CASARA, nekdanji Comicijev plezalski tovariš, je v založbi Tamari v Bologni izdal »Falle e folletti delle Dolomiti«. Avtor je zbral bajke, pravljice in legende iz Cadore, to je dežele med Boito, Piavo in Ansiei. Danes ni več lahko, če zbiratelj hoče nabrati kaj novega, kajti tisto življenje je že davno mimo, ko so si ljudje ob topli peči pripovedovali take reči.

ANDRÉ ROCH, VRHOVI NA HAUTE ROUTE. Rochova knjiga o vrhovih med Mt. Blancom in Saas-Fee čaka že na četrto izdajo. Haute Route je danes še vedno najmikavnejša smučarska tura, ki povezuje Chamonix s Saas-Fee. Najnovejša izdaja tega vodnika seznanja srečnega potnika tudi o vseh tehničnih pridobitvah, ki so v marsičem spremenile okoliščine »visoke poti«. Posebna pridobitev so risbe in skrbno izbrane fotografije.

PARAMAHANSA JOGANANDA, avtobiografija jogija, je knjiga, ki bo zanimala vsaj nekatere od tistih, ki jim je himalaizem čustveno blizu. Jogananda pripoveduje o svojih mladih letih, o svojem hrepenenju po himalajskih svetih močeh, svojih ponesrečenih vzponih, študiju in o delovanju v Ameriki. Važnejša od te zunanje življenjepisne lupine pa mu je »notranja« biografija, meditacija, znanost Krija Yoga: »Človek je iz duha, ima pa telo«. Jogananda nam odpira docela tuj svet: 3000 let staro indijsko zgodovino in njene čudeže, materializacijo, obujanje od mrtvih, indijsko modrost in prepričanje, da je združljiva z zapadnjaško znanostjo, nekaj podobnega, kar smo brali nekoč v Spenglerju, samo iz vzhodnjakega stališča. Knjiga je dokument sveta, ki je verjetno zapisan velikim spremembam, ne nazadnje zato, ker ga človek hoče do kraja odkriti. Zato je zoper moderno »znanstveno« teologijo, demitologizirano biblijo in podpirajo prepričanje v naivna zamaknenja, ki da so možna in tudi potrebna v dobi modernega managerstva.

75-LETNICA SPD V HALI TIVOLI

Ena od prireditev za 75-letnico SPD je bil tudi kulturno zabavni večer v hali Tivoli, 5. 3. 1968, ob 20. uri. Združila je vsi Slovenci, iz vseh krajev so prišla močna zastopstva PD, navzoči pa so bili tudi ugledni predstavniki oblasti in družbenih organizacij. Večer je priredila RTV spoznamo s PZS. Uvodno besedo je spregovoril predsednik PZS dr. Miha Potočnik. Med drugim je dejal:

Z današnjim kulturno-zabavnim planinskim večerom se želimo primerno spomniti ustanovitve SPD 27. februarja 1893 in s tem organizacije ter dejavnosti, ki zdaj že 75 let prevzema mnoge slovenske ljudi. Seveda je zelo težko izmeriti, premeriti in pravilno oceniti vse delo in pomen, ki ga ima za kulturo in telesno rast našega naroda slovensko planinstvo. Dobršen del tega vidimo, še mnogo pa je skritega, celo pozabljenega. Podobno kot je Janko Mlakar ogovoril v Vratih ob izviru Bistrice pod mogočno sevarno steno »snežnikov kranjskih siv'ga poglavarja« starega mojstranskega pastirja: »Oča, velik je Triglav!«, in mu je ta odgovoril: »Velik je, velik, — ampak, koliko ga je še v tleh!«

Slovenija je najbolj vzhodna alpska dežela. Njene gore in hribi niso tako mogočni in visoki, kot so drugod v Alpah in še kje po svetu. So pa med najlepšimi, najprijaznejšimi in najpestrejšimi.

MONGOLSKI ALPINISTI so bili lani dva tedna gostje vzhodnonemških alpinistov. Vodila sta jih trener Baču Ligden in Gombo Zending, zdravnik je bil dr. Šagdar Sarvin, filmar Sanabazar Badnabazar, Canzar Jadanin, učitelj in Gelejšine Batmonh. Tolmača je poslala mongolska ambasada. Dogovorili so se, da bodo Nemci tudi v l. 1968 gostje v gorah mongolske socialistične republike. Mongolski alpinisti so si ogledali plezalski vrtec Hahnstein in brezno Satanskopf in pokazali enake sposobnosti kakor nemški gostitelji. Naš znanec Däweritz je v svojem nagovoru slavil alpinistično tradicijo v tesno, zavestno povezavo med športnim dejanjem in bojem za socialistično nemško državo.

DNEVNIK IZ MATTERHORNA, iz severne stene te najlepše gore, je pisal naš znanec Kurt Richter, vodilni plezalec vzhodnonemške naveze, ki je tudi v naših stenah zapisala neizbrisno svoje ime. Pet dni pred smrtno nesrečo v Eigerju je pokojni Richter zapisal: »Nič nas ne more ukloniti. Prišli

Vsekakor svet, ki ga komaj tangentalno poznamo, ki pa je vreden, da ga spoznamo natančneje, posebno če stremimo za alpinističnimi doživetji na vzhodu, za katerega so tako značilni.

smo tako visoko, da bomo dosegli vrh tudi v slabem vremenu... Noč je dolga, mrzla, neudobna. Megla se podi v globino, nad nami zvezde in jasnina. Se malo in megla ni več. Sijajno je, gledati ta gorski svet in tam doli zermattske luči. Srečen sem, da sem tu, v steni...« Nemška četvorica je preplezala severno steno Matterhorna v 16 urah 16. in 17. 7. 1967. Vsi razen Warmutha so bili »mojstri športa«. Nesreča jih je zadela v »morilski« severni steni Eigerja, ki ima 55° absolutnega nagiba, tri velika snežišča, ki se pno v sredi stene z naklonom 55° do 60°, vmes pa so pragovi, počli, stebri in žlebovi. Pod vršno steno je »Beli pajek«, snežišče, ki proži v globino kamenje in plazove in pomeni stanovitno objektivno nevarnost v tej skoraj 2000 m visoki steni, ki je znana še po nevarni krajevni klimi, saj ujame severno vreme iz prve roke, vse nevihte butnejo v njegovo temno severno čelo. Če pride do neurja, je težko priti čez steno tudi najboljšemu med najboljšimi.

Plezalci iz Dresdenu so šli v to steno pripravljeni tehnično in moralno, saj so imeli za seboj velike izkušnje in lepe uspehe. Več dni so si steno ogledovali in jo študirali, vreme je bilo stanovitno. Radovedneži, ki so jih opazovali, so potrdili, da so spodnji del stene preplezali naglo in zanesljivo. Vstopili so ob 13,30 in se

namenili bivakirati v »Lastavičjem gnezdu« nad Hinterstoisserjevo prečnico, od koder bi naslednji dan štartali v težji del stene. Nesreča je prežala nanje v višini 2900 m, med »težavno počjo« in Hinterstoisserjevo prečnico. Ker je steno od časa do časa zagnila megla, opazovalci iz Kleine Scheidegga nesreče same niso videli, temveč le padec, zato pravih vzrokov nesreče ne bomo nikoli zvedeli. Verjetno pa gre za objektivni vzrok, za zapadno kamenje. Däweritz in Hering sta še isti večer vstopila v steno, bivakirala in jih drugo jutro našla v grapi zapadno od »prvega stebra« razen Kalkbrennerja. Helikopter je ponesrečence rešil neposredno iz stene; prvi tak primer v zgodovini gorskega reševanja. Akcijo je vodil Schwendener, šef grindelwaldske reševalne službe SAC.

Čim so v Dresdenu zvedeli za nesrečo, so trije funkcionarji DWBV odleteli v Švico in pomagali urediti vse za prevoz in druge formalnosti. DWBV je dostojno odgovoril Springerjevi »Bildzeitung« (Zap. Nemčija), ki je ob nesreči prinesel članek z bedastim naslovom »S skrivnim naročilom v morilski steni?«

PAMIR je bil 15 let na listi mojih največjih želja, pravi Erich Vanis na začetku svojega opisa avstrijske pamiške ekspedicije 1967. Od l. 1952 je vlagal prošnjo na ambasado SZ, na avstrijsko zunanje ministrstvo in na avstrijsko-sovjetsko društvo. Od l. 1958 se je Pamiru približeval — do Kavkaza, vendar Pamir zato ni bil zanj nič manj skrivnostna dežela. Videl je že Tatre,

šimi. Slovenci kot alpski gorski narod smo močno navezani na svojo domačo deželo, na svojo rodno grudo, in smo nanjo po pravici tudi zelo ponosni. Tudi če smo popotniki po tujih deželah ali izseljenci, smo vedno in povsod vsaj z eno nogo in vsaj s polovico svoje misli domotožno na domačih tleh, med svojimi gorami, griči, vinogradi, na kraški burji, ob slovenskem morju, v svojih gozdovih, ob svojih studencih, potokih, rekah in jezerih.

Ni čudno potemtakem, da je naša razgibana in bogata pokrajina navdihovala ne le naše prednike in pravljicarje, ki so nam z »Zlatorogom« dali eno najlepših bajk na svetu, temveč tudi mnoge domače in tuje pisatelje, pesnike, slikarje, glasbenike. Gorska pokrajina in narava vzbuja globoka čustva, budi domišljijo in ustvarja praznično razpoloženje.

Mar je potem čudno, če so Hauptman, Korenčan in Škof julija 1892, ko so se povzpeli na vrh Stola, sklenili, da bodo zbrali in navdušili še druge planince za ustanovitev slovenskega planinskega društva? To misel so jeseni istega leta povzeli »piparji«. Pripravljalni zbor za ustanovitev je bil 15. oktobra 1892 v gostilni pri Mraku, dne 27. februarja 1893 pa je bilo na ustanovnem občnem zboru pri Maliču (dancšnja NA-MA) ustanovljeno Slovensko planinsko društvo (SPD) »v namenu« — kot je v vablu pisal Slovenski narod, »da ohrani slovensko lice slovenskim goram«. Prvi predsednik je bil do leta 1908 prof. Fran Orožen. Še isto leto, 1893, sta bili ustanovljeni kot prva kamniška podružnica in kmalu za njo še savinjska podružnica SPD v Gornjem gradu.

Himalajo, Kilimandžaro, Kavkaz, obredel vse Alpe. Pamir mu je padel v naročje marca 1967. Sovjetskemu predsedniku Podgornemu so pri sprejemu na dunajskem dvoru sporočili željo avstrijskih alpinistov in njegova privolitev je prišla o pravem času: Nepal in Pakistan sta zaprla svoje meje, Pamir je bil idealen ekvivalent za Himalajo, Karakorum. Vanisu je zdaj 40 let. Ni se lahko odločil, ker je pravkar zapravljal svoj dopust v Keniji, družina in služba sta mu stala nasproti. Končno se je vdal, čeprav mu je — vsaj družina — dala »skrajno zadržano soglasje«.

Vse opravke pri sovjetskih oblasteh je prevzelo sovjetsko-avstrijsko društvo. Udeležence so izbrali iz vrst ÖTK (Österr. Touristen klub), TVN (Naturfreunde), ÖAV (Österr. alpenverein) in ÖAK. Od 14 udeležencev je bilo kar 8 članov ÖAK, torej izbranih alpinistov iz vrst tega ekskluzivnega kluba: Hoyer, A. Huber, K. Kosa, dr. K. Kubiena, ing. P. Lavička, E. Vanis, E. Weigluny. 21. julija so odleteli z 900 kg zračnega tovora. Poravnali so tudi 350 000 aš. stroškov, deloma iz svojih žepov, deloma iz privatnih subvencij in subvencij planinskih organizacij. Na letališču Schwechat se je poslovil od njih predsednik ÖAK dr. Rind, tri ure nato jih je Aeroflot že postavil v Moskvo. Tu so tri dni čakali na zvezo z Azijo, kamor so leteli sedem ur ponoči od 24. na 25. julij. Prileteli so v Oš in še isti dan nastopili 250 km dolgo pot s tovarnjaki proti jugu, pri čemer so prekalili tudi 4000 m visoki prelaz Taldik in Kysyl, rdečo

reko. Popoldne 26. julija so bili na bazi, ca. 70 km kitajske meje, na črti Bombay—Ravalpindi—Omsk, na 73° vzhodne dolžine in 39° severne širine na črti Ankara—Peking. Baza je bila na višini 3700 m pod severno steno Pik Lenina, sredi rajde visokih gora. Nemška literatura (Willi Rickmer-Rickmers 1913 in 1928) jih o steh, porasli s planikami, na kateri so se utaborili, ni mnogo poučila. Tudi Sir John Hunt l. 1962 te strani ni spoznal. Bili so odvisni od ruske literature, ta pa ve povedati o tej pokrajini zelo malo. Pri roki ni bilo nobene primerne fotografije severne in vzhodne stene Pik Lenina in nobene besede o sosesčini tega vrha. Pač pa so tu našli elito sovjetskih alpinistov in pionirje sovjetskega alpinizma od l. 1930 do l. 1950. Toda tudi oni niso dajali nobenih podatkov o prvopristopniških vzponih. Zanje je Pik Lenin zaradi svoje višine mikaven, sosesčino pa omalovažujejo. Alpinisti, ki se je tiste dni vršila in ki so se je udeležile skupine iz Vzhodne Nemčije, Poljske, ČSSR, Madžarske, Bolgarije, Jugoslavije, Italije, bi lahko odkrila vrsto novih vrhov in smeri. »Verjetno je bilo med tujo elito mnogo takih, ki bi to radi hoteli in zmogli«.

Avstrijci so se odločili za tri aklimatizacijske baze v različnih smereh. Pri tem je imela naveza Weissensteiner največjo težavo, kako bresti in prebresti ledeno reko Ačik-taš. To kakor druge je možno prebresti samo zgodaj zjutraj, ko voda upade za kake pol metra, pa kljub temu še seže do pasu. Pri enem takih podvi-

gov so komaj rešili tolmača Volodjo Kulaga, drugi pa se je Rolf Walter prehladil in dobil pljučnico. Reševalna služba je po radiu poklicala vojaški helikopter, ki je bolnika odnesel v Dušambe, deset dni nato pa je bolnik že stal na vrhu Pik Lenina (prej Pik CDSA).

Sele tretja aklimatizacijska perioda je veljala višjim špirom v Pamiru. Devet Avstrijcev je stopilo na 6104 m visoki Pik Spartak, trije z Vanisom na čelu pa še na Pik Edinstva (6673 m) v verigi Sulumar. Na Pik Edinstva je l. 1955 prvič prišla sovjetsko-kitajska ekspedicija pod vodstvom J. Beleckega. »Dve rdeči zastavi sta zaplapolali, govori o trajnem prijateljstvu obeh velikih narodov so izveneli in gora je dobila ime. Doklej se bo držalo to ime?« pravi Vanis. V južnem grebenu Pik Lenina je 6852 m visoki vrh, ki so ga krstili za Vrh Moskva-Peking, zdaj pa že pravijo, da je brez imena. »Menim,« pravi Vanis, »da je bilo za sovjetsko oblast manj mučno, alpiniste pa bi manj mešalo, če bi tudi v SZ gore dobile svoje ime po geografski legi, po sosednjih dolinah, ledenikih. Ta imena v splošnem zdrže dalj kot politične parole.« Na Pik Edinstva so prišli ob 15.30. Na jugozahodu so videli Karakulsko jezero in verigo Kašgar, kitajsko mejo. Na zapadu so spoznali ledenik Saukdara, po katerem so l. 1928 hodili prvi gostje Pik Lenina. Schneider, Allwein in Wien proti prelazu Krylenko. Onstran tega ledenika sta štrlela v nebo Pik Moskva-Peking in Pik Lenina. Na vrhu je Vanis mnogo fotografiral pa so mu ozebli prsti, ko je menjal ob-

Ko praznujemo letos 75-letnico ustanovitve SPD, je to samo obletnica organizacije in organiziranega dela. Planinstvo samo pa je na Slovenskem veliko starejše. 26. 8. 1778 so bili Bohinjci Luka Karošec, Matevž Kos in Štefan Rožič, ki so vodili ranocelnika iz Stare Fužine Lovrenca Wilomitterja, prvi na vrhu Triglava. Prvi slovenski alpinist Valentin Stanič je bil kot prvi pristopnik že leta — 1800 na vrhu Grassglocknerja. Prva vpisna knjiga je bila že leta 1862 v Logarski dolini. Bohinjski kaplan Ivan Žan je že 1872 ustanovil društvo »Triglavske prijatelji«. Prvo planinsko zavetišče v naših gorah »Triglavski tempelj« na Ledinah za današnjo »Planiko« je bilo odprto 8. 9. 1871.

V tistih časih se je po naših gorah že močno razbohotil nemško-avstrijski alpenverein, ki so mu graditelji germanskega »mostu na Adrijo« namenili osvajalsko in potujočevalno vlogo. Tako je SPD že od vsega začetka nosilo v sebi trajen in vztrajen pečat narodnega odpora, samobrambe in ohranjanja slovenske podobe in slovenske samobitnosti naših ljudi in naših krajev. Vsekakor ni naključje, če je med drugo svetovno vojno tudi naš narodno-osvobodilni boj, v katerem so planinci v velikem številu neposredno sodelovali, za svoj simbol odpora imel Triglav, ki je še danes sestavni del grba naše slovenske republike. Na naše gore smo se vedno naslanjali v boju za obstanek, pomenile so nam znamenje trdnosti, ponosa in nepremagljivosti.

Ob ustanovitvi je SPD štel 225 članov, leta 1914 — ob izbruhu prve svetovne vojne, okrog 3500, leta 1941 — ob izbruhu druge svetovne vojne pa okrog 11 000 članov v 31 društvih. Leta 1946

jektiv, tako da se mu je posnela koža na prstih. »Taki so bili, kakor klobasice, ki so predolge v vreli vodi.« Ponoči jih je intenzivno lečil, vendar je bilo zjutraj na ležišču mnogo krvavih lis.

12. avgusta je 13 avstrijskih alpinistov po severovzhodnem grebenu prispelo na Pik Lenina (7134 m). Le Schönberger je ostal v šotoru zaradi poškodbe na nogi. Glavni cilj ekspedicije je bila vzhodna stena, dotlej še nepreplezana. To jim je svetoval moskovski alpinist Vladimir Kisel, ki je l. 1966 predaval na Dunaju. Nekoliko je podobna Brenvi v Mt. Blancu in je največji problem v Pik Leninu. Od 12. do 14. avgusta so steno preplezali Hoyer, Kosa, Weiguny po ledeni ostrogi, visoki 1800 m, ki nosi odslej avstrijsko ime. Prišli so čez o pravem času, lepo vreme so ujeli le še za rep. Druga naveza je prečila ledenik Pik Lenina s prelaza Krylenko prek Pik Razdelnaja (6148 m), tretja je vzela na muho severno steno Pik Lenina, ki jo je prvi preplezal leta 1958 prof. Kisel. Ker je bila naveza na prelazu Krylenko, ni bilo primerno, da bi sestopila v vnožje. Odločili so se, da gredo na vrh in z vrha v sestopu premagajo 2000 metrov strmega srena in ledu. Ing. Lavička in Vanis sta iz tabora II v višini 6800 m v dveh urah dosegla vrh Pik Lenina in našla tu dva doprsna kipa Lenina, orjaško sovjetsko zastavo, zastavo vseh udeležencev alpinade in 70 cm visoko jekleno piramido z napisom za 50-letnico oktobrske revolucije, v kateri je vpisna knjiga. Načrt za piramido je naredil ing. Vitalij Abalakov, ki je bil drugi na Pik Lenina.

Vihar je avstrijsko navezo pognal z vrha 100 m nižje. Tu sta skozi strm žleb vstopila v severno steno, da opravita prvi sestop po njej. Sneg je bil zelo spremenljiv, tu zbit, tam osrenjen, tu opočen, tam pršen in ves v zametih, sem in tja v klozah in požledu. Sestopala sta v megli, menjaje se v vodstvu, vsak raztežaj je pomenil 20 m sestopa v globino, ali kaj je to pri 2000 m in še v megli, ki se je podila po severni strani! Že sta hotela napredovati brez varovanja, ker se jima je zdelo, da se jima sestop prepočasi odseda, ko se je ing. Lavički udrla kloza in zgrmela v globino, vlekla pa za seboj tudi njega. Vanis je z varovanjem preko ramena obdržal tovariša, varovala pa sta potem še deset raztežajev. Medtem sta se prepričala, da sneg v steni ni plavovit, zato sta pohitela in okoli štirih popoldne prišla do tja, ko se stena položi na 40°. S hrbtom proti steni sta sestopala vstric in kmalu začutila, da ju ne grize več mraz, marveč lakota in žeja. Že sta bila v višini 5800 m, si privežala dušo, slekla vestone in prišla brez težav na Leninov ledenik. Sestop po severni steni je bil lažji, kot sta pričakovala. Ob 21. uri sta bila že v avstrijskem šotoru na višini 4250 m.

Poleg štiridnevnega prečanja Pik Lenina, ki so ga opravili Huber, Weissenteiner in Michlmayr, je ekspedicija zabeležila še en uspeh. Rolf Walter, ki je pred 14 dnevi obolel za pljučnico, je s prelaza Krylenko v 10 urah prišel na vrh Pik Lenina in sestopil v tabor II, torej uspeh, ki so ga dosegli tudi Erwin Schneider in Nemca Wien in Allwein l. 1928.

Ker niso pustili za seboj nobenega znamenja, Rusi niso nič kaj verjeli v tako dejanje pred 40 leti. Po Walterjevem vzponu in sestopu so spremenili svoje mnenje, sledili so intervjuji, ing. Erwinu Schneiderju pa so po Vanisu izročili »značko Pik Lenina«, ki jo dobi sleherni obiskovalec tega vrha.

Sledilo je slabo vreme in nato so Avstrijci nekaj dni prebili v bazi z »alpinisti vzhodnega bloka«. Vanis hvali oskrbo in gostoljublje. Vsak dan sveže meso, sadje, zelenjava! Kaj takega v Himalaji ni, za vse se je treba pobrigati, tu pa še »mizica pogrnjena«! ni bilo treba reči in vse je bilo na krožniku. V sožitju z alpinisti drugih narodov so se sklepala prijateljstva, prav tako pa na skupnem potovanju v Oš. »Bil je to triumf skozi pečeno bravino, sadje in kumis, kobilje mleko. Bil je to pogled v drugi svet. V gmenju konjskih kopit smo slišali, kako drve džingiskanove horde skozi stepe. Svet, ki je danes še prvobiten, divji, svet ki s to generacijo tudi izumira.«

21. avgusta so prišli v Oš, 23. avgusta v Moskvo, 27. avgusta pa na Dunaj, skoro teden poprej, kakor so računali.

LEDENIK ALETSCHE je največji ledeni veletok v Alpah. Teče iz Jungfraujocha (3475 m) do višine 1500 m, ima torej 1975 m višinske razlike pri 22,3 km dolžine. Njegova površina meri 137 km² leži med najlepšimi štititisočaki med njimi so Mönch, Jungfrau in Aletschhorn. V višinah vsako leto pridobi 4 do 6 m snega, vendar pri jeziku zadnja leta stanovitno kopni, se taja, usiha. Od l. 1961

smo začeli sicer s 34 društvi pa le z 9235 člani in s 47 v celoti ter z 28 delno požganimi in izropanimi planinskimi domovi in kočami. Danes pa imamo 103 društva v vseh krajih Slovenije — tudi v »negorskih« krajih, na primer v Murski Soboti, Ljutomeru, v Beli krajini, ob morju v Kopru itd. — Za letošnje jubilejno leto smo si zastavili nalogo, da moramo leto zaključiti s 75 000 člani. Tako naj bi bil vsak dvajseti Slovenec organiziran aktivni planinec.

Iz skromnega planinskega društva v prvih desetletjih se je po narodni in socialni osvoboditvi v svobodni domovini slovensko planinstvo nenavadno razraslo in razvilo. V tem je delo mnogih slovenskih rodov. Planinska organizacija ne dela le za svoje člane, temveč za vse ljudi, ki si želijo aktivni počitek in sprostitve v naših čudovitih gorah. Razveseljivo je, da je med temi obiskovalci zelo veliko mladih ljudi, ki dandanes v življenju slovenskega naroda in za njegovo bodočnost veliko več pomenijo kot pa tista manjšina, ki se dolgočasi v brezizglednosti in črnoglednosti »asfaltne džungle« ali »sladkega življenja«. Dobro je, da je med mladimi in starimi največ delovnih ljudi, ki s planinstvom dostojno dopolnjujejo svoje vsakdanje delo in življenje.

S tem, da slovenska planinska organizacija dandanes kolikor se le da vzorno skrbi za 175 planinskih domov, koč in zavetišč ter za tisoče kilometrov planinskih poti in s tem za pomembno vejo našega turizma, da skrbi za planinsko in človečansko dobro vzgojo, predvsem mladine, da s svojim Planinskim Vestnikom in drugimi planinskimi publikacijami doprinese svoj delež k slovenski kulturi, da skrbi za varstvo narave v gorskem svetu, da goji planinski film in fotografijo,

do l. 1963 se mu je jezik posušil za blizu 40 m. Jeseni l. 1963 je konec jezika segal do višine 1492 metrov, naslednja leta pa je še pojemal. L. 1927 je imel še pri jeziku debelino 180 m. Od leta 1927 je na kubaturi izgubil 2300 milijonov m³. To so velikanske izgube, vendar je ledenik še vedno veličasten. Če bi izgubo porazdelili enakomerno na vso površino, se je ledenik gruznil vase za celih 16,5 m. S seizmičnimi meritvami (odmevi, ki nastane pri razstrelitvah na površini) so poskusili izmeriti debelino ledu. Najdebelejši je na Concordii, 800 metrov. Pri kočah Concordia znaša debelina 500 m. Če bi led tu izginil, bi na Concordii nastalo visokogorsko jezero. Brzina, s katero ledenik teče, je 200 m na leto, vsak dan torej 55 cm. Najhitrejši tek je blizu Concordie, kjer je pritisk od zgoraj najmočnejši in ima ozek pretok, ki ga stiska prakamenina.

TIRIČ-MIR je bil do l. 1967 norveška in češka gora. Lani pa je na to 7700 m visoko goro stopil prvi Avstrijec Kurt Diemberger in to z Japoncem Masaakijem Kondo. Stopil je na njeno temo po svoji poti preko 7300 m visokega Tirič-Mir W IV in preko 7070 m visokega Nobaisum Zorn.

GESÄUSE je dobilo svojo panoramsko cesto. Teče od Admonta (641 m) na Kaiseru (1504 m) do koč polkovnika Klinkeja. Cesta je 5 m široka, največji strmec znaša 12 %.

VINSON je najvišja gora na Antarktiki (5138 m). Lani je dobila svoj prvi obisk, bil je v resnici v

znamenju mednarodnega sodelovanja, saj je naveza enajstih združila enajst narodov. Ekspedicije so se udeležili po en Rus, Novozelanec, Avstralec, Norvežan, Afričan, Argentinec, Japonec, Čilenec, Belgijec, Amerikanelec in Francoz.

ISSYK-KUL je ime velikemu jezeru v kirgiški republiki v SZ. Na južni obali tega jezera bodo zgradili rekreacijski center, pravijo da take klime zlepa ni na svetu, ker združuje vse dobre strani visokogorske in morske. Prvih 10 milijonov rubljev je že določenih za to.

130 PLANINSKIH KOČ ima Bolgarija. Nekatere so že pravi planinski hoteli. Planinci se tam združujejo v turistični zvezi, ki šteje 800 000 članov. Zveza prireja vsako leto tekme, ki se jih udeleži 25 000 športnikov, med njimi tudi jamarji, ki imajo v zvezi kar 40 klubov.

PICO DE TURQUINO (2560 m) je najvišji vrh na Kubi. Tudi socialistična republika Kuba vidi v planinstvu dragoceno sredstvo za rekreacijo in vzgojo. Častna dolžnost članov enote socialistične stranke na Kubi je, da vsaj enkrat stopijo na najvišji vrh svojega otoka.

VZHODNA STENA PIK LENINA je visoka 1800 m. Bila je glavni cilj avstrijske odprave na Pamir, lotili so se je Hoyer (OAK, OAV Edelweiss, Dunaj), Karl Kosa in Erwin Weilguny (oba OAK, OTK Dunaj). Boči se nad prelazom Krylenko (5800 m) in nekdanjim vrhom Peking-Maskva

(zdaj kota 6800 m) in je več km dolga. Levo od vpadnice vrha Pik Lenina se po steni proži strmo rebro proti ledeniku Saukdara. To rebro so izbrali Avstrijci za svojo pot proti vrhu. Hoyer piše o tem: Tisoč km me loči od te stene, mnogo sem doživel po tistem vzponu. Vendar mi dnevi na Pik Lenina niso preteklost. Če mislim nanj, se mi zdi, kakor da sem še vedno tam. Pred nami se vzpenja v nebo narobe obrnjena »Brenva«: Sentinelles Rouge je tu preložena malo proti desni, klasična smer bolj proti levi. Smer »Major« in neštete smeri preko »La Poire« (Hruške) teko preko visečega ledu. Ledeni stebri kipe v višino drug ob drugem.

Po dveh bivakih, razmeroma zelo udobnih, so bile glavne težave za njimi in že so videli, da so v mogočni gori vklesali že drugi avstrijsko ime na prvenstveni spisek. Klasična smer v današnjih časih! 1000 m klasičnega vzpona po steni, nato še strm sneg, naporen, tudi kočljiv, a vendar ne več tako kot v steni. Vrh se je odmikal, veter je pritiskal, vsakih deset korakov duškanje, končno greben, grebenski veter, na vrhu pa solze in smeh od neznanske sreče.

HELLEPART je bil znan plezalec, posebno pa se je proslavil pri reševanju Italijana Claudia Cortija avgusta 1957 iz severne stene Eigerja. Cortija je pogumni Hellepart, ki se je iz vrha spustil 300 m v globino severne stene, takorekoč iztrgal iz krempljev smrti. 42-letni Alfred Hellepart je umrl v rodnem Münchenu deset let po tem reševanju avgusta 1967.

da se z alpinističnimi dejanji doma ter v bližnjih Alpah in z odpravami v tuja gorstva enakopravno povezuje z drugimi deželami in narodi, da s svojo gorsko reševalno službo opravlja humano delo tovarištva in človeške solidarnosti in opravlja še številne druge naloge, opravlja brez dvoma družbeno koristno in za narodno telesno in duševno zdravje važno delo. Kadar to poudarjamo, nam nekateri očitajo, da se družbi vsiljujemo in da smo neskrnjeni. Toda ni neskrnjenosti, govoriti resnico. Nič slabega ne počenjamo; živeti hočemo vsaj včasih preprosto in naravno, želimo, da bi vsi naši ljudje spoznali in vzljubili vsak kamen, vsak grm, vsako drevo, vsak studenec svoje domovine, kot so jih poznali in radi imeli med NOB naši partizani ali kakor danes poznajo svojo domovino in zanjo junaško trpe in umirajo borci za svobodo Vietnama.

S svojim delom se planinci dejavno in enakopravno vključujemo v splošna prizadevanja, da bi zgradili pravično, pošteno, svobodno, demokratično samoupravno družbo srečnih, ponosnih in vsega izkoriščanja, zatiranja ter zlorabljanja osvobojenih ljudi.

Daleč so že časi, ko so se planincem še posmehovali, češ »gora ni nora, nor je, ki gre gor.« Danes v Sloveniji večina ljudi že ve, da so tisti, ki ne zahajajo v gore in v naravo, za marsikaj Francosko ministrstvo za telesno vzgojo je na primer nedavno razglasilo, da bo vse Francoze »postavilo na noge«, se pravi iz naroda vedno bolj lenih in invalidnih posadalcev (pred televizorji, na nogometnih tekmah, v avtomobilih itd.), ki žive v svetu brez lastnega telesnega in duševnega gibanja, napravilo »narod pešcev«. Ali jih ne bi v tem posnemali?

178 PLANINSKIH KOČ je v Romuniji na razpolago planincem in turistom, 45 od teh je urejenih tako, da lahko sprejemajo najbolj izbirčne inozemce. V Karpatih je vsega skupaj 11 000 planinskih ležišč.

LEDENIK COL DE PILLON V SVICI imajo restavracijo v višini 3000 metrov. Gostje prihajajo seveda v gondolah pa tudi z letali in helikopterji. Hotel na Pillonu je gotovo ena od turističnih atrakcij, ki sama na sebi s planinstvom nima nobenega opravka.

SEVEROZAPADNA STENA CIVETTE je odkrila svoj poslednji problem, pravijo, da je to tudi eden zadnjih največjih plezalskih problemov v Dolomitih. Levo od znane Sollederjeve smeri so 30. in 31. julija lani preplezali doslej samo občudovano in opazovano smer Mayerl, Holzer, Reasli in Messner. Prvi mož te naveze je nedvomno Messner. Ista naveza, le da se je mesto Realija navezal Heinrich Messner, je 16. in 17. julija preplezala »Via dell' Ideale« (VI+) v 24 urah. R. Messner poroča, da so našli v smeri 15 svedrovcev in nekaj normalnih klinov. Vse te in svoje so izbili, pustili so le dva in eno leseno zagazdo. Izstopili so v novi varianti, ki nima ledu. Deloma so plezali po mokri skali, celo pod slapovi. Prva sta to smer plezala l. 1964 Armando Aste in Franco Solina.

COULOIR COUTURIER ni nič manj slaven kot Pallavicinijev v Grossglocknerju. Mnogo jih je že prišlo čezenj — skozenj, vendar ne tako kot sloviti Amerikane

Garry Hemming, ki ga je zmozel sam v treh urah in pol. Sentinelle Rouge v Brenvi ni prihranjena za najboljše, vendar toliko težka, da se še vedno beleži, če jo zmore ženska. Tako si je to lavoriko utrgala Yvette Vaucher, vendar ne v navezi z možem, pač pa z Jeanom Staudemannom. Doslej so Sentinelle Rouge preplezale Loulou Boulaz, Erika Stagni, Ingrid Ring in Traudl Zaloudek.

GRŠKI ALPINIZEM se v zadnjih letih razvija bolj, kot bi pričakovali sprčo skromnih prirodnih pogojev. Med drugim so Grki naredili novo smer v severni steni Skolia v masivu Olimpa. Stena je visoka 430 m, težavnost IV—V, preplezala sta jo v petih urah Joannidis in Gounaridis. Na Athosu je Joannidis s Pantoulasom in Spanoudisom v 21 urah preplezal 1300 m visoko severozapadno steno gore Athosa (2012 m), težavnost IV, V. Na Kreti je 2080 m visoka gora Gingilos. Tu je naveza Georgiadis Pantoulas in Spanoudis preplezala 850 m visoko severozapadno steno v 16 urah, težavnost IV—V. Slani otok Evbeja premore 1225 m visoko goro Mikro Kandili, ta pa 550 m jugozapadno steno. Preplezali so jo Pantoulas, Galinos in Konstantinidis v šestih urah in pol.

PIERRE MAZEAUD, znani pariški plezalec, univ. profesor, sijajen diskutant in filmar, je kakor znan, naslednik Mauricea Herzoga v de Gaullovi vladi. Med drugim je napisal tudi knjigo »Med Montblancem in Montmartrom« (»Stopnje proti nebu«). Ker je ena najbolj znanih francoskih alpi-

stičnih osebnosti, povejmo še to, da se je lani drugič oženil.

VARŠAVSKA ALPINISTIČNA SKUPINA šteje 500 plezalcev. Do Tatre imajo 400 km, do prvega plezalnega vrta 250 km. Že pred vojno so za skalo našli nadomestek v predmestju Bielany: 400 do 500 let stare hraste, 5 do 7 m visoko plezarijo, brez varovanja, višje gori se varujejo preko vej. Drevesa jim nudijo prav vse plezalske vaje: kamine, počti, spuščanje z vrvi, plezanje v legu itd. To hrastovo plezalno šolo je od l. 1958 do l. 1962 privatno vodil Czesław Momatiuk in vzgojil vrsto poljskih plezalcev, ki so že davno prerasli Tatre in posegajo po najtežjih smereh v Alpah.

RAFFAELE CARLESSO, pred 30 leti eden najuspešnejših italijanskih plezalcev, zdaj 59 let star, je še vedno aktiven. L. 1966 je plezal še najtežje ture v Val Montanaia, l. 1965 je bil prvi v direktissimi vzhodne stene Campanile Val Montanaia, l. 1964 je v 5 urah preplezal Cassinovo smer v severni steni Zapadne Cine, v 4 urah Comicijevo smer v Veliki Cini in direktissimo v isti steni. »Ko bom 80 let star, bom še vedno kos VI. stopnji,« je izjavil. Po poklicu je veletrgovec s tekstilom.

NORMAN G. DYHRENFURTH, vodja AMEE 1964, filmar, sin svetovno znanega himalajskega kronista Günterja O. Dyhrenfurtha, iz Santa Monice v ZDA, je osební znanec bivšega obrambnega ministra ZDA Roberta Strange Mc Namare, ki vsako

Ker se ob slavnostnih dneh in slavnostnih priložnostih govoré po navadi le slavnostne in dobre besede, mi dovolite, da končam, ne da bi navajal tudi stiske in težave, s katerimi se naše planinstvo ta čas ubada. Raje se zahvalimo RTV in vsem sodelavcem, ki so nam omogočili današnji — upam — prijetni planinski večer.

Ob petinsedemdeseti obletnici pa je vendarle kar prijetna zavest, da je v naših vrstah še toliko požrtvovalnosti, nesebičnosti in idealizma. Veseli nas, da številni dobri ljudje o našem planinskem društvu tudi še po petinsedemdesetih letih dobro mislijo. Čeprav je morda nekoliko pretiravala tista telefonistka na »Informacijah«, ki je reševalcu križank na vprašanje, kdaj in kje je Hanibal prekorčal Alpe, rekla: »Ja, tega pa jaz ne vem, to morate pa Planinsko zvezo vprašati, tam vse vedo!«

Večer je v vsakem pogledu uspel.

Isti dan ob 17. uri je bila v magistratni dvorani slavnostna seja GO PZS ob 75-letnici SPD, na kateri je imel slavnostno besedo dolgoletni predsednik PZS tov. Fedor Košir. V delovnem predsedstvu so bili vsi živeči predsedniki naše planinske organizacije: poleg dr. M. Potočnika, Fedorja Koširja, dr. ing. Fr. Avčin, arh. Vlasto Kopač in dr. Jože Pretnar. Seje so se udeležili mnogi visoki predstavniki oblasti in družbenih organizacij, zastopniki bratskih republik in nekateri zaslužni planinci.

leto pride kot turist v Alpe. Lani se je mudil v Alpah tudi Norman G. Dyhrenfurth, to pot ne kot predavatelj o AMEE, temveč kot tehnični in umetniški svetovalec za superfilm »Mož na nylonski vrvi« (Man on a Nylon String). Film snema ameriška »Solar Productions«, zvezda filma je Steve McQueen. Del dejanja bodo posneli tudi v Eigerjevi severni steni. Ne bo manjkalo helikopterjev in drugih modernih osvajačev višin.

ANATOLIJE OVČINNIKOV je eden od najmlajših aktivnih sovjetskih plezalcev. Udeležil se je sovjetske pamiške ekspedicije l. 1966. Opis dela, ki ga je odprava opravila, je izšel v francoskem glasilu CAF in FFM, priznanje, ki ne pade vsakomur v naročje. Takole piše Ovčinnikov: Vsako leto v SZ organiziramo odprave v Pamir in Tien-San. Težavnost ekspedicije je v velikih višinah in neznanih pokrajinih. Zato so člani ekspedicij samo alpinisti, ki imajo za seboj mnogo najtežjih smeri v Kavkazu (Va in b). L. 1966 je bila v ospredju Pic Korženevskaja (7105 m), četrta najvišja vrh v SZ. Doslej je imela obisk le l. 1937, 1953 in l. 1961. L. 1953 je vodil Ugarov, l. 1961 Romanov. Neprehodnost bregov na reki Kuk-su in Fortambek je vedno znova mikala alpiniste. Okolice Fortambeka po pravici imenujejo »srce Pamira«. Tu so ledeniki Fortambek, Walter in Moskvini, tu je Hrabet Petra Velikega, najvišji vrhovi Aiguille de Blaitière med držna dejanja, ki se vežejo nanjo, vpi-sala še ta smuški spust.

Sovjetska taktika ne posnema one v Himalaji. V Himalaji vrhove »oblegajo«, vmesni tabori imajo vsega, kar je treba za slabo vreme, za oddih in za čakanje. Serpe prenašajo tovore, vrh pa ponavadi pade v naročje izbrani »jurišni« navezi. Sovjetski alpinisti nimajo šerp, ves tabor, hrano in opremo nosijo sami, po 35 kg in več. V taboru ostanejo samo bolni ali kako drugače nesposobni.

25. julija 1966 so bili končno zbrani vsi na moreni Walterjevega ledenika. Prileteli so vsi iz letališča Liakhe. Deset dni so se razvedovali in aklimatizirali po vrhovih do 6000 m. Inštruktorji so ocenjevali novince, prebiti pa so morali še zdravniški preizkus. Vsi so bili »potrjeni«. In tako so v treh smereh prišli na vrh Pika Korženevske: po južnem grebenu Četlinova skupina, po jugovzhodnem skupina Romanova, po vzhodnem Bojukov in po jugovzhodni steni še skupina Budanova iz športnega društva »Spartak«, ki je prišla za njimi. Kmalu nato se je mudila tu še vojaška ekspedicija, ki jo je vodil Snegurjov.

SPENCERJEV COULOIR je v Aiguille de Blaitière je švicarski smučarski vodnik Sylvain Soudan prevozil s smučmi 26. septembra l. 1967. Od leta 1945 so se zgovarjali najboljši smučarji, da bi bilo možno to storiti, vendar ne brez velikega tveganja. Tako je Aiguille de Blaitière med držna dejanja, ki se vežejo nanjo, vpi-sala še ta smuški spust.

DEMETZ je ime Tirolcu — Italijanu, ki ga poznajo naši »najstarejši« olimpijci. L. 1924 je bil član italijanske olimpijske reprezentance v Chamonixu in tekmoval v smučkem teku. Zdaj je star 65 let, pa je še vedno dober plezalec. Znan je kot pogumen, zanesljiv reševalec, vreden svojih nekdanih mladostnih dejanj, ki so jim drugovali Detassis, Rezzara, Glück, Demuth, Kerschbaumer, belgijski kralj Albert in Luis Trenker. Danes je znan v Italiji po svojih čestih nastopih na televiziji. Nekaj njegovih znanih smeri: Južna stena Pika Cavazes — po kaminih, kamin v Langkoflu, jugovzhodni raz v Cima Tosa, direttissima v Piz Gralba in mnoge druge.

Planinske zgodbe

KRST NA BRANI

Vneti planinec Blaž je končno nago-voril večjo skupino znancev za prvi izlet v hribe. Izbral so Kemniška sedla. Novinci so bili navdušeni že na poti od Stehovice naprej. Ob prvem skupnem počitku nad Bistrico je hudomušni Blaž začel praviti o krstu novih planincev, kadar gredo prvič v hribe. In eden je že ob iskanju malice našel v nahrbtniku velik kamen. Vsi so se smejali, nekateri pa zelo previdno prebrskali torbice in nahrbtnike. Zlasti Borut, študent. »Jaz se že ne bom pustil!« je resno dejal.

Na sedlu so se vsi odločili še za Brano. Ko so prišli na cilj, je Blaž namignil Borutu, naj vendar pregleda nahrbtnik. Ta je stresal na grušč škalte, puloverje, nogavice v dokaz, da »se le ni dal«. Prav na dnu nahrbtnika je bila v gumijasti palerini zavita 3–4 kg težka skala. Krohat. Celo Borut se je smejal, čeprav mu je bilo nerodno. Spoštljivo je dejal: »Sem saj prispeval drobec k boju teh gora proti eroziji.« In poljubil je skalo ter jo položil prav na vrh Brane.

Tako ali drugače je Blaž krstil vse novince tisti dan. Zvečer, ob slovesu na ljubljanski postaji, so se kur brž zme-nili za naslednjo nedeljo.

Popravek

V PV 1968 (str. 128–130) je prišlo do neljubih pomot pri ilustracijah članka J. Krušica: Pravilno bi se napisali s slikam morali glasiti, kakor sledi:

Str. 128 levo zgoraj:
Winklerjev stolp (2800), smer vzpona (24. 8. 1967)

str. 128 levo spodaj:
Saverno ostenje Lepoga Špiča (2389 m)
1 — smer po vzhodnem steburu
2 — smer po zajedi
3 — kamniška smer

str. 129 desno spodaj:
Stolpi Vajolett
1. Winklerjev stolp (2800 m) smer vzpona in sestopa 24. 8. 1967.
2. Delagov stolp (2790 m) 2 — smer vzpona in sestopa dne 26. 8. 1967

str. 130 levo zgoraj:
Zahodna stena Pordoispitze (2950 m) — smer vzpona 27. 8. 1967.

Ured.

ZDRUŽENE PAPIRNICJE LJUBLJANA

LJUBLJANA — VEVČE

Ustanovljene leta 1842

IZDELUJEJO

SULFITNO CELULOZO I. a za vse vrste papirja

PINOTAN — strojljni ekstrakt

PAPIRJE ZA UMETNIŠKI TISK

ENOSTRANSKO PREMAZANE CHROMO PAPIRJE

ILUSTRACIJSKE PREMAZANE PAPIRJE

BREZLESNI PAPIR za grafično in predel. industrijo
za reprezentativna izdaja, umetniške slike,
propagandne in turistične prospekte, za
pisemski papir in kuverte najboljše kvali-
tete, za razne protokole, matične knjige,
obrazce, šolske zvezke in podobno

SREDNJEFINI PAPIR za grafično in predelovalno
industrijo:

za knjige, brošure, propagandne tiskovine,
razne obrazce, šolske zvezke, risalne bloke,
itd.

KULERJE ZA KUVERTE, obrazce, bloke, formularje,
reklamne in propagandne tiskovine

PELURNI PAPIR bel in barvan

ZAHTEVAJTE VZORCE!

VITERGIN TABLETE

odlično sredstvo
za premagovanje naporov

- pri športu
- pri študiju
- pri delu
- na potovanju

PROIZVAJA:

Tovarna farmacevtskih
in kemičnih izdelkov

LEK

LJUBLJANA

VISOKI C

ČRNI RIBEZ

VISOKI »C« BONBONI

polnjeni z naravnimi sokovi
črnega ribeza, oranže in maline
z dodatkom vitamina C so
okusni in vsebujejo zdravju
koristne in potrebne sestavine

Šumi

LJUBLJANA

TISKARNA JOŽE MOŠKRIČ

LJUBLJANA, Nazorjeva 6

Telefon 21-296

TISKARNA

izdelava vseh vrst tiskovin, katalogov, časopisov, revij in knjig

KLIŠARNA

izdelava vseh vrst eno- in večbarvnih klišejev

KNJIGOVEZNICA

vezava preprostih in luksuzno opremljenih del

ŠTAMPILJARNA

izdelava vseh vrst žigov, pečatov in knjigoveških črk

ETIKETE

v vseh barvah in barvnih folijah

TRGOVSKO PODJETJE

Moda

LJUBLJANA

vam nudi v svojih poslovalnicah:

»MANON«, Prešernov trg 3

»MODA«, Nazorjeva ul. 5

»OTROŠKA MODA«, Cankarjeva 7

»OKRAS«, Čopova 42

veliko izbiro damskega, moškega in otroškega
perila, pletenin in konfekcije

Pri nakupu pozite na zaščitni znak!

Lisca
SEVNICA

IZDELKI,
ki
ne
razočarajo
nobene
žene!